DAGLIGT LIV

PAA EN NORDSJÆLLANDSK BONDEGAARD

I MIDTEN AF FORRIGE AARHUNDREDE

AF

BODIL HØYER

ÅRBOG 1954

UDGIVET AF FREDERIKSBORG AMTS
HISTORISKE SAMFUND

Bodil Høyer, ca. 50 Aar gammel.

FORORD

Det vil være naturligt at fremkomme med nogle få oplysninger om forfatterinden til det foreliggende værk og om dets tilblivelseshistorie.

Da Bodil Høyer — min moder — blev enke, bosatte hun sig i København. Hun havde altid været meget virksom, og da hun nu blev uden arbejde og pligter, faldt tiden hende noget lang. Jeg foreslog hende at skrive sine erindringer, og hun optog tanken, lærte sig at skrive på maskine og skrev det foreliggende værk i flere, kun ganske lidt afvigende, exemplarer til sine fire børn. Det sidst skrevne exemplar, som er det fyldigste, er det her foreliggende. Bogen er skrevet, da forfatterinden var henved 75 år gammel og blev ikke udfærdiget med tanke på udgivelse, men — som hun selv skriver — for børn og børnebørn.

Ved et tilfælde blev den læst af formanden for Frederiksborg Amts historiske Samfund, som henvendte sig til forfatterindens børn om tilladelse til udgivelse. Der er ingen ændringer foretaget i manuskriptet udover udeladelse af nogle bemærkninger angående personlige forhold og rettelse af forekommende skrivefejl.

Forfatterinden slutter bogen ved sit ægteskab. Om hendes senere virke kan oplyses, at hun var meget alsidigt interesseret, vævede, drev biavl; var under sit ægteskab med landinspektør

Oluf Sørensen i Hillerød en tid formand for Frederiksborg Amts Biavlerforening. Under sit andet ægteskab med amtsvejinspektør Christen Høyer i Ribe var hun en tid formand for Ribe Stifts Biavlerforening, oprettede en afdeling for Dansk Kvindesamfund og var i nogle år byrådsmedlem i Ribe. Ifølge Kvindernes Årbog 1912 var hun Danmarks første kvindelige kommunalbestyrelsesmedlem.

Bodil Høyer blev født for 100 år siden, 10. november 1854, og døde 27. oktober 1936, 81 år gammel.

København, 10. november 1954.

Ejnar Sylvest

I.

Min Farfar Anders Sylvest var født d. 27. September 1799 paa Garbogaard i Strølille, i Strø Sogn, Frederiksborg Amt, hvor ogsaa hans Far og Farfar var født. Længere tilbage kender jeg ikke den Del af Slægten. Gaarden, som var paa cirka 15 Td. Hartkorn, er endnu i lige Linie i Slægtens Eje.

Farfar var den ældste af 10 Søskende — 7 Sønner og 3 Døtre, og da Søn Nr. 2 skulde fødes, blev han efter den Tids Skik, 2 Aar gammel anbragt hos sin Mors Forældre i Kollerød, hvorfra Slægten fra Mødrenes Side stammede. Min Tipoldemoder Karen Sylvest, født 1747, var Datter af Skovfoged og Sognefoged Sylvest Hansen i Kollerød, hvis Fader, efter hvad jeg har forstaaet, var den saakaldte „rige Kirkebonde" Hans Sylvest fra samme By. En meget rig og anset Slægt paa den Tid. Desværre havde Karen Sylvest ladet sig forlokke af en gift Mand, hvorfor de begge som Straf blev idømt at staa aaben Skrifte i Kirken i to paa hinanden følgende Søndage. Som Følge af denne store Skam blev den unge og smukke Karen Sylvest bortgiftet til den betydelig ældre Ungkarl Hans Nielsen paa Garbogaard i Strølille. Som Arv efter sin Mor havde Oldefar faaet sit store gyldne Haar, som efter den Tids Skik blev baaret løst og naaede ham til Hofterne, — og sagde en gammel Husmandskone, som sammen med ham havde været til Alters, at da Solen brød frem igennem Kirkeruderne, saa skinnede hans Haar som Guld i Solen.

Efter Konfirmationen kom Farfar tilbage til Hjemmet, og i 17 Aars Alderen fik han Plads paa en Mølle i København for at lære Mølleriet, som paa den Tid var langt mere anset og lønnende

end at være Landmand. Møllen var en af de store hollandske og laa paa Volden — men hvor er jeg ikke helt klar over. Betjeningen var foruden Mølleren 3 Svende og 2 Drenge, men Møllen gik ogsaa baade Dag og Nat, hvis ellers Vejret var til det, og den blev kun én Gang om Aaret afsejlet — nemlig Store Bededag.

Som Følge deraf maatte der baade Dag og Nat være Vagt paa Møllen, og at den blev haandhævet strengt, fik han Bevis paa, kort efter at han var kommen derind. „Ældste Drengen" og Farfar havde Vagt sammen, og da Mølleren om Natten kom for at inspicere (paa Møllens Lyd har han vel kunnet høre, at der ingen Sæd var paa Kværnen), sov de sødeligt begge to. Mester havde Tampen i Lommen, saa det har vel ikke just været den blideste Maade, de blev vækket paa. Ældstedrengen fik sig nok en ordentlig Omgang af Tampen, da det ikke var første Gang, han var fundet sovende, hvorimod Farfar slap med kun ét Rap, som nok tilmed ikke var særlig haardt, men, føjede han til, „det var første og sidste Gang, at jeg sov paa Møllen."

Efter endt Læretid avancerede Farfar — efter hvad jeg kunde forstaa — ualmindelig hurtigt til Mestersvend, og det sidste Aar, da Mølleren var død, bestyrede han Møllen for Enken. Med en vis Stolthed hørte jeg ham engang fortælle, at da han var nede i Kælderen paa Møllen for at faa sin Løn, efter at Mølleren var bleven syg, hørte han denne sige til sin Kone, medens Farfar gik op ad Trappen: „ham skal du passe paa, thi ham kan du stole paa." Farfars Tjeneste paa Møllen i København varede i 7 Aar.

Men Kærligheden til Jorden og Landet trak, skønt Gud skal vide, at det i de Tider var noget af det værste af alt at være Landmand, hvor enhver Sjover fra Byen følte sig højt hævet over de vadmels- og kofteklædte Bønder.

I Foraaret 1824 blev en udmærket Gaard til Salg i hans Fødeby. Den laa i selve Byen, men paa Toppen af den store Bakke (en Udløber af Strø Bjerg) stødte Marken sammen med hans Faders Jord. Denne Gaard købte han paa Grund af Ejerens Død ved Auktion for 4100 Rigsdaler (1 Rd. er 2 Kr.), vistnok en ret

høj Pris dengang, men der var mange Liebhavere. Gaarden, som Farfar købte, var en Del mindre end hans Fødegaard — 99 Td. Land og ca. 11 Td. Hartkorn. — Farfar ejede kun 1000 Rd., som han selv havde tjent paa Møllen, forresten den samme Sum, som enhver af hans ældre Søskende fik i Arv, hvorimod hans yngre Søskende, eftersom Tiderne bedredes og Priserne paa Ejendom-

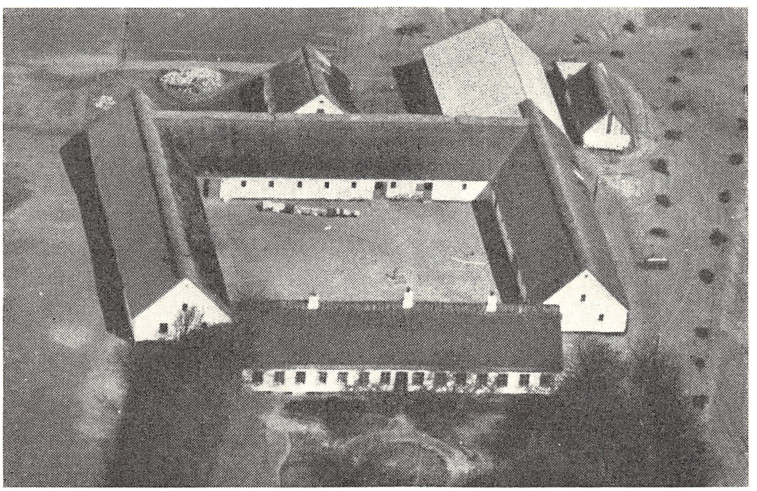

Garbogaard i Strø Sogn. Den har i Aarhundreder været i Slægtens Eje. Karen Sylvest blev Kone paa Gaarden i 1767.

mene steg, naturligvis fik mere i Arv, hvorimod Farfar var højmodig nok til for sit Vedkommende at give Afkald paa al Arv, hvilket han desværre ofte maatte høre ilde for af Farmor. — Men da der ingen offentlige Institutioner fandtes, som udlaante Penge, saa maatte Resten af Pengene skaffes paa anden Maade.

En ældre Ungkarl, som var fra Kollerød Egnen, og langt ude beslægtet med Farfar, og som i mange Aar havde været Gaardskarl i Kobenhavn, indskød 1000 Rd. i Gaarden imod at faa livsvarigt Ophold der. Dette Ophold blev langt — 25 Aar — da den gamle Mand opnaaede den høje Alder af 75 Aar; men saa vidt jeg kunde forstaa af Farmor, saa havde det været et sjældent godt Forhold, endskønt den gamle Mand i høj Grad var en Særling.

Godt begavet, og efter den Tids Forhold meget belæst, var han til det yderste Rationalist og Fritænker, gik hverken i Kirke eller til Alters, og havde paa det bestemteste frabedt sig nogen som helst kirkelig Handling ved sin Begravelse med Undtagelse af de tre Skuffer Jord, som han vel mente, at han ikke kunde undgaa. — Og alt skete, som han ønskede.

Da den gamle Mand — Per Christensen hed han — mærkede, at Kræfterne begyndte at svigte, saa bad han Farfar om at skrive hans Testamente. Et Arbejde, som Farfar vist ofte maatte besørge, naar Omegnens Smaafolk bad ham om at være sig behjælpelig, enten ved et Testamentes Affattelse, eller naar Søn eller Datter skulde overtage Hjemmet imod Aftægt, — noget som jo desværre ofte gav Anledning til Stridigheder siden hen i Tiden; „men," hørte jeg ham engang sige, „jeg har endnu aldrig faaet et Testamente kasseret."

Som ung Mand havde Per Christensen været forlovet med en ung Pige fra sin Hjemegn; men da de begge var lige fattige, saa trak det saa længe ud med Giftermaalet, at den Følelse, som oprindelig havde ført dem sammen, vel var dunstet bort, endskønt de havde en lille Datter tilsammen. Det er jo muligt, at han har følt sig lidt brødebetynget overfor baade Mor og Barn, thi han bestemte, at Datteren, som var gift med en fattig Skomager, og som ogsaa var hans naturlige Arving, skulde have Størsteparten af Pengene — 1100 Rd. — og for at forsøde Moderens sidste Dage, som var Enke, fik hun 300 Rd. Børnene paa Gaarden, som var otte i Tallet, fik som en lille Erindring hver 25 Rd. til at drikke et Mindebæger efter ham, som han sagde.

Der var allerede den Gang stor Velstand paa Gaarden: foruden Gaarden kvit og frit 30,000 Rd. i Sparekassen — en stor Sum paa den Tid.

Den sidste Dag, som den gamle Mand levede, var han urolig, længtes blot efter, at det snart var forbi. Hvert Øjeblik spurgte han, hvad Klokken var, og jagede Farmor frem og tilbage, for at hun skulde se, hvor langt Solen var, og da hun endelig kunde

meddele ham, at nu gik Solen ned i Vest, saa lukkede han sine trætte Øjne og gik ind til den store Fred.

Der var hos mange gamle Mennesker en vis Overtro forbundet med Solen, saa nogle mente, at deres Livslys først kunde slukkes, naar Solen gik ned.

Da nu Farfar var bleven Gaardmand, og altsaa trængte til en Kone i Gaarden, saa maatte han i Friertøjet; men paa Vejen til den unge Pige mødte han en god Ven, som spurgte ham, hvor han skulde hen. Paa Tøjet har han maaske kunnet se, i hvad Ærinde Farfar var ude. Da Farfar havde lettet sit Hjerte, saa raadede Vennen fra, da den unge Pige var „vanskelig", som han sagde, men anbefalede derimod en Kusine til hende. Farfar havde i saa lang Tid været borte fra Hjemmet, saa han var næsten helt ukendt med de hjemlige Ungmøer. Farfar vendte saa sine Fjed og drog til Kusinen, som var baade ung og køn, — kun 17 Aar, han fik ja, og hun fik af Mormoderen 1000 Rd. i Medgift. Moderen var død, da hun var ganske lille, saa hun sammen med sine to Søskende var opdraget hos Mormoderen.

Den 1. August hentede han sin Trolovede, men først Mikkelsdag stod Brylluppet.

II.

Gaarden, som Farfar købte, var meget forsømt — dens tidligere Ejer var stærkt forfalden; men ved Farfars store Dygtighed og Flid blev det en af de bedste Ejendomme i Amtet. Hans Kreaturbesætning var vidt bekendt, saa der var altid stor Efterspørgsel efter Tillægskalve, men det var en Naadessag at faa en. Desværre stod hans Hustru langt fra paa Højde med ham. Hendes Opdragelse havde været yderst forsømt, da Morbroderen, en gammel gnidrig Ungkarl, udnyttede Søsterbørnene til det yderste, saa hendes meste Arbejde havde bestaaet i at køre Plov om Hverdagen og vogte Svin om Søndagen, som hun med Bitterhed sagde. Og hendes Aandsevner var ikke store nok til, at hun siden kunde indhente det forsømte.

De gamle Træplove eller Hjulplove, som de kaldtes, var tunge at trække og Hestene vel ofte smaa og magre, saa der skulde fire, ja ofte seks Heste til for at trække en Plov.

De første Aar, efter at Farfar havde købt Gaarden, varslede ikke godt. I 1824 regnede det om Sommeren næsten uafbrudt hele Døgnet rundt. Dræning kendte de ikke til, og Grøftegravning var det nok saa som saa med. Saa da Høsten sent om længe kom, stod alle de lave Jorder under Vand. Sæden stod i Vand, saa kun Aksene pippede op over Vandskorpen, saa der som i Olaf Hungers Tid maatte laves Flaader af gamle Døre og andet Skrammel, som de sejlede rundt i, og med en Segl skar de Aks af, som tittede op over Vandet, og som derefter blev tørret i Bagerovnen, for dog at have lidt til Brødkorn. — (En Segl er en stor krum Kniv, som brugtes ved Høstning af Sennep og Raps).

Aaret 1826 blev om muligt endnu værre, da der næsten ingen Regn kom hele Sommeren. Solen stod paa Himlen som en Ildkugle fra tidlig Morgen til sildig Aften, sagde de gamle, og bortsved al Afgrøde som Sæd og Græs af Markerne. Jorden slog dybe Revner af al den Hede og Tørke, og Dyrene gik rundt brølende baade af Sult og Tørst, da næsten alle Bække og Vandløb ogsaa var udtørrede.

Meteorologisk Institut skriver, at i Tiaaret 1825 til 1834 har Somrene gennemsnitlig været omtrent 1 Grad varmere end det normale, og i dette Tiaar indtraf kun to Somre, der var koldere, men derimod otte, der var varmere end normalt. Af disse var de tre Aar 1834, 1831 og 1826 endogsaa særlig varme, med en Middeltemperatur over 18 Grader, Aaret 1826 havde endogsaa 19,4 Grader og er den varmeste Sommer i de 125 Aar, hvor Temperaturen er maalt. Juli havde i dette Aar en Middeltemperatur af 20,7 og er den varmeste Juli siden 1800.

I Ægteskabet var der 8 Børn, 5 Sønner og 3 Døtre. Min Far var ældste Søn, født 6. August 1826, og blev 1851 gift med sin knapt 18-aarige Kusine, Datter af Farfars ældste Broder, Gaardejer Hans Sylvest i Sigerslevøster. Der blev til det unge Par købt en mindre, men ganske udmærket Gaard i Nabosognet Skævinge, og der blev jeg født sammen med en Søster d. 10. November 1854.

Vi var nok af et Par Tvillinger at være store og kraftige, 6 og 6½ Pund, men for ikke helt at ødelægge Mor, som havde født et Par Sønner tidligere, hvoraf den yngste dog var død, saa fik jeg Amme. Ammen var en ung Kone der fra Byen, hvis lille Dreng var et halvt Aar ældre, og som hun nu overlod til sin Mors Pleje. Bente, som hun hed, har vel nærmest været som en Slags Goldamme, men da Mor havde Mælk nok til os begge, saa spillede det kun en lille eller rettere sagt ingen Rolle.

Mor havde nok straks, da vi kom til Verden, saa helt og ganske forelsket sig i min Tvillingsøster, og jeg tror, det holdt sig hele Livet ud. Men Far meldte nok ogsaa vor Ankomst med de Ord: „der er født en nydelig lille Pige og en stor grim Unge"

— den sidste var nu mig. Til Gengæld tog Bente mig under sin Beskyttelse; hun gjorde i høj Grad Forskel, paastod Mor. Det eneste Minde, som jeg har om Bente — hun døde nemlig meget ung — var, da jeg sammen med min Søster paa Vejen til Strølille mødte en ung Kone, som heftig omfavnede og kyssede mig. Da jeg vel har staaet lidt uforstaaende overfor denne Kærlighed, saa sagde Kirsten Marie, da hun gik, „kendte du ikke hende, det var jo Bente!"

Da jeg var 1½ Aar, rejste Bente, og jeg kom til Strølille, vist nærmest imod Farmors Ønske, som var meget naturligt, naar man har haft saa stor en Flok selv og langtfra var stærk af Helbred. Den yngste Søn Lars var kun fem Aar ældre end jeg og som den yngste grænseløst forkælet af Moderen. Lars og „Pelle", en lille væmmelig forædt Moppe, som altid rendte bag efter ham — var næsten lige søde. Den, som det gik mest ud over, var min 10 Aar ældre Faster Karen. Hun blev min anden, ja vel eneste Mor; god, morsom og rørende opofrende erstattede hun mig fuldt ud en Moders Kærlighed og Omsorg. Farfars Yndling blev jeg hurtig, og med Bitterhed sagde Farmor ofte, at hun troede, at han aldrig havde holdt saa meget af sine egne Børn. Det er jo noget, som jeg vanskelig kan dømme om, men jeg havde unægtelig ikke den Ængstelse for ham, som hans egne Børn maaske nok havde lidt af. Jeg blev derfor, da jeg blev lidt ældre, ofte brugt som Mellemmand, naar der var en eller anden Festlighed, som de tre hjemmeværende Børn gerne vilde med til — alle de øvrige Børn var forlængst gifte og hjemfarne — og Farfar havde nedlagt sit „Veto" og syntes, at nu kunde det være nok med alle de Forlystelser.

En Gang var der plat sagt „Nej" til et Marked, som de meget gerne vilde med til, og de sad nu alle tre inde i Stuen og hang med Hovedet. Pludselig siger Karen til mig: „Hør du Tøseunge, gaa du op og spørg Far, han er nok oppe i Stalden!" Der forputtede han sig nemlig om Vinteren, og om Sommeren i Marken, naar han havde sagt „Nej" og ikke vilde høre mere om den Sag. Da jeg havde fremført mit Ærinde, og han havde hørt lidt paa

mig, om hvor kede de var af det og lignende, saa vrissede han lidt, og sagde saa ret utaalmodigt: „Men hvorfor kommer de saa ikke selv?" — „Der er jo ingen, der tør!" busede jeg ud med. — „Er der ingen, som tør!" lo han, og jeg kunde glædestraalende gaa ind og fortælle, at Sagen var bragt i Orden. Næste Morgen var min Seng næsten fyldt med Legetøj og Markedskager.

En anden Gang kneb det svært for Farfar; Børnene skulde til Marked i Frederikssund, og Skomageren, som boede paa den anden Side af Bakken, havde bestemt lovet et Par Støvler færdige til Lars, men Klokken blev baade to og tre, og der kom ingen Støvler. Men hvad værre var, Farfar havde ingen Penge; noget, som jeg aldrig havde oplevet. Sønnerne hørte jeg lidt skadefro more sig over, at „den Gamle" havde sat for mange Penge i Sparekassen nogle Dage før. Man maa huske paa, at i de Tider blev alt — i alt Fald paa Landet — betalt kontant, og det regnedes lidt for en Skam ikke at kunne gøre det, sikkert ogsaa en baade sund og god Moral.

Farfar sad mismodig for Bordenden, og jeg hørte ham mumle noget om at være til Nar for saadan en ung Knægt. Pludselig faar jeg en Idé, og siger saa: „Men jeg kan jo hente Støvlerne!" Det var, som Solen kom frem, for Farfar sagde lige saa overrasket: „Tror du, du kan det?" Og jeg afsted over Bakken for at komme Skomageren i Forkøbet. Ja, her kan man sige, at Kærligheden gav Vinger, for aldrig har jeg løbet saa glad og let. Jeg havde vel den Tro, at det var Farfars Ære, som det gjaldt.

Skomageren sad og gav Støvlerne den sidste Efterpudsning, da jeg kom, men det gav et vældig Sæt i mig, da jeg med Hjertet i Halsen fik fremstammet, om Pengene maatte vente, til han kom med det andet Fodtøj, og han saa for Spøg svarede „Nej". — Paa Toppen af Bakken saa jeg Vognen komme mig i Møde, og saa gik det i Løb ned ad Bakken, svingende Støvlerne som en Sejrsfane. — Op kom jeg i Vognen, og Lars smilede lyksaligt, da han trak Støvlerne paa — han sad nemlig i Hosesokker.

III.

Gaarden, vi beboede, var meget gammel, med klinede Vægge og blyindfattede Ruder med Jernstænger for. Den var bygget af den tidligere Ejers Fader, Hans Jørgensen, hvis Navn og Aarstallet 1734 stod indhugget i en Bjælke i Stalden. Hans Jørgensen var Oldefader til min Onkel paa Lyngsholm i Strø og var paa sin Tid en meget anset og velhavende Mand.

I den første Stue, hvor vi mest opholdt os, var smukke udskaarne grønmalede Paneler og Døre, rødt Bjælkeloft og gult Murstensgulv. En meget stor Bilæggerovn gav Varme baade Dag og Nat, da Ilden der blev „forvaret", som man kaldte det. Vi behøvede nemlig ikke at spare paa Brændslet, da Tørvemosen var lige i Nærheden.

De gamle, nu saa dybt foragtede, Bilæggerovne var i Virkeligheden lige saa gode som den nu saa berømte Centralvarme, naar det kun gjaldt om at opvarme én Stue. Særlig de meget tykke Ovne, som aldrig gav Straalevarme, men altid en jævn og behagelig Varme, var udmærkede. Og tilmed kunde saadan en Ovn være overordentlig smuk, med alle sine Konge- og Dronningebilleder eller en eller anden af Samtidens berømte Mænd i Relief, samt rigt forsynet med paaskruede Malmforsiringer. — Og dejlige var de til at stege Æbler paa.

Vinduerne, hvoraf der var fire Fag, vendte ud til Gaarden og lige imod Syd. Langs Vinduerne løb en Bænk, hvis nederste Halvdel var lidt bredere og tidligere havde været benyttet til de rugende Gæs. Der var Skodder for hver Rede med et halvmaaneformigt Hul i hver Rede, og Far har fortalt, at ofte fo'r Folk op

i Skræk, og kan hænde med en lille Ed, naar de sad paa Bænken, og Gaasen stak Hovedet ud af Hullet og kneb dem i Benene.

Ud for den øverste Halvdel af Bænken stod det store Birketræsbord med Bordendsbænken og Stolpeskabet, hvor Morteren og de blanke Malmlysestager havde sin Plads. Over Bordendsbænken hang de sølvbeslagne Merskumspiber i nogle meget

Strølillegaard, som den ser ud i Dag. Hovedbygningen er ombygget efter Anders Sylvest's Tid.

smukke Malmheste, som gennem et Hul i en rund Malmplade var skruet ind i Panelet.

Langs den anden Væg stod to brede Omhængssenge, og ved den øverste Seng Bornholmeren, der viste Tiden, som gik og kom. Og midt imellem Sengene Farfars Egetræs Chatol, hvor Pengene og de vigtigste Dokumenter gemtes, og til hvilket begge de „Gamle" havde hver sin Nøgle, endskønt det var længe før Ægteskabsloven kom. Den havde vel næppe heller været nødvendig, hvis alle Ægtefolk havde det paa den Vis.

Fra Vinduerne til Bornholmeren var en Række Tintallerkener. Farmors Lænestol med det smukke Hyndetæppe og Rokken foran havde sin Plads ved den yderste Side af Bilæggerovnen

og op til Stegersdøren. Paa den anden Side var Slagbænken og en Hyndebænk, som Farfar sov Middagssøvn paa.

Imellem nederste Sengs Endegavl og Hyndebænken var Dør til Lillestuen, en nyere Tilbygning, og her var baade Brædde-gulv og Gipsloft med store Blomster paa, og der vendte Vinduerne ud til Haven, de var ogsaa større og ikke blyindfattede, men sad saa højt oppe, saa der altid var halvmørkt i Stuen, og Haven kunde man kun se, naar man stod op.

Vi havde en ganske dejlig Have, med Masser af fortrinlig Frugt, baade Træ- og Buskfrugt. En gammel Gartner fra en af Statsgaardene ved Hillerød havde anlagt den i den stive franske Stil med store Buxbomhække, som sammen med Frugtbuske inddelte den i Felter.

Buxbom var i de Tider en efterspurgt Vare til Kranse, som man selv bandt og om Vinteren pyntede med smaa kulørte Silkesløjfer eller Evighedsblomster. Naar vi derfor hørte, at nogen var død i Sognet eller nærmeste Omegn, saa vidste vi, hvad der forestod, naar Folk strømmede til og bad om et Tørklædefuld af Buxbom. Og det var ikke lutter Sjov, naar man skulde ud i alenhøj Sne og plukke Buxbom. Folk døde altid, naar der var mest Sne, syntes jeg. Og det var ikke saadanne Smaatørklæder som nu. Et ordentligt, tærnet Bomuldstørklæde skulde holde fem Kvarter mindst, og det skulde være stoppende fuldt af Buxbom for at give en ordentlig og pæn Krans.

Farmors gamle Ven, Gartneren fra Herregaarden, aflagde i hendes yngre Aar aarligt et lille Besøg for at se, hvordan Træer og Buske trivedes, og om noget af det trængte til Beskæring. Og altid medbragte han sjældne Planter — Stauder eller Blomsterløg, da Farmor var en stor Blomsterven. Disse Planter blev, efter hvad Farmor sagde, altid honoreret med en af hendes bekendte Sødmælksoste, som den gamle Gartner satte saa stor Pris paa. — Sneen var næppe af Jorden, før Blomsterne myldrede op af den frugtbare Jord. — Vintergæk og de gule Krocus, samt den skønne røde Anemone, som man nu næsten aldrig mere ser.

Haven var i et Blomsterflor fra tidlig Vaar til sen Høst, naar Frosten til sidst tog de sidste Asters og Georginer.

Gennem et Mellemkammer med Murstensgulv kom man et Par Trappetrin op til Øverstestuen (Øl- og Sulekælder laa nemlig derunder), der havde Bræddegulv og hvidmalet Bjælkeloft. De meget smukt udskaarne Paneler var perlegraa, og da der var Vinduer baade imod Gaard og Have, Øst og Vest, kunde det have været en meget smuk Stue, tilmed da der var Dør til Haven; men Skodderne til Haven kom sjælden op, jeg tænker, at det var af Skræk for Indbrudstyve, som endnu sad de Gamle i Blodet.

For ikke ret mange Aar tilbage i Tiden huserede der paa Egnen en slem Bande Indbrudstyve, hvis Leder var „røde Anders", og en af Banden, „halte Morten", var endogsaa der fra Sognet, og han gik nu omkring og tiggede efter at have været 16 Aar i Tugthuset. Det var en lille skummelt udseende Fyr, rødskægget og med nogle mærkelige rødbrune, sky Øjne, men 16 Aar at være saadan et Sted sætter vel ogsaa sine Mærker, særlig i de Tider, og saa desuden skyet af Gud og Hvermand, naar man endelig kom ud.

Lidt udenfor Strølille By laa et Parcelsted, hvor der boede et gammelt Ægtepar, Manden blev kaldt Niels Kæmpe. Denne Mand havde solgt en Ko, og for at faa fat i disse Penge brød om Natten et Par af Banden ind i Huset, medens den øvrige Bande holdt Vagt udenfor, saa at ingen af de Gamle kunde komme ud for at tilkalde Hjælp. Da Dørene holdt Stand, brød de Hul paa Muren — de gamle klinede Vægge var jo ikke særlig solide — rakte Armen ind i Hullet og tog Krogen af Døren, skønt Manden stod lige indenfor Døren med dragen Sabel, men havde ikke Mod til at bruge den, da de maskerede Røvere truede med at brænde Huset af over Hovedet paa dem, hvis de ikke forholdt sig i Ro. — Af Skræk for Røvere laa Manden, sagde man, altid med Sablen i Sengen om Natten, men nogen hel „Kæmpe" lod han jo ikke til at være.

Paa Lyngsholm i Strø, hos min Onkels Bedsteforældre, blev

ogsaa dér alt deres Sølvtøj stjaalet en Nat ved Indbrud — blandt andet 6 Sølvkrus. I Hastværket var det ene tabt og fandtes om Morgenen i Haven, men da selve Kruset var af Glas og kun Laaget af Sølv, saa var det jo kun et af de mindst værdifulde, som de fik tilbage. — Kruset er paa Gaarden endnu.

Farmor sagde, at i disse slemme Aar havde de en meget vagtsom og glubsk Puddelhund, som hed Hektor. Den laa i Stuen om Natten og tillod absolut ingen at komme ind, efter at de var gaaet i Seng. Selv Farfar turde ikke gaa ind, hvis han kom lidt sent hjem, før Farmor stod op og tog Hunden i Nakken og lukkede Døren op. — Rettens Vej var lang, og Retfærdigheden sov ofte i de Tider.

Samtidig grasserede de falske Penge, hvoraf Fabrikationen foregik i Frederikssund, hvor Kivertsønnerne var særlig berygtede. Farfar havde en Daler liggende i sit Chatol fra den Tid. Den var tung og fedtet at føle paa, nærmest som Bly, og havde ingen Klang.

IV.

I Fyrrerne og Halvtredserne havde Landboerne nogle udmærkede gode Aar. Prisen paa deres Produkter steg, og Skatter og Afgifter var smaa. Hele Landbruget gennemgik store Forandringer, og Mergling og Dræning af Jorden blev af de mere fremskredne Landmænd gennemført, saa Jorden gav mangedobbelt Udbytte. Men samtidig begyndte ogsaa de store Gilder og Bryllupper at florere.

Farfars ældste Datter Maren var forlovet med en ung Mand fra Borup. Den unge Mand, som var eneste Søn sammen med tre Søstre, havde overtaget sine Forældres store og udmærkede Gaard, men hvad der var endnu vigtigere, det var et rent og skært Inklinations Parti.

Den unge Pige var nok ualmindelig smuk. Skolens Lærer, cand. phil. Callesen, som nok havde Øje for kvindelig Skønhed og Ynde, paastod, at hun var Amtets smukkeste Pige og — da hun først kom efter tre Sønners Fødsel — Forældrenes Øjesten. Farfar trykkede sig nok lidt ved al den Møje og Besvær, som var forbunden med saadan et stort Bryllup og bød det unge Par 400 Rd. for at slippe. Men der hjalp ingen „Kæremor", og saa har den Gamle vel tænkt, at skal der være Gilde, saa lad der være Gilde, thi det blev baade stort og festligt og spurgtes viden om.

Aaret før denne Begivenhed indtraf, havde vi faaet Tærskemaskine, — Per Sylvest mente, det var den første der i Amtet. For at skaffe Plads til Hesteomgangen var der midt i Gaarden opført en Tilbygning til den Lade, hvor Maskinen stod. Det

hører forresten til mine allerførste Erindringer, da jeg var meget optaget af de lange og brede Høvlspaaner, som jeg slæbte ind i Stuen og kaldte for Silkebaand, det mindede vel om Huebaandene. — Denne Nybygning var stor og lys, ja, som en hel Sal. Byens Børn sammen med Lars og mig brugte den ofte paa Regnvejrsdage om Sommeren til Legeplads. Naar Maskinen var slaaet fra, og nogle sad paa Bommene, medens andre trak, saa var det som en hel Karussel.

For at skaffe Plads til alle de mange Mennesker, som var indbudt — mellem to og tre Hundrede — saa blev Hesteomgangen ryddet ud og Gulvet belagt med Brædder. Væggene blev betrukket med Sejldug og pyntede med Grangrene, og en Trælysekrone, som Farfar selv havde lavet, blev ophængt i Loftet, og paa Væggene blev der hængt Lampetter.

Der skulde store Forberedelser til saadan et stort Bryllup. I flere Dage red Bedemanden rundt og indbød Slægt og Venner. Hvert Sogn havde sin Bedemand, som straks efter at være kommet indenfor Døren og havde lagt begge Hænder paa den sølvknappede Stok, begyndte Remsen saaledes: „Jeg har en flittig Hilsen fra NN til NN, om at gjøre dem den Glæde og Ære at overvære deres Datters Bryllup med NN, følge med til Kirken, og derefter tilbage til Hjemmet, for at deltage i Festlighederne der." — Saa kom de forskellige Æresbevisninger, som at være Brudepige eller holde Huen ved Barnedaab, samt ved Begravelse at bære Krans, sidstnævnte unge Piger gik saa foran Ligvognen med Kranse. — „Saa lover vi herved paa Opfordring at gjøre Gengæld."

Paa Højtidsdagen var det Bedemandens særlige Hverv at sørge for Øl og Brændevin.

En Slægtning af Farmor, som boede i Frederikssund, og som særlig var bekendt for sin store Dygtighed, forestod Madlavningen. Der skulde sikkert ogsaa lidt mere end almindelig Dygtighed og Omtanke til for at bespise saa mange Mennesker i flere Dage og Nætter og under saa yderst primitive Forhold, som vort Køkken bød paa. Naturligvis hjalp det, at der ingen Smaalighed

var, og der blev brygget, bagt og slagtet efter en større Maalestok.

En dejlig fed Kvie og en lækker Mikkelsgris maatte lade Livet i den Anledning, samt adskillige Lam, Ænder og Gæs. Brylluppet stod i Slutningen af September, en Tid, hvor Folk paa Landet har mest Tid til at feste, og hvor det endnu ikke er for koldt til at færdes ude hverken for Folk eller Fæ — alle de fremmede Heste skulde der jo ogsaa skaffes Plads til.

Da Festdagen oprandt, begyndte Mælkepigerne allerede Klokken 9 om Formiddagen at indfinde sig. „Bære Mælk og Smør" var en gammel Skik fra den Tid, da Mælkerigdommen ikke var saa stor, — her var den i alt Fald ikke nødvendig. — De blanke Kobberkrukker skinnede i Solen, og de fine gamle Smørskaale havde Top paa omtrent en halv Alens Højde, fint pyntet med Figurer i Smør. Det var en Ære at faa sin Smørskaal paa Bordet, derfor kappedes Konerne om at gøre det saa fint som muligt. Alle Pigerne fik Mad og Kaffe, — og al Brudestadsen blev vist dem.

Et Par Timer derefter kom Ringerne. — En Karl fra hver Gaard i Byen, de skulde sammen med Klokkeren besørge Ringningen med Sognets Kirkeklokker. En stor velpakket Madkurv med diverse Drikkevarer var Belønningen. Klokkeren, som var en ældre, sindig Mand, og i hvis Hjem Frokosten blev nydt, maatte saa sørge for, at Ringningen blev besørget, før Frokosten fandt Sted, da det ikke var sjældent, at en eller anden af de gæve Ringere trillede i Grøften paa Hjemvejen. — Hele Byen skulde jo have en glad Dag.

Ved Middagstid begyndte de fjernestboende Slægtninge at komme, alle med store Kager, Kranse-, Svampe- og Lagkager samt Svedsketærter. — Brudegaver brugtes ikke imellem Bønder her i Nordsjælland paa den Tid.

Efter en let Frokost satte det store Brudetog, 33 Vogne, sig i Bevægelse op over den store Bakke, medens Klokkerne kimede. Bruden i knitrende sort Taftes Silkekjole med Spidsbælte, bred tøndersk Kniplingskrave og brusende hvide Underærmer, samt Blomsterkrans over de lyse Fletninger. Brudekransen var af kun-

stige Blomster og blev ofte, som Minde om denne Dag, sat i Glas og Ramme og ophængt paa Væggen i deres pæneste Dagligstue.

Farfar havde meget indtrængende bedt om, at Skydning og lignende støjende Æresbevisninger ikke maatte finde Sted, for at Hestene ikke skulde blive skræmt. De fine og smukke Frederiksborgheste er som alle Blodsheste nervøse og skal behandles med en vis Varsomhed. Men dejlige Køreheste er de jo, saa det har sikkert været et stolt Syn at se alle de smukke Køretøjer, særlig da Familien den Gang var bekendt for sine smukke Heste. — Ved Hjemkomsten truttede Egnens bedste Musikkorps i Hornene.

I Hjemmet var der stor Travlhed. I den store Kobberkeddel i Stegerset kogtes Risengrøden, to og to Koner fra Byen skiftedes til at røre i den, da sveden Risengrød vilde have været saadan en Skam, at en ny Tidsregning maaske vilde blive regnet derfra. I Køkkenet eller Skorstenen, som vi kaldte det for, tilberedtes Klipfisken med Sennepssaucen.

Middagen, som jo burde være det egentlige Festmaaltid, var langt det tarveligste, vel sagtens paa Grund af de primitive Køkkenforhold. Det begyndte med en Bid Smørrebrød til en Velkomstsnaps, medens Sølv- og Tinkrusene gik flittigt rundt med Godtøl og Gammeltøl med en Pind i, som man sagde, som oftest dog en Sølvske. Derefter kom Risengrøden og Klipfisken, og som Dessert Kage og Vin. Naar Bordene var ryddet og Kaffen drukket, begyndte Dansen, og den gik ialtfald den første Dag til den lyse Morgen. — I Gaarden samledes alle Omegnens Tiggere ved et langt Bord med Bænke omkring, hvor alle blev beværtet med Grød og Fisk, og hvad de levnede, maatte de tage med i Posen.

Efter Middagen bragte Grødkonerne Grød og Fisk rundt i Byen, hvert Hus og Gaard fik sin Portion efter Familiens Størrelse. Grøden var bestrøet med Sukker og Kanel, og i Midten var et mægtigt Smørhul i Form af et Kors, herover var lagt en omvendt Underkop, hvorpaa en Skaal med Fisk og Sennep var anbragt for at holde bedre paa Varmen. Dette Festmaaltid blev alle

Vegne honoreret med en lille Pengegave til de Koner, som bragte Maden.

Henad Aftenstid, naar alle Gæsterne var ankommet, traadtes Brudedansen, som kun blev danset af Brud og Brudgom samt deres Piger og Svende, og ved Midnatstid kom det højtidsfulde Øjeblik, da Moderen — ofte under dyb Bevægelse — i Brudgommens og de nærmeste kvindelige Slægtninges Nærværelse tog Brudekransen af Datterens Haar, og den unge Ægtemand satte Guldhuen med de sorte Silkebaand og Guldgalonen paa sin unge Hustrus Hoved som Tegn paa Koneværdigheden. Saa spillede Musikken op til den gamle skønne Halvfemtetur, hvor Brud og Brudgom af de nærmeste gifte Slægtninge blev danset ind i de giftes Lag.

De sorte Silkebaand var Tegn paa Koneværdigheden; for ugifte var Baandene røde, dog faldt det med Tiden bort, og i min Ungdom var Baandene altid sorte, som ogsaa var langt det klædeligste.

Ved Aftensmaaltidet, som paa Grund af alle de mange Mennesker altid spistes i Hold ved lange Borde, stod alle de store Stege af Okse, Svin og Lam opstillet og desuden et Utal af saltede og røgede Sager, som ethvert velstillet Bondehjem paa den Tid var i saa rig Besiddelse af. Den velholdte og velplejede Have ydede nu Gengæld ved sin Overflod af al Slags syltet og kogt Frugt, som stod paa Bordene i store Skaale. — Under Dansen serveredes Punch og afbrændt Rødvin.

Endskønt Levemaaden til daglig var saa overordentlig spartansk, saa maatte der ikke spares ved saadan en festlig Lejlighed, — saadan var gammel Sæd og Skik, og Gaarden kunde jo ogsaa levere omtrent alle Produkterne til Gildet, saa Udgifterne i rede Penge var ikke ret store.

Næste Dags Eftermiddag toges fat med friske Kræfter, men det sluttede dog noget tidligere. Trediedagen var Kokkenes og Opvarternes Dag, det var Naboer og den nærmeste Slægt, som havde paataget sig Tjeneres Skikkelse, en Opgave, som ofte

ikke var helt let, da Rangforordningen paa Landet i de Tider var meget stiv, saa Slægtsplaceringen ved Bordene ikke altid var nogen behagelig Opgave.

Som Tak og Paaskønnelse af deres Hjælp blev Levningerne fra Gildet fordelt imellem dem, særlig Steg og Kage, som ikke er holdbare Varer. Og saa var Gildet slut, og de unge Ægtefolk tog til deres fremtidige Hjem, og jeg hylede af Kælenskab og vilde med, da jeg saa den nye Onkel lægge Kaaben om min Fasters Skuldre, og slog mig først til Ro, da det unge Ægtepar havde lovet at hente mig næste Søndag, til hvilken Tid jeg da heldigvis havde glemt det hele. Jeg var omtrent fire Aar, men husker det egentlig ret godt, ligesom at Karen og jeg efter Festens Ophør var ivrigt optagne af at opsamle de tabte Haarnaale i Dansesalen.

Siden maatte jeg ofte høre af min lille Faster, at jeg havde næsten helt ødelagt hendes Fornøjelse ved at rende ude i Gaarden imellem alle Køretøjerne, da det jo var hendes Opgave at passe paa mig, saa jeg ingen Skade kom til.

De unge Folks Ægteskab blev meget lykkeligt, men varede desværre saa kort. Min Faster døde efter sit andet Barns Fødsel kun 29 Aar gammel, men først havde hun den store Sorg at vide sit lille Barn født med et stort Hareskaar. Det blev skjult saa længe som muligt for hende, men da de mente, at al Fare var overstaaet — der var nemlig stødt en Lungebetændelse til — fik hun sin lille Dreng at se. Hun tog det saa fornuftigt og roligt. hendes Fantasi havde maaske udmalet sig noget endnu værre. — Men Helbredet var det skralt med, fin og bleg laa hun paa Sofaen i Havestuen og saa vemodigt ud i Haven igennem de aabne Døre. Og hun, som tidligere altid straalede som en Sol, naar Forældrene kom, var nu pirrelig og mismodig, naar de ikke kom hver Dag, og der var dog en lille Mil imellem de to Hjem, og desuden midt i Høstens Tid.

Som ganske ung Pige havde min Faster haft en Nyresygdom, den brød nu op igen, og svag og afkræftet som hun var, blev det hendes Bane. Da hun mærkede Dødens Komme, saa kaldte hun

sin Mand og sin Søster Margrethe, som var der for at pleje hende, hen til Sengen, og bad sin Søster om at blive Mor for hendes to smaa Drenge i hendes Sted. Fortvivlet som de begge var, syntes de vel ikke, at de kunde nægte hende noget, og hun trak saa sin Ring af og satte den paa Søsterens Finger, og bad derefter om at være alene med sin Mand, hvor den sidste og svære Afsked blev taget.

Aarsdagen for hendes Død stod Brylluppet, men det lignede nok mere en Begravelse end et Bryllup; men Ægteskabet blev godt, da det var to brave og gode Mennesker, som kom sammen.

Den lille Dreng, som straks fik Amme, men som paa Grund af Hareskaaret maatte mades med en Ske af Ammens Mælk, døde et halvt Aar efter sin Mor af Lungebetændelse, noget som Dr. Cold paa Frederiksværk nok havde forudsagt til den sorgbetyngede Fader.

Endnu medens min Faster levede, ja vist kort efter hendes Bryllup, skete der en ret tragisk Begivenhed der i Huset. Hendes et Par Aar yngre Svigerinde, som sammen med Moderen beboede en lille Lejlighed der paa Gaarden, blev efter den Tids Forhold regnet for en meget rig Pige, og var maaske paa Grund deraf ikke lidt hoffærdig, da hun var saa uendelig eftertragtet. Trods sine høje Tanker om sig selv havde hun indladt sig i et Kærsteforhold med en Karl, som tjente der paa Gaarden. Imidlertid blev hun ked af ham, havde maaske heller ikke ment noget rigtig alvorligt med det, Springet imellem Tjenestefolk og „vore Egne", som det dengang hed, var her i Nordsjælland — ialtfald mange Steder — ofte meget stort.

Men nok er det, en skønne Dag, vist en Søndag, kom Karlen farende ind i Stuen som et galt Menneske og overøste den unge Pige med de værste Bebrejdelser og Ukvemsord, og da hun skyndsomt og forfærdet forsvandt op til Moderen, maatte det unge Ægtepar høre paa alle Grovhederne og se paa al Graaden. Tilsidst kylede Karlen det smukke Uhr, som han havde faaet af hende, imod Kakkelovnen, saa det gik i tusinde Stykker. Resultatet var naturligvis, at han straks maatte rejse.

Men Enden var ikke endda, samme Karl, Per Nielsen hed han, havde en Slægtning, som var lidt af en Lejlighedsdigter, og i Forening lavede de en Vise om den rige og træske Kvinde, som havde svigtet sin Ven. — Ved en Tilfældighed, som ikke her kommer Sagen ved, har jeg faaet fat i denne Vise, som jeg forlængst troede var ude af Verden, og som Bevis paa den Tids Fremgangsmaade og Haardhed imod en ung Pige, som ikke passede paa sig selv, bliver den afskrevet her. — Rigtig tarvelig Karlekammer-Lyrik!

En ny Vise
Om Gaardmandsdatteren
Karen Stine Larsen af Borup 2 Marts 1859.

(Melodi Stratsburgvisen)

1

En Vise vil jeg skrive, for eder Venner kær
Det er alt om en Pige, som jeg har haft saa kær.
Jeg hende haver elsket, hun elsket mig igen
Det stedse var min Tanke, hun var min bedste Ven.

2

I den Tid, at jeg tjente for hendes Broder og
Hvor Kærlighed antændtes alt med saa stort et Mod.
Thi Tiden monne drives i Kærligheden hen,
Jeg tænkte ej den Pige forlade vil sin Ven.

3

Den Kærlighed til hverandre blev mer og mer antændt,
Og glad den Vej jeg vandred, jeg mente var bestemt,
For mig og for min Pige, som Visen nu er om.
Og dette maa jeg sige, hun i Kamret til mig kom.

4

I Stalden hvor du malked, jeg tilbrang Tiden hen,
Min Middagssøvn forsømte jeg, saa tit for dig min Ven.
Jeg Lygten monne holde, saa tit du fodred Lam,
Du husker da vist nøje, hvad vi bestilte da.

5

Men jeg det kunde mærke, din Stolthed mer tog til,
I Silke og i Musselin din Lykke gjøre vil.
Jeg tit til dig nu sagde, jeg bliver vist din Nar,
Men dette straks du sagde, det ej din Tanke var.

6

En rig du haver fundet, forlovet dig med ham,
Den Tid jeg endnu mindes, da du ham Ringen gav.
Hans Jensen han hedder, fra Gjørløse han er,
Den Tid dog engang kommer, da du kan blive Nar.

7

For dig jeg ikke sørger, det maa du ikke tro,
At det mig skulde krænke, jeg holder mig for god.
Der flere Piger ere, og dem jeg nu gaar til,
Som trofast vil mig elske, og ej mig svige vil.

8

Farvel Farvel min Pige, Farvel o falske Mø,
Vi skal dog engang samles, naar vi skal begge dø.
Den Onde du tilhøre, som selv du ønsket har,
Hvis at du nogensinde vil gjøre mig til Nar.

9

At fattig jeg mon være, det vidste du jo nok,
Forinden du begyndte paa Elskovens Træl.
Jeg vil dig ikke dømme, Gud bedst deri.
Han kommer for at dømme, den levende Guds Søn.

10

Mit Navn jeg nu vil sætte i Sangens Melodi,
Min Pen jeg nu vil lægge, min Vise er forbi.
Per Nielsen jeg hedder, det er mit Døbenavn,
I Herlev født og baaren ud af en fattig Stand.

11

Farvel, Farvel min Pige, Farvel du falske Ven,
Lad være det et Minde, at vi skal begge dø.
Jeg dig ej ondt tilregner, Gud dømme dig deri.
Et Minde jeg dig skal sende alt paa din Bryllupsdag.
Lad Kærlighed og Hemmelighed gemme den.

At Stine Larsen har indladt sig med denne Karl er tydeligt nok, men sikkert ogsaa langt overdrevet. Paa saa stor en Gaard, hvor der var Piger nok, malkede Døtrene ikke i Stalden, uden ved særlige Lejligheder, som daarligt Yver hos en Ko, eller en førstegang fødende Kvie. Og hvad Kammeret angaar, saa kunde hun da kun komme der om Dagen, da Per Nielsen jo ikke var

alene om det, men som oftest sammen med en tre eller fire andre Karle.

Og dog bevirkede denne Vise, at flere Sogne var optaget af den, de fleste vel nok af Skadefryd, da det var en af de saakaldte „store", som var kommen ud for Sladder. Ja det gik endog saa vidt, at Venner af Karlen skraalede Visen op, hvor den unge Pige viste sig, ved Markeder, Skovfester eller lignende Steder. Følgen var, at hendes Nervesystem, som aldrig havde været særligt stærkt, blev ganske ødelagt, og hun forblev ugift hele sit Liv.

Grunden, mente man, var, at den unge Pige, som var baade god og dygtig og langtfra nogen Flane, ved Broderens Bryllup i Strølille var bleven saa stærkt omsværmet og feteret baade af sin Partner og Brudesvend, Brudens Broder, den 30-aarige mørkøjede Per, samt den omtalte unge Mand fra Gørløse, som efter Visen gik af med Sejren. De havde danset saa ivrigt sammen, at man spøgefuldt sagde, at to Par Skosaaler var gaaet i Løbet for den unge Pige.

V

Vor nærmeste Nabo i Byen var Væveren; han boede kun et lille Stykke Vej fra Gaarden og ejede en lille mager Huslod paa den store sandede Bakke, hvor der knapt kunde holdes en Ko og et Par Faar. Det var en overordentlig pæn og agtværdig Familie. Vor Karl Søren, som tjente hos os i mange Aar, var nemlig forlovet med den ældste Datter Ane, saa jeg fulgtes ofte med ham derned om Aftenen, — jeg var nemlig Sørens lille Veninde.

Det var en mærkelig fingernem Slægt. Ane syede de bekendte Guld- og Sølvnakker og blev siden den saa bekendte „Ane Huekone". Mønstrene tegnede hun selv, og Arbejdet var saa smukt og sirligt udført, saa at ingen anden Huesyerskes Arbejder paa langt nær kunde staa Maal med hendes. Anes Huer kendtes i min Ungdom over hele Nordsjælland, og en Hue regnedes ikke for ret meget, naar den ikke var syet hos hende. Hun døde for faa Aar siden højt oppe i Firserne, desværre var hun i en Aarrække blind. Den daarlige Belysning i Forbindelse med det anstrengende Arbejde for Øjnene har vel været over deres Evne.

En ældre Kusine til Ane var Sidse Henriksdatter, hvis Forældre kun boede et Par Huse derfra. Henrik var, som Karen sagde, „Kalundborgjyde", Maalet var vel lidt anderledes end det, som taltes der paa Egnen; og det varede adskillige Aar, før det rigtig gik op for mig, at Kalundborg dog ikke laa i Jylland. Jeg tror nok, det var Holbergs Peder Paars, som aabnede mine Øjne.

Sidse, som var sine Forældres eneste Barn, tjente for mange

Aar tilbage sammen med en anden ung og meget smuk Pige hos Farmor, og begge begik de den Daarskab at forelske sig i Nabogaardens eneste Søn, en udsvævende Krabat, og desværre gik det her som altid ud over de arme Kvinder under saadanne Forhold. Den smukke Karen fødte en Søn og blev siden gift med en Mand i Nabobyen. I min Barndom gik han omkring og samlede Klude.

Endnu i hendes Alderdom viste hendes Ansigtstræk og fine slanke Skikkelse Spor af stor Skønhed, og rørende var en Scene, som jeg blev Vidne til som lille Pige. — Karen Christen Birk var kommet for at hente en Krukke Mælk, og huskendt som hun var, gik hun med Farmor ud i Mælkekammeret. Pludselig bryder hun ud i en voldsom Graad og Hulken, og da Farmor, efter have set lidt forbavset paa hende, dybt medfølende sagde: „Det er da ikke den gamle Historie?", saa kom det frem, at det var Minderne, som overvældede hende, naar hun som i Dag var kommet forbi Naboens Stakkehave, hvor Sønnen og hun vel havde holdt deres Stævnemøder. Synet af den smukke nyopbyggede Gaard, som hun maaske sammenlignede med sin egen lille beskedne Hytte, endskønt hun havde en god og trofast Mand, var vel heller ikke uden Betydning. Kærlighed er jo en saa sammensat Ting, iblandet med alle mulige Ingredienser, som det ikke er let at finde Rede i for os arme Menneskebørn. Saa endskønt det vel nu var henimod 40 Aar siden, og hendes Elsker død for mange Aar siden — han drak sig nok ihjel som ganske ung Mand — saa udmalede hun sig dog endnu i Tankerne, hvilken Lykke hun mente at være gaaet Glip af.

Naar blot den „lede Kvinde", som hun sagde, Forældrene havde faaet ham koblet sammen med, ikke var kommen dem imellem. — Herregud! det var vor rare og elskværdige Naboerske Sidse Hans Lars, ganske vist var hun ikke køn, og de gamle Svigerforældre fik nok ogsaa „Kam til deres Haar", efter hvad Farmor sagde, men nu levede hun et tilfreds og roligt Liv paa Gaarden sammen med sin anden Mand. I første Ægteskab var

en Søn, som var lidt af en Særling, og som døde ugift. I andet Ægteskab var ingen Børn.

Sidse Henriksdatter gik det endnu værre, hun faldt i en haard Sygdom, efter hendes Medtjenerindes Mening paa Grund af Fosterfordrivelse, og Farmor var tilbøjelig til at mene det samme. Hun havde nemlig paa Bunden af hendes Seng, under Halmen, fundet en Flaske, som indeholdt et brunt bittert Stof, som Farmor af Nysgerrighed havde smagt paa. Men hvad nu end Grunden var, saa var Sidse Henriksdatter, da hun langt om længe kom op af Sengen, en værkbruden Stakkel, som intet kunde udrette.

I nogle og tyve Aar sad hun lænket til en Stol, og for at faa Tiden til at gaa begyndte hun at sy i fint Hørlærred, og det endskønt hendes Fingre var helt krumme af Gigt, saa alle forundredes over, at hun kunde holde paa en Synaal.

Forældrene var efter deres Forhold meget velhavende. De ejede en udmærket Huslod, og da de var meget paaholdende, saa efterlod Henrik ved sin Død desuden 9000 Rd. i Sparekassen; men han sled og slæbte ogsaa baade Dag og Nat. For ikke at spilde nogen Tid paa sin egen Sæd saa tærskede og rensede han den ved Lygte om Aftenen, for hver Dag at kunne være Pundtærsker paa Nabogaarden. Kærligheden til den syge Datter og Ængstelsen for at efterlade hende hjælpeløs var vel Drivkraften i Forældrenes flittige og nøjsomme Livsførelse. — Farmor glemte heller ikke sin gamle Pige, og hendes Gang var nok ofte derned med et eller andet, som hun mente kunde glæde den syge Stakkel.

— — —

I Slutningen af Halvfjerdserne, da Bernhard Olsen rejste rundt i Nordsjælland for at samle ind til det eventuelle Folkemuseum i København, kom han ogsaa til Strø Sogn. Jeg, som nu var gift og boede i Hillerød, var paa det Tidspunkt paa et lille Besøg hos min Faster paa Lyngsholm i Strø. Saa baade Faster Karen og jeg blev ikke lidt overraskede, da Porten blev slaaet op, og min Svoger Hans Sørensen Dildal med Bernhard Olsen ved sin Side kørte ind i Gaarden. Jeg kendte nemlig Bern-

hard Olsen, da han engang sammen med min Svoger havde spist Frokost hos os i Hillerød. Under Samtalen der ved Bordet spurgte Hans mig, om jeg ikke troede, at der var nogle gamle Sager paa Strølillegaard, som kunde egne sig for Museet, og det mente jeg nok at der var og fortalte dem saa, at jeg i den nærmeste Fremtid skulde paa et lille Besøg hos min Faster i Strø.

Sørensen Dildal kørte vist hundrede af Mil for Bernhard Olsen; og havde han ikke selv Tid, saa sendte han Brev eller Bud til en af sine Venner, som han vidste interesserede sig for Sagen, og som var en kendt og anset Mand der paa Egnen, thi Bernhard Olsen selv manglede aldeles Evnen til at tale med Landboerne. Og Penge var der vist heller ikke ret mange af, hvis der i det hele taget var nogle? Saa jeg tror, at jeg tør sige, at Sørensen Dildal har en ikke ringe Andel i de mange smukke gamle Ting, som Bernhard Olsen fik indsamlet her i Nordsjælland til Folkemuseet.

Nu kom altsaa Bernhard Olsen og min Svoger paa deres Rundrejse til min Onkel, som var en gammel Ven af Hans Sørensen, der ofte tidligere havde været Gæst der paa Gaarden, før min Onkel blev gift. — Karen var ogsaa en gammel Kending af Hans Sørensen, de havde nemlig i deres tidligste Ungdom været forlovede, og jeg havde baaret mange Breve fra Hans Sørensen fra Skolen, hvor Brevene blev uddelt, og hjem til Karen. Og jeg har ofte senere undret mig over, hvordan hun egentlig fik læst hans Breve; thi man skulde lede efter nogen, som skrev en mere ulæselig Haandskrift end min Svoger, og Karen var alt andet end Ekspert i den boglige Visdom.

Gensynet var lidt tvungent, særlig fra min Fasters Side, endskønt det var hende, som havde hævet Forlovelsen. — Sørensen Dildal forsøgte nu at overtale Karen til at følge med ned til sin gamle Fødegaard; men Karen var standhaftig, yndede maaske heller ikke at ses i Selskab med sin gamle Ven netop dér, og mente, at jeg lige saa godt som hun vidste Besked om, hvad der muligvis fandtes. Og der hjalp ingen „Kæremor", selv om jeg paaberaabte mig, at der ingen Plads var i Vognen, da der

kun var en Agestol. Thi min Svoger slog flot ud med Haanden og sagde: „Du kan jo sidde paa Bernhard Olsens Skød!" Saa var den Sag i Orden og ingen Mukken i Geledderne. — Som den Gentleman han var, erklærede Bernhard Olsen sig straks rede til saadan et Forsøg, medens min Onkel stod ved Siden af Vognen og smaalo. Men da Agestolen var bred, og jeg dengang ret tynd, saa fik jeg mig alligevel klemt ned imellem de to velnærede Herrer. Rejsen var heller ikke saa lang, kun over den store Bakke, hvor man, hvis man holdt stille paa det højeste Punkt, havde den herligste Udsigt over Egnen og kunde se milevidt omkring.

Overraskelsen var vist ikke mindre, da vi kom til Strølille, og det var naturligvis her som alle Vegne, at man var fuldt og fast overtydet om, at man havde „intet", som egnede sig for et Museum.

Jeg sagde saa til min Farbroder Sylvest, som nu ejede Gaarden, at en Ting vidste jeg da i alt Fald, at der var, og det var tilmed min Ejendom, som jeg havde faaet af Farmor til Minde om Farfar, og som desuden var hans Fæstensgave til hende, — nemlig en udskaaret Banketærskel, som Farfar selv havde forfærdiget paa Møllen i København i sine Fristunder. Ingen vidste naturligvis, hvor den var blevet af, indtil en Pige efter Beskrivelsen mente at have set saadan en Tingest ligge i en Krog oppe paa Loftet. Min Farbroder og Pigen maatte saa afsted for at finde den og kom heldigvis tilbage med den.

En Banketærskel var et Stykke Bøgetræ, som af Kvinderne blev brugt til at banke Vandet af det nyvaskede Tøj efter Skylningen. Denne Banketærskel havde siden den Ære at blive afbildet og beskrevet af Bernhard Olsen i „Husvennen" og var sikkert ogsaa et sjældent smukt Stykke Husflidsarbejde, med Farmors Navnetræk og Fødselsaar i Hjørnerne og alt i røde og blaa Farver.

Da Farmor saa Bernhard Olsens Glæde over Banketærsklen, kom hun frem med et udskaaret Manglebræt, men dem havde Bernhard Olsen nok af. Jeg spurgte saa, om ikke de gamle Tin-

tallerkener, som ikke mere blev brugt, maatte slaa Følge med Banketærsklen. Farmor saa lidt forbavset paa mig og erklærede saa, at saadan noget gammelt Skidt vilde hun da ikke give bort, men hun havde 12 Tintallerkener, som aldrig var brugt, og dem maatte Bernhard Olsen gerne faa.

Da jeg kunde mærke, at Farmor blev mere og mere interesseret i dette Museum, hvor de gamle Sager fra Landet skulde opbevares og holdes i Hævd, saa dristede jeg mig til at spørge, om hun ikke vilde undvære et Par af de kunstfærdigt udsyede Haandklæder, som de kaldtes, men var en Slags Dragstykker, som blev hæftet udenpaa Sengeomhænget ved festlige Lejligheder. Mærkelig nok var den Gamle straks villig til det, og hun kom med fire dejlige Haandklæder. Da den unge Kone, en Datter af Per Sylvest, saa dette, blev hun ogsaa smittet af al denne Gavmildhed, saa hun føjede to om muligt endnu smukkere Haandklæder til, som hun havde arvet efter sin Mor. Bernhard Olsen blev saa overvældet, at han blev næsten helt stum.

For at sætte Kronen paa Værket bad jeg Farmor om at vise Bernhard Olsen de Lin, som Sidse Henriksdatter havde syet til hende, men her kom jeg som til en lukket Dør. Linene var en Helligdom. — „Naar jeg er død," sagde den gamle Farmor, „maa I gerne tage dem allesammen, men saa længe jeg lever, maa ingen røre dem." Og det voldte stort Besvær, før jeg fik hendes Tilladelse til at aabne den øverste Dragkisteskuffe i Øverstestuen, hvor Linene laa, saa Bernhard Olsen kunde titte lidt ned til de dyrebare Lin.

Jeg syntes, jeg kunde se paa Bernhard Olsens Ansigt, at det var noget, som ikke var helt almindeligt, saa da han gik bort fra Skuffen og stod og talte med Farmor om Sidse Henriksdatter, vedblev Farmor at gentage, at efter hendes Død saa maatte Bernhard Olsen gerne faa dem allesammen, men det var en Gave fra Sidse, og derfor vilde hun ikke af med dem.

Der var mange Lin, sikkert mindst en Snes Stykker, og da jeg vidste, at Farmor slet ikke huskede Tallet paa dem, saa listede jeg et Par Stykker op af Bunken og puttede dem i Lommen,

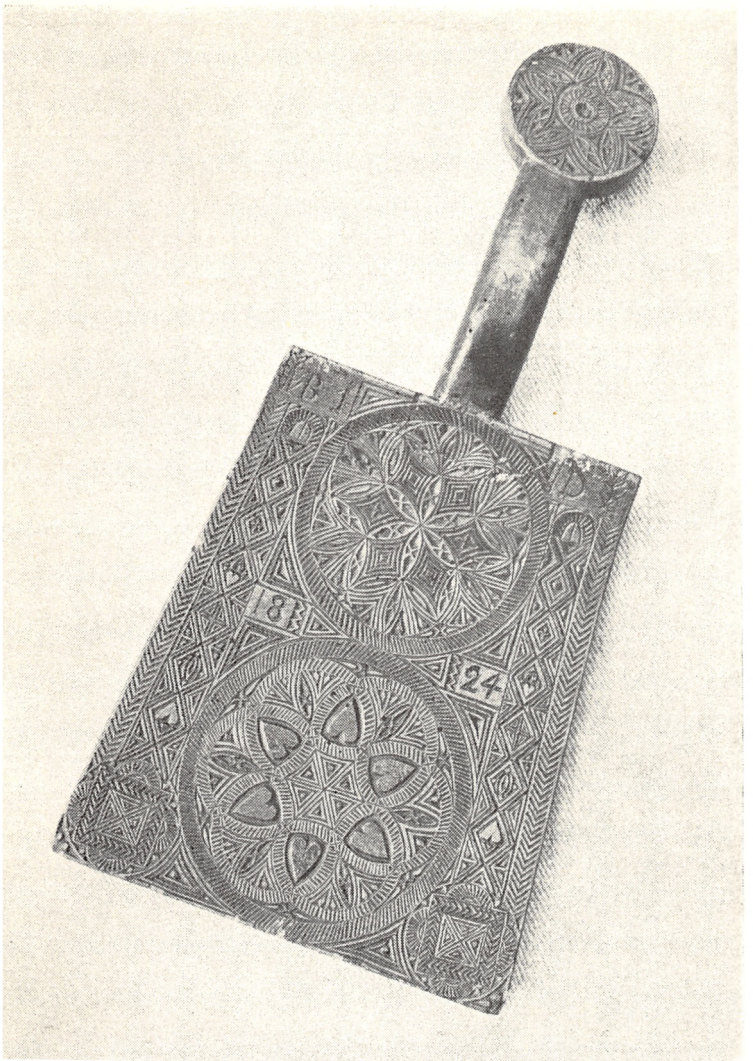

Banketærskel. Dansk Folkemuseum.

Forfærdiget af Anders Sylvest, mens han var Møllersvend i København, og foræret til Kæresten Bodil Jensdatter.

Farmor stod nemlig og vendte Ryggen til. Havde det været Farfar, vilde jeg aldrig hverken have vovet eller nænnet at gjøre sligt, men med Farmors Vanskeligheder og Særheder havde jeg vænnet mig til at sno mig om hende, som jeg bedst kunde.

Da vi saa havde faaet en lille Forfriskning og var vel udenfor Portene, begyndte Bernhard Olsen at lette sit Hjerte, som vi nok kunde mærke var lidt betynget over alle de forholdsvis ret værdifulde Ting, som han havde faaet. — Min Svoger trøstede ham med, at derover skulde han ingen Skrupler gjøre sig, da det var et Hjem, som nok taalte den Slags Stød, og de Mennesker, som boede der, vist aldrig vilde tænke paa, hvad Pengeværdi de gamle Sager havde, men tværtimod glæde sig over, at de ogsaa havde Ting, som blev opbevaret paa et Museum. — Og deri, tror jeg, han havde Ret.

Da vi saa langsomt kørte op ad den store Bakke, og Bernhard Olsen havde sundet sig lidt, saa begyndte han at tale om, hvor ærgerligt det var, at han ikke havde faaet et Par af de gamle Lin, som han mente, at han aldrig havde set Mage til, og hvis Syning han slet ikke kendte. Jeg kan slet ikke beskrive hans Ansigtsudtryk, da jeg trak Linene op af Lommen og holdt dem op for Øjnene af ham. Min Svoger fik da travlt med at forklare ham, at han skulde da ikke tage det saa højtideligt, da jeg naturligvis følte mig som Barn der i Huset, og hvis den gamle Farmor døde, saa var det vel tvivlsomt, om nogen huskede paa Linene og sendte dem til Museet, men hvad han havde, det havde han, — saa Bernhard Olsen beroliget stak Linene i sin store Taske. Da jeg fortalte det til Karen, lo hun og syntes, det var udmærket gjort.

Saadan er altsaa Sidse Henriksdatters Lin kommet paa Museum, hvis Musene da ikke har spist dem i alle de Aar, de har ligget opmagasineret paa Museets Loft. Desværre var der nogle andre Lin, som Bernhard Olsen hellere vilde have haft, men i Hastværket var der ikke Tid til at pille de sjældneste fra, og jeg tvivler ogsaa om, at jeg havde Forstand paa den Slags Ting.

Det gik, som Hans sagde. efter Farmors Død blev Linene

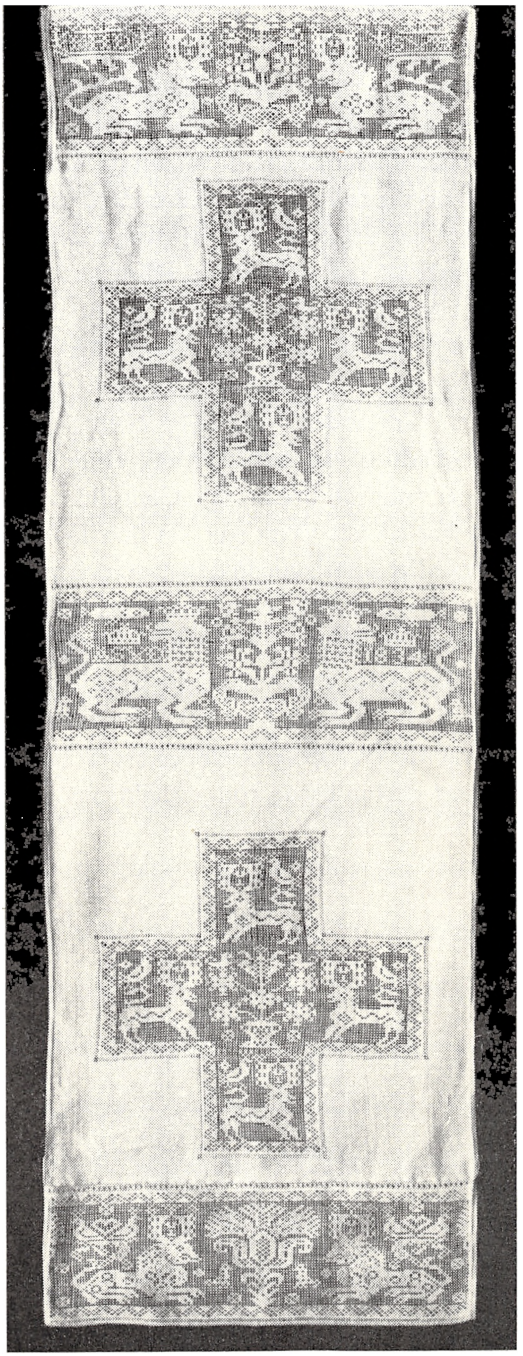

Et af de Pyntehaandklæder, som Bernhard Olsen fik paa Strøllegaard.

spredt for alle Vinde, klippet i Stykker og benyttet til Kraver og anden Pynt.

I min Barndom brugte de gamle Bondekoner her i Nordsjælland stivede Lærredslin under Huen, cirka fire Tommer brede, og noget i Lighed med det Hovedsæt, som man ser paa gamle hollandske Malerier fra Rembrandts Tid.

Naar Farmor var saa øm over Sidses Lin, saa var Grunden naturligvis først og fremmest, at det var Gaver. Farmor var sikkert ikke forvænt i den Retning. Disse smaa Opmærksomheder ved Jul eller Fødselsdag brugtes dengang ikke paa Landet, — i alt Fald ikke paa den Egn. — Fødselsdagen eller Geburs-dagen, som man sagde, gik gerne ganske upaaagtet hen, — stort var det, hvis en eller anden ønskede til Lykke, og som den velstillede Kone, Farmor var, saa blev det altid hendes Pligt at yde uden nogensinde at tænke paa Gengæld. — Glæden og Overraskelsen har sikkert været stor, da hun første Gang fik et af disse kunstfærdigt forarbejdede Lin, som næsten lignede Knipling. — Rimeligvis har hun hvert Aar faaet saadan et Lin som Tak og Paaskønnelse for, hvad hun i Aarets Løb havde ydet den syge Pige. — Endskønt hun vist meget sjældent bar nogen af Linene, jeg har i alt Fald aldrig set det, men Farmor var jo ogsaa gammel nu, var de en Opmærksomhed, som hun satte megen Pris paa, og var derfor baade rørt og taknemmelig.

VI

Vor Husstand var stor, — efter Mors Mening altfor stor —; men da vi i Forhold til de andre Gaarde der i Byen høstede mindst en halv Gang mere, saa tror jeg ikke hun havde Ret. Lønnen var i de Tider saa ringe, saa et Par Mennesker mere eller mindre spillede ingen Rolle i en saa stor Bedrift. — Og desuden var baade Farfar og Farmor gamle, og den ene af Husmændene, som havde været der omtrent fra Farfar købte Gaarden, i samme Alder. Han hed Jens Hansen, men blev af andre Folk kaldt Jens Jonas, hans Far eller Farfar hed nok Jonas, men da Navneligheden paa Landet var saa stor, saa fremkom der ofte Kendingsnavne eller Øgenavne, uden at der behøvede at være nogen ond Mening forbundet ved det.

Jens Hansen ejede en Huslod paa Apholm, som laa en lille halv Fjerdingvej fra Gaarden. Han var en trofast og flittig Arbejder, men fem Aars Soldatertjeneste i hans bedste Aar havde sat sit Præg paa ham, hvilket just ikke var af det gode. Det kom undertiden frem, hvor flere var forsamlede, f. Eks. ved Skæring af Læggekartofler eller lignende Arbejder, saa Karen forbød mig at gaa ud paa Loen, naar ikke en af Farbrødrene var med i Arbejdet, thi saa holdt Jens Hansen Tand for Tunge, da Raahed ikke taaltes der i Gaarden. Det var ellers et yndet Opholdssted; thi her fortaltes Soldateroplevelser og Spøgelseshistorier, og særlig det sidste, selv om det rislede en koldt ned af Ryggen, kunde man ikke blive træt af at høre.

Om Vinteren, naar Sneen laa over Mark og Eng, og Frosten umuliggjorde alt udendørs Arbejde, saa vævede Jens Hansen

for Farmor, — Vadmel, Hvergarn og Lærred samt Bolster til Dynerne. Og da hver Søn og Datter skulde rigeligt forsynes med Linned og Sengetøj, var der altid nok af Arbejde ved Væven hele den lange Vintertid.

Som lille Pige var jeg henrykt ved at trave med paa Apholm, naar en af Fastrene skulde derud for at trende. Fasteren med Garnet og Flødeflasken — Koen stod gerne gold om Vinteren — og jeg med Melet til Limning af Vadmelsgarnet. Som Belønning fik jeg Lov til at staa inde i Trenden, naar den løb rundt. Jens Hansen ønskede nemlig, at vi skulde blive der, til Garnet var paa Trenden, for at ingen skulde kunne sige, at Væveren havde stjaalet af Garnet; saadan var gammel Sæd og Skik. Medens Trendingen foregik, trakterede hans Kone Ellen Jens Hans os med Kaffe og hvidt Sukker i den lille varme Stue bag Vævestuen. Væven skulde nemlig staa i Kulden, da det hjemmespundne utvundne Garn ellers vanskeligt lod sig væve. — Og da Ellen i høj Grad forkælede mig, saa stod der ved min Kop (naar Ellen om Efteraaret havde faaet slaaet Bier af) en lille bitte Krukke med Honning, som jeg selv fik Lov til at bære hjem, thi selv om vi i Hjemmet havde baade Bier og Honning, saa var der dog intet, der smagte som Ellens Honning i den lille sorte Lerkrukke. Naar Foraaret og Sommeren kom, gjorde Jens Hansen Tjeneste paa Gaarden med, hvad han kunde udrette.

Ellen, som ogsaa havde tjent der paa Gaarden i en længere Aarrække, hjalp os ved Bagning og andre vigtige Arbejder. — Det ensomme Liv ude paa den „vildene Mark", som Ellen sagde, pinte hende meget, efter at Børnene var kommen fra Hjemmet. Apholm er nemlig en Udmark for Gaardene i Strølille By, og der var kun et eneste Hus med en større Jordlod i Nærheden af Ellen, og den Nabo kunde hun ikke for sin Død udstaa, troede at han pønsede paa alt muligt ondt imod hende. Det er jo ikke alle Mennesker, som taaler saadan en stor Ensomhed, og Ellen gjorde det absolut ikke.

For at raade Bod paa denne Ensomhedsfølelse hos Moderen tog den yngste Datter fast Ophold i Hjemmet og syede Linned-

syning der. Da det var adskillige Aar før Symaskinernes Tid, saa tog de mange og lange Stikninger paa Skjorterne lang Tid, saa der skulde en øvet og dygtig Linnedsyerske til for at kunne sy en Skjorte paa to Dage, endskønt Arbejdstiden ofte blev baade 12 og 14 Timer i Døgnet. — Betalingen for hver Skjorte var 66 Øre eller to Mark, som det dengang hed.

Begge Sønnerne, store og stærke ligesom Forældrene, gravede i et Par Aar Kryolit i Grønland, hvorved de tjente saa meget, at de kunde købe sig hver en mindre Landejendom.

Jens Hansens bedste Ven var en stor sort Hankat, den fulgte ham hver Morgen paa Vej til hans Arbejde og modtog ham om Aftenen omtrent paa samme Sted. Kattens Instinkt eller Erfaring sagde den vel, at det ikke gik an at fjerne sig alt for langt fra Hjemmet, da der vrimlede af Ræve paa Apholm. Til Tak sad den hver Aften paa Skødet af Jens Hansen, medens han studerede Almanakken, som han kendte til Punkt og Prikke. Og det var ikke Jens Hansens Skyld, naar Vejrprofeterne løj og gav Regnvejr i Rughøstens Tid, naar Jens Hansen havde lovet Solskin og Blæst. — Solens og Maanens Op- og Nedgang gik det bedre med, de snød aldrig.

Bøger og Aviser kendtes ikke, da der ikke var Raad til den Slags Ting, saa Flindts Almanak var vist ofte den eneste Underholdning og Kulturspreder i disse smaa Hjem paa Landet.

En anden af vore Husmænd var Skræderen, almindeligt kaldet Pletskræderen paa Grund af et stort Modermærke paa den ene Kind. — Skræderen ejede et lille Gadehus der i Byen, havde en stor Børneflok og en meget dygtig Kone, som blev kaldt Skrædermargrethe. Som Navnet siger, havde Skræderen tidligere syet Bukser og Trøjer, som hans Hustru trofast hjalp ham med, men efterhaanden som Familien voksede, saa slog Fortjenesten ikke til, og Margrethes højeste Ønske blev nu, at hendes Mand maatte blive Grøftegraver hos Farfar; dette Ønske blev opfyldt, og vist til lige stor Tilfredshed for begge Parter. Jeg har hørt Farfar sige, at han aldrig tidligere havde haft saa dygtig en Mand til det Arbejde. Og da hele Lodden efterhaanden blev drænet, var

der jo nok at tagte fat i. Om Vinteren var Skræderen Pundtærsker, begge disse Arbejder var paa Akkord, hvorved der kunde tjenes betydeligt mere end paa Dagløn. Særlig naar man som Skræderen gjorde sig et Par Smaaærinder hjem, med Lommen fuld af Sæd. Farfar lukkede Øjnene, Gris og Høns skulde jo ogsaa leve; men vi turde ikke gøre Bemærkninger i den Retning, naar Farfar hørte paa det, — men han havde vel ogsaa mere Forstaaelse af Livets Vanskeligheder for en fattig Mand med en stor Familie. Saa vi maatte nøjes med et lille Smil, og sagde — at nu gik Skræderen hjem til Kaffe. Han skulde nemlig over Gaarden, da der ingen Bagdør var til at smutte ud af Loen. Dog tror jeg ikke, Margrethes Løfte, „at forgylde sin Bag", blev holdt, hvis hendes Ønskers Maal blev naaet; men jeg tvivler ogsaa om, at Herligheden var saa stor, som hun maaske troede, men ved Sparsommelighed og Nøjsomhed kunde den store Familie leve uden at falde nogen til Byrde.

Farfars og Skræderens Grøftegravning var egentlig et Slags Tillidsforhold; Skræderen ønskede altid, at den Gamle skulde foreslaa Prisen. Naar de saa var bleven enige, og det ved Opgørelsen viste sig, at det havde været et fordelagtigt Arbejde for Skræderen, saa var de begge tilfredse. Havde det derimod været et uforudset vanskeligt Arbejde, med mange Sten eller Kildevæld, saa Jorden skred, saa deltes de om Skaden, og Summen blev rundet opad, saa Skræderen altid fik saadan en Dagløn, som han kunde være tjent med.

De jordløse Husmænd var ilde stillet, naar Koen manglede, thi selv om det kun var et lille magert Kræ, som kun gav nogle faa Potter Mælk daglig, saa spillede det alligevel en stor Rolle i den daglige Husførelse, tilmed da det ofte var vanskeligt at faa Mælk til Købs. Ganske vist var det en gammel Skik, at Konerne hentede Mælk og Fløde, hvor Mændene arbejdede; men det var og blev dog en Naadessag, som man ikke alt for hyppigt kunde gøre Brug af, og alle Steder var de vel heller ikke lige elskværdige — men sure og tvære, særlig naar de selv sad haardt i det.

Sort Kaffe med Sirup paa Brødet var som oftest Morgen-

maden til Børnene, og Skolemaden bestod som Regel af Fedtebrød, hvorimellem var lagt et Par Skorper for ikke at klaske sammen. Den Side Flæsk af Grisen, som var forbeholdt Hjemmet, kunde naturligvis ikke strække længere end til Middagen, saa Levningerne af min Skolemad, som det var mig forbudt at tage med hjem, gjorde stor Lykke, naar jeg udenfor Byen, paa Grøftekanten, delte den ud til de mindre velstillede Børn fra Byen. Jeg fik altid en vældig Pakke med, og ofte var den ikke aabnet, naar jeg ikke kunde se mit Snit til at bytte et Par Stykker bort for Fedtebrød med Spegepølse, som var min Livret, men Fedtebrød syntes vel Karen ikke var passende Skolemad fra vort Hjem.

Skræderens Have var næsten fyldt med store Æbletræer fra hans Forældres Tid, og da Margrethe var en ualmindelig proper Kone, saa duftede der hele Vinteren saa vidunderligt af Æbler i hendes lille Hjem. — Margrethe med det fine kloge Ansigt havde tidligere tjent i herskabelige Huse i København som Amme, saa det var maaske ikke saa helt let for hende under saa smaa Forhold at finde sig tilrette der, og sikkert havde hun ogsaa fortjent en lysere Skæbne, dygtig og energisk som hun var, men desværre havde hun saa lidt at raade med.

Margrethes Stolthed var hendes Kyllinger, som hun kaldte „sine Stude", og Navnet passede godt nok ved hendes Sammenligning med Farfars Stude, selv om det var i et noget mindre Format. — Naar hun saa havde solgt sine Stude, som altid var en Maaned forud for andre Folks Kyllinger, hvorved hun opnaaede en betydelig højere Pris for dem, ja saa var hendes Glæde og Stolthed stor, hvis hun kunde forsyne det lille Hjem med et eller andet nødvendigt, som nyt Linned eller Sengetøj. Og Kronen paa Værket blev sat, da hun, efter at Børnene var kommet ud og tjene, naaede sine Ønskers Maal — en poleret Seng og Lænestol.

Naar Sæden var kørt hjem fra Marken, saa drog Margrethe derud med sine Smaadrenge for at sanke Aks, og der stod jeg dem ofte bi, og aldrig syntes jeg, at Maden smagte bedre end Margrethes Mad paa Grøftekanten, naar vi holdt et lille Hvil

for at rette Ryggen. Der skulde ellers hænges godt i med at sanke Aks, da der skulde være Sæd baade til Gris, Kyllinger og Høns, og helst ogsaa lidt til Brødkorn. Ved Kartoffeloptagningen om Efteraaret var der endnu større Travlhed, da der skulde tjenes Forraad nok baade til Mennesker og Dyr hele den lange Vintertid. Betalingen var hver elvte Kurvfuld Kartofler; da Farfars Kartoffelagre var meget yderige, saa blev det regnet for en meget god Fortjeneste. Alt Akkordarbejde var med Undtagelse af Pundtærskning paa egen Kost.

Sidste Gang, jeg saa Margrethe, var tragisk; hun var dengang syg og forpint af Nervesmerter i Ansigtet, og da jeg paa Vejen til mit gamle Hjem kom forbi Væverens Hus, saa stod Margrethe i Forstuedøren og talte med Væverens Datter, den stakkels pukkelryggede Sidse. — Af Glæde over at se mig — det var adskillige Aar siden jeg sidst havde været i Strølille — fo'r hun ud paa Gaden, medens Taarerne trillede ned ad Kinderne paa hende. Medens vi stod og talte om de Gamle paa Gaarden, som hun savnede saa haardt, og om hendes Sygdom, som hverken Læger eller elektriske Apparater kunde lindre, kom Smerterne saa voldsomt igen, maaske ved hendes Sindsbevægelse, saa hun skyndsomst og smaajamrende forsvandt hen ad Vejen til sit Hjem, med Hovedet indhyllet i et stort Sjal. Et Par Aar derefter hørte jeg, at hun var død.

Den tredie Husmand hed Jørgen, en yngre noget brystsvag Mand, som ejede en Huslod ved Siden af Væverens Mark paa den tørre Bakke. Jørgens Kone Karen hjalp os i Høstens Tid samt ved alt grovere Arbejde, hendes Mor, som boede hos dem, tog sig saa af Børnene.

Den hele Husstand blev om Sommeren en 15—16 Mennesker, saa der skulde en ordentlig stor Gryde Mad til for at kunne bespise saa mange Mennesker med en sund og god Appetit. Desuden gik Karen Jørgens i Middagsstunden hjem med den levnede Mad til sin Mor og deres tre Børn.

Kosten var ensformig, men, som Dr. Hindhede siger, god og nærende. Desværre kendte man saa lidt til Benyttelsen og Be-

handlingen af Frugt og Grøntsager i de Tider. — Jeg husker, da Lars og jeg for første Gang havde saaet Radiser, og vi var begge, da vi gik ned i Køkkenhaven, ikke lidt spændt paa, hvordan disse røde smaa Tingester, som næsten lignede Kirsebær, vilde smage, men Skuffelsen kom jo, da Lars fik trukket Radiserne op og tørret dem paa Buksebagen, vi vidste nemlig ikke, at der ogsaa skulde Smørrebrød og Salt til.

Om Morgenen, naar Pigerne kom fra Malkning, fik hele den indre Husstand en Kop The til et Stykke brunt Kandis. En Timestid derefter, naar Staldtjenesten var endt, spistes der Davre. — Davren bestod af kogt saltet Sild til bart Rugbrød og derefter Mælkegrød. Grøden var af groft Bygmel, som man selv sigtede, efter at Byggen var malet paa Møllen. Det samme gjorde man ved Rugmelet, hvis man ved Bagning ønskede Sigtebrød. Melgrøden, som den kaldtes, blev kogt om Aftenen til Nadver og spistes saa til kold Mælk — uden Sukker eller Smør, om Sommeren til Tykmælk, og saa kunde den nok gaa an, men var ellers en stram Ret, som jeg aldrig kunde forsone mig med.

Frokosten Fedtebrød, om Vinteren uden Paalæg, eller Ost og Brød, men saa snart Markarbejdet begyndte, saa vekslede Smør og Fedt med salt Kød, Spegepølse og Ost som Paalæg. — Da baade Fedt og Spegepølse var ganske fortrinligt, det første godt krydret med Æbler, Timian og Løg, saa fik Snapsen og Øllet det til let at glide ned. — Aftensmad noget lignende, dog altid med forskelligt Paalæg.

Middagen, Mælkemad og stegt Flæsk, vekslende med Hvidkaalssuppe, Grønkaal og gule Ærter. — Om Søndagen Hønsekødsuppe, eller sød Suppe med Æggekage, eller for Nemheds Skyld Sylte med Rødbeder. Til Afveksling fik vi ofte om Efteraaret, naar Kartoflerne var særlig delikate, til Nadver eller Aftensmad Kartofler med Løgsauce, med en stor Klat Smør i Midten af Skaalen. Maden var altid godt kogt og renligt behandlet efter den Tids Forhold, — Flæsk og Kød friskt og godt. Farmors Brød var fortrinligt og hendes Oste, særlig hendes Sødmælks, berømte, og ikke uden Grund.

Om Sommeren, naar Mælken var tilbøjelig til at løbe sammen, kom tre store Lerfade paa Bordet med Tykmælk, med et dejlig tykt Lag Fløde, derover blev strøet Puddersukker og spistes til Smørrebrød (Bedsteforældrene og jeg spiste ved et lille Bord for os selv, hvor vi havde Fajance og ikke Lertallerkener). — Lars holdt, da han blev voksen, meget streng Justits med, at enhver blev ved sin Side af Grødfadet eller Tykmælken, der skulde være et lille Mellemrum. — Saadan hørte dengang til god Bordskik paa Landet. — Hen ad Eftersommeren, naar der var Torden i Luften, og Mælken løb sammen, saa fik vi ofte en Ret, som vist var meget gammeldags og kaldtes for Syltemælk. Den bestod af Tykmælk, som Vallen var løbet fra og derefter oprørt med lidt Fløde eller Faaremælk, saa den blev som en tyk Vælling. Deri dyppede man med Gaflen tykke Brødbidder, og jo mere man kunde faa til at hænge paa Brødet, desto bedre smagte det, saa der skulde en vis Øvelse til, for at faa det rette Haandelag. Er rimeligvis noget lignende som det, de paa Island kalder for „Skyr", men som dér jo er lavet af Faaremælk. Jeg syntes, at det smagte udmærket, var meget forfriskende og sikkert en sund Ret.

Farmor sagde, at i hendes Barndomshjem brugte de at opbevare Syltemælken i store Kar til langt hen paa Vinteren, og selv om der kom lidt Skimmel paa det øverste Lag, saa smagte den underliggende Syltemælk helt godt. De magre og elendige Køer i Begyndelsen af forrige Aarhundrede stod mange Steder golde næsten hele Vinteren, saa det var af Vigtighed at opbevare saa meget som muligt af Mælk og Smør (Ævretsmør) af Sommerens og Efteraarets Mælkerigdom. — Øllet maatte ellers træde i Mælkens Sted i den daglige Husholdning.

Da vi om Vinteren jævnlig slagtede et Par Svin, som blev solgt paa Torvet i Hillerød, saa havde vi, da Hoved, Ben og Indmad blev i Hjemmet, næsten altid noget fersk Mad i Huset. Indmaden blev lavet til Finker, som til Davre skiftedes med den salte Sild, og Blodpølsen var jo altid en kærkommen Ret til Afveksling i Middagen.

Saa længe Markarbejdet stod paa, fik Folkene Kaffe efter Middagen til et Stykke Kandis; men Farmor lavede til Frokost en dejlig Kop Kaffe paa en lille sort Lerpotte, og dertil vankede der et Stykke hvidt Sukker, men det var kun for den indre Husstand, som ikke fik Brændevin til Maden. — Det var heldigvis ikke mere som i Farmors Ungdom, da Kaffen kun maatte drikkes i Smug; det blev nemlig betragtet som en høj Grad af Ødselhed, hvis man tillod sig den Slags Overdaadigheder. Farmor fortalte, hvor tragisk det var gaaet hendes Mormor, da hun første Gang havde faaet et Pund Bønner. Hun havde nemlig glemt at faa rigtig Besked om, hvordan Kaffebønnerne skulde tilberedes, saa hun satte de raa og ubrændte Bønner over Ilden og kogte paa dem i flere Timer, uden at det vilde blive til den eftertragtede Drik, som efter Sigende gav Styrke, naar man var træt, samt var Lægedom for alle Sorger og Bekymringer.

Indslagtningen var stor. To store Svin i November Maaned, samt to eller tre Faar og nogle Gæs, hvoraf Brystet blev saltet og røget, og Resten blev spist som sprængt til Kaalen. Til Jul et lignende Par Svin, og desuden til Mikkelsdag et Faar samt en lille lækker Gris, som Farmor hele Sommeren kælede for med Mælk og Skraa.

Og saa desuden i Rughøstens Tid 24 Ol Sild — en Ol er firsindstyve Stykker — som en Fisker fra Hundested kom kørende med, naar der var fanget godt, og Silden var stor og fed. Da Silden ofte kom sent i Land, saa blev det gerne henimod Aften, før Fiskeren naaede os. Og saa blev der stor Travlhed i alle Gaarde og Huse der i Byen for at faa Silden gældet og saltet, da den ikke taalte, naar den skulde nedsaltes, at staa over til næste Dag.

Rulle- og Spegepølser samt Medisterpølser blev lavet i lange Baner, skønt baade Medisterpølse og Spegepølse blev hakket paa Bræt, men derfor varede det ogsaa i flere Dage, før saadan en større Slagtning var til Side. Pølserne var efter min Smag ualmindelig gode, jeg har i alt Fald som Husmoder ingen Grund set til at gøre nogen væsentlig Forandring, og jeg har faaet megen Ros

for mine Spegepølser. — De fede Faarerullepølser blev saltet og nogle af dem røget, som rimeligvis ogsaa var en Overlevering fra meget gammel Tid, thi kort før Krigen i 1914 blev jeg meget anbefalet røgede Lammerullepølser fra Island som noget særlig delikat, hvor den gamle Skik altsaa havde holdt sig til nu; men da vi begge, baade Farmor og jeg, var opdraget hos Bedsteforældre, saa er det jo ikke underligt, hvis vi var nogle Generationer tilbage i Tiden.

Omtrent hver tre Ugersdag bagte vi Rugbrød og Sigtebrød. Dejgtruget blev sat paa et Par Skamler eller Bukke, som de kaldtes, langs med Gaasebænken. Da Ilden om Vinteren blev forvaret i den store Bilæggerovn, var Dagligstuen ogsaa det eneste Sted der i Huset, hvor der var saa varmt, at Dejgen kunde hæves om Vinteren. — Hen imod Aften lagde min Faster saa Dejgen.

Af de store Melsække, som Aftenen før var sat paa Bænken for at lunes, blev en passende Del hældt i Dejgtruget, og derover hældtes en Spand lunkent Vand. Efter at Melet og Vandet var godt sammenarbejdet, blev Dejgstykket lagt i den ene Ende af Dejgtruget, og en ny Portion Mel og Vand fik samme Behandling og lagt oven paa det forrige Dejgstykke, og saadan fortsattes der, til alt Melet omtrent var opbrugt.

Til sidst blev der med passende Mellemrum stukket dybe Huller ned i Dejgen, og deri blev Surdejgen hældt, som forud var opløst i lunkent Øl. Den hele Dejgmasse fik saa en mindre Bearbejdning for at blandes med Surdejgen, og naar Dejgen var jævnet pænt glat, blev et Lag Mel lagt over det hele, og tilsidst den tomme Melsæk.

Om Vinteren mødte Ellen om Aftenen, da hun ikke turde gaa fra Hjemmet i Mørke, og Kl. 4 om Morgenen begyndte saa Arbejdet. Et passende Stykke Dejg til et Brød paa en 15—16 Pund blev stukket af med et Redskab, som kaldtes en Dejgstikker, og to og to, min Faster og Ellen med hver sin Pige til Hjælp, begyndte saa Arbejdet. Naar et Stykke Dejg var tilstrækkeligt æltet, blev det rullet sammen og lagt til Side i Dejgtruget. Og naar Ældtningen omtrent var endt, og Pigerne gik til Malkning,

begyndte Farmor at slaa Brødene op. — Et af de sammenrullede Dejgstykker blev lagt paa nederste Ende af Bordet og blev rullet frem og tilbage, medens Hænderne blev holdt i Midten af Dejgstykket, til Brødet havde den ønskede Form, hvorefter det blev hensat paa Bordet til Hævning.

Naar de store Brændeknuder, som var sat i Ovnen Aftenen før Bagningen, var omtrent opbrændt, saa tog Farfar Affære og kastede Kvas i Ovnen (Topender af de Træer, som var fældet Aaret før). Naar Ovnen var tilstrækkelig varm og Aske og Trækul raget ud, blev Brødene oversmurt med lunkent Øl for at give dem Glans. Saa tog enhver af Kvinderne et Brød i Hænderne, og saa gik det i Trav, saa de næsten var ved at løbe hinanden overende i Døraabningen; det skulde gaa saa hurtigt som muligt for at Varmen ikke skulde gaa tabt fra Ovnen. Brødet blev sat paa „Brødtrækkeren", og Farfar expederede det saa hurtigt som muligt ind i Ovnen, hvor de stod nok saa pænt Side om Side, som Regel en 12 Stykker.

I sidste Øjeblik kom Karen ofte farende med en Plade, hvorpaa der stod nogle runde Smaastykker af Dejgen; Farfar saa lidt gnavent til dem, da der ikke gerne maatte aabnes for Ovnen, før Brødet var bagt; men de smagte dejligt, flækkede og glohede med Smør paa, de kaldtes Skaalkager eller Skrabkager, og spistes til Kaffen, som altid vankede den Morgen, vi bagte.

Brødets Godhed beroede for en væsentlig Del paa Surdejgen, Surdejgen var et Stykke Dejg fra sidste Bagning, stærkt gennemsaltet, som blev opbevaret paa et koldt, skyggefuldt og luftigt Sted, — var der for meget Surdejg i Brødet, blev det mørkt og tungt, men endnu værre var det, hvis det blev for sødt.

Som Desinfektion var Ovnen ogsaa brugbar, efter at Brødene var taget ud, og da Difteritis og Fnat, — særlig den sidste Sygdom var slemt udbredt imellem Tjenestefolkene — de daarlige Kamre og Karlenes Hamstring gjorde vel deres til, at Sygdommen særlig holdt til dér. — Desuden var den udmærket, i vaade Somre, til Tørring af Fjer og Brødkorn, men det var et drøjt Arbejde for den unge Pige, som skulde ind i Ovnen og feje den ren, før

Sæden blev bragt derind. — I Begyndelsen af Halvfjerdserne hørte Hjemmebagningen op, og jeg tror nok, at vi var nogle af de sidste, som bagte paa den Egn.

Om Vinteren, naar Nadveren var taget af Bordet, og Husmændene gaaet til deres Hjem, samledes hele Husstanden om Lysekællingen, som stod midt paa Gulvet i den nederste Halvdel af Stuen. Farfar som oftest siddende paa en Stol, med Fødderne paa Kakkelovnen, læsende i sine Aviser, Karen med sin Linnedsyning nærmest Lyset, Farmor ved Rokken spindende Uldtøger eller Hør, og udenom sad Pigerne ved hver sin Blaartot og halvsov.

Naar Lektierne var læst, og jeg ikke kartede, vandt Garn eller vævede Strømpebaand, saa spillede Lars, Drengen og jeg Rakker eller Sorteper, eller Lars og jeg trak Tavl, medens Drengen snorksov paa Bænken. Paa Slaget 8 fik Kreaturerne det sidste Foder, og rørende var de Glædesglam, som Roland udstødte, naar den igennem Vinduerne saa Farfar tage op efter Lygten. Saa blev nemlig Hundene sluppet løs for Natten. Klokken 9 blev Portene lukkede og laasede, og vi gik i Seng og laa og lyttede efter Uglernes Tuden, og fandt den hyggelig eller sørgelig alt efter den Sindsstemning, som man selv var i. Det vrimlede af Ugler i de høje Træer, som omgav Stakkehaven. Formodentlig har det været et udmærket Jagtrevir for dem, skønt vi havde en 10—12 Katte. Tærskningen tog lang Tid og blev som oftest først endt henad Foraaret.

Den elendige Belysning var næsten det værste. Nu kender man det kun, naar Elektriciteten gør Knuder, saa man maa ty til et Stearinlys; men dengang brugte man paa Landet til Dagligbrug kun Tællelys, som man selv lavede af Talgen af de Faar, som man slagtede om Efteraaret. Saadan et Lys skulde evig og altid pudses med Lysesaksen og pirres op i Tanden, et Arbejde, som Farfar som oftest besørgede selv.

Tilberedningen af Lys var temmelig omstændelig. Som Væge brugtes Blaargarn flere Gange lagt sammen, som Regel fire eller seks Traade, som efter at være snoet lidt blev vædet med lunkent

Tælle for at hænge sammen, og derefter hængt paa en Træbriks med smaa Kroge paa den underste Side, som oftest henimod en Snes Stykker paa hver Briks, i hver Krog blev saa anbragt en af de snoede Væger. — Efter at en Stige var lagt paa et Par Bukke, blev Lysebriksen, som den kaldtes, og paa hvis anden Side var en stor Krog, ophængt i denne i et af de store Søm, som med omtrent en Alens Mellemrum var slaaet ind i Stigens udvendige Side, saa Briksene med Lethed kunde løftes af og paa Sømmet, naar Neddypningen skulde finde Sted.

En Tønde, halvfyldt med kogende Vand, blev sat ved Siden af den varme Kakkelovn, og deri blev hældt en Kedelfuld smeltet Tælle. Briksene var nu færdige til Neddypning, efter at Vægerne var omhyggelig rettet, for at Lysene kunde blive lige. — Et Par enkelte Lys blev lavet meget kunstfærdigt med to Grene ud til Siderne, de blev sat paa Bordet ved Festmaaltidet Helligtrekongers Aften til Ære for de hellige Trekonger.

Man begyndte Neddypningen i Tønden ved den ene Ende af Stigen og fortsatte, til man kom til den sidste Lysebriks, hvorefter der begyndtes forfra, da Lysene skulde have Tid til at blive kolde, før den næste Neddypning fandt Sted; og saadan fortsattes der, til Lysene havde en passende Tykkelse. Den sidste Tælle blev benyttet til Spædelys eller Praase, som de kaldtes, og blev brugt som Haandlys, naar et eller andet skulde hentes.

Den, som det mest kneb for, før vi fik Lampe, var Farfar; Øjnene slog Klik, saa han ikke mere kunde se at læse ved den daarlige Belysning, og han sad nu helt forknyt og fortabt paa Vinduesbænken og saa vemodig ud. Men som den virksomme Mand han var, fandt han snart paa en Udvej, takket være Farmor. — Farmor, som altid havde Masser af Garn, som skulde vindes, alle Husmændenes Koner spandt jo ogsaa for hende, foreslog ham at vinde Garn, og det faldt i god Jord, saa han sad en hel Vinter troligt ved sin Garnvinde, og jeg tror, at han rigtig nød det jo mere indfiltret og uredt Garnet var. Trods sit heftige Sind var han her mærkværdig taalmodig.

At det ikke var første Gang, han foretog det Arbejde, kunde

man se paa de kunstfærdigt vundne Nøgler, med et Hul i hver Ende, og hver Traad saa sirligt lagt ved Siden af hinanden, som var det lavet paa en Maskine. Hans Færdighed i at stoppe og strikke var heller ikke ringe, det sidste Arbejde lærte han mig samme Vinter. Da han ligesom jeg var opdraget hos sine Bedsteforældre, saa har han vel lært det hos dem, og som saa siden er blevet fortsat, da han kom paa Møllen i København, hvor det vel ofte kunde være vanskeligt nok at holde Øjnene aabne, naar Møllen om Natten malede sin ensformige Sang.

Men en Aften, det var vel midt i 60erne, kom Farfar meget oplivet hjem fra et Besøg hos sin Bror bag Bakken. Per Sylvest havde nemlig faaet en Lampe, og Farfars Glæde over dens vidunderlige Egenskaber var stor, ja saa stor, at næste Gang Farfar var i Hillerød, saa fik vi ogsaa en Lampe, og det tilmed en Hængelampe, som blev hængt op i Bjælken lige over, hvor Lysekællingen tidligere havde sin Plads. Du gode Gud, hvor var det dog en Herlighed, man saa helt forbløffet paa hinanden. Jeg syntes, det var, somom man aldrig havde set hinanden før, og saa var Vægen vel næppe en halv Tomme bred.

Kort Tid derefter fik vi en lignende Lampe over Bordet, saa nu behøvede Lars ikke mere at parlamentere med Farmor om et extra Lys ved vort Tavlspil, og vi syntes, at Stuen var saa oplyst, — „som var det midt paa lyse Dagen".

VII.

Da jeg var 7 Aar, skete der en i mine Øjne meget stor Begivenhed, der kom nemlig en Danselærer til Sognet. Saadan noget var aldrig hændet før. De ældre Søskende havde tidligere altid taget sig af de yngres Opdragelse i den Retning; men nu kom der som sagt en rigtig Danselærer til Sognet, og der skulde danses baade Lancier og Francaise. Spændingen var uhyre, om man nu ogsaa fik Lov til at være med til noget, som var saa morsomt og interessant.

Karen holdt paa, at Lars og jeg skulde med. Endskønt, som hun sagde, at Lars, den Kejteprins, lærer alligevel aldrig at danse, men føjede hun til, lidt kan der vel bide paa ham. Da det saa tilmed viste sig, at Danseøvelsen skulde staa hos Morfar, saa var der ingen Vej udenom. — For at jeg ikke skulde gaa den lange Vej i Slud og Mørke, saa blev det bestemt, at jeg sammen med min Tvillingsøster Kirsten Marie skulde bo hos Morfar, medens dette stod paa. En to Aar ældre Broder havde allerede været der et Par Aar for at have lidt kortere Vej til Skolen.

Danselæreren var den siden saa bekendte Hotelejer Leidersdorff i Hillerød; han havde tidligere været Underofficer og boede nu ned ad Sydsjællandskanten, hvor han efter at have opgivet Soldatervejen havde slaaet sig paa Danseriet, et sikkert ikke fedt Levebrød, selv om baade Lokale og Ophold var gratis.

Hvordan Leidersdorff havde faaet skrabet en Snes Børn sammen, ved jeg ikke, dog tror jeg nok, at min Moster, som var meget aktiv, havde været ham behjælpelig, ja maaske stod bagved det hele, da der samtidigt blev Danseøvelse baade hos min Morbroder

i Harløse og hos min Onkel, Sognefogden i Lille Hagelse, thi det var som sagt noget, som aldrig var set før. — Men danse lærte vi, og det efter Noder. Leidersdorff var nok ikke den Mand, som gav op, og vi var vel heller ikke mere tykhovede end andre Børn. — Under Graad og Tænders Gnidsel hoppede og sprang vi efter en to tre og fire fem. Øverstestuen var stillet til vor Raadighed, hvor to sølle Tællelys stod søvnigt og brændte paa Dragkisten, medens vi Børn stod Ret og i Geled, — sidde ned maatte vi nemlig ikke. Vi blev nærmest behandlet som smaa Soldater, og Respekten var stor, ja saa stor, saa Morfar endogsaa et Par Gange maatte lægge sig imellem, naar min Broder Sylvest, som han særligt hersede med, var saa skrækslagen, at han ikke turde gaa op i Stuen.

Siden blev jeg ofte drillet af Lars, fordi jeg, medens Taarerne trillede, havde danset for Farmor, medens jeg uafbrudt sagde, „er det rigtigt, Mor?" og hun trøstede mig med, at det var saa meget udmærket. — Efter Dansen trakterede min Moster Børnene med Smørrebrød og The, det var jo Sognets samt Slægts og Venners Børn, og mange havde en lang Vej at gaa, før de naaede Hjemmet, men jeg undredes rigtignok over, at nogen havde Appetit, saa de kunde faa Maden ned; men Kirsten Marie og jeg var ogsaa de yngste, og den strenge Behandling i Forbindelse med Dansen var sikkert over vor Evne.

Det blev en lang og trist Vinter, endskønt jeg havde glædet mig saa meget til den. Min Moster kastede sin Kærlighed paa min Søster, medens hun hundsede min Broder og mig ved alle Lejligheder, og det endskønt Sylvest var den skikkeligste Dreng, som kunde gaa i et Par Træsko. — Og jeg, som var vant til at sove hos Farfar i den øverste Seng i Dagligstuen, skulde nu sammen med min Søster ligge i et langt afsides Værelse ved Siden af Øverstestuen, hvor vi laa og rystede af Angst, før vi faldt i Søvn. En Gang, da det rigtig kneb for os, siger Kirsten Marie til mig, „nu tænker jeg paa et Grantræ, og du paa en Loppe!" — Da jeg havde ligget lidt og sundet mig paa det, saa syntes jeg, der var gjort mig stor Uret, og protesterede imod Loppen, og Kirsten

Marie var da saa højmodig, at hun overlod mig Grantræet. Hvordan hun selv fandt sig tilrette med det lille Dyr, har jeg glemt, men da hun aldrig var raadvild, saa har hun sikkert fundet en Udvej.

Morfar var kun i Slutningen af Fyrrerne, da hans Kone døde.

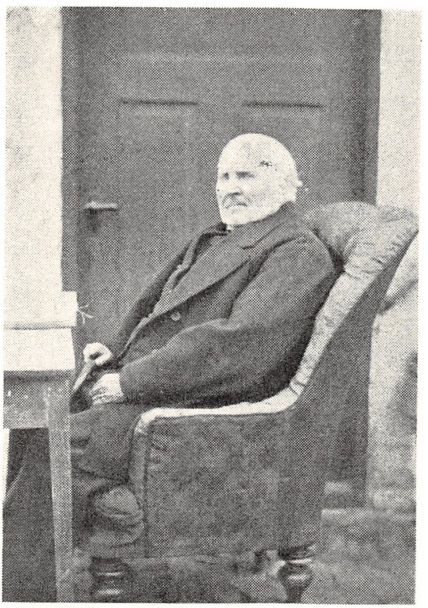

Hans Sylvest, Bodil Høyers Morfar, født 22/10 1801 paa Garbogaard, død 17/5 1885 hos sin Datter paa Græsemøllegaard. Den gamle Mand blev anbragt i en Stol paa Gaardspladsen og fotograferet af en omvandrende Fotograf.

Ved Slagtning af Gæs paadrog hun sig en Blodforgiftning i den ene Finger. Ved at ofre denne mente Lægen, at Sygdommen var overstaaet, men et halvt Aar efter brød Sygdommen op igen, og hun døde under store Lidelser. — Menneskene var dengang mere haardføre end nu. Jeg har hørt fortælle, at Mormor selv holdt Haanden, medens Fingeren blev sat af, — Pigen, som skulde assistere, besvimede nemlig — og uden at give et Kny fra sig, kun bevægede hun Fødderne lidt hastigt frem og tilbage.

De ældste Børn var forlængst gifte, og Huset styredes nu af den omtalte yngste Datter, som var forlovet med en ung Mand fra Frerslev. Og som Skik og Brug var dengang, overdrog Morfar de unge Folk Gaarden med alt Tilbehør imod at faa livsvarigt Ophold der. Morfar har vel, som altid de Gamle tror, ment, at det blev nogenlunde som forhen, men snart fik Piben en anden Lyd.

Morfar var som næsten alle sine Brødre en meget dygtig Landmand og langt forud for sin Tid; men da Ungdom og Visdom sjældent følges ad, var Følgerne ikke vanskelige at forudse. Heldigvis havde den Gamle, som var en meget velhavende Mand, forbeholdt sig en større Sum Penge, og da der kort efter blev en Gaard til Salg i Byen, saa købte han den; Morfars Gaard laa nemlig noget udenfor Byen. Gaarden, som Morfar købte, laa lige overfor Skolen, og dens tidligere Ejer havde drevet Teglværk, men nu var Leret omtrent opbrugt, og da han ingen Forstand eller Interesse havde for Landbrug, saa var han vel glad ved at faa den solgt til en solid Køber.

Da Flytningen skulde foregaa, jublede alle Folkene og fulgte med Morfar, og da de kørte ud af Gaarden med det sidste Flyttelæs, saa raabte Folkene Hurra, og Sylvest, som var en lille Dreng, lavede lang Næse. — Det var deres Afsked med den nye Mand; nu kunde han have det saa godt! — Hvordan Morfars Følelser har været er ikke godt at vide; han havde været paa Gaarden i omtrent 40 Aar, da han kun var godt en Snes Aar, da han blev gift med Mormor, som var Datter af en Enke, og efter hvem han altsaa overtog Gaarden.

Trods sine 60 Aar tog Morfar fat med godt Humør. Bygningerne var meget gamle, og Jorden yderst forsømt, saa der var nok at gøre med Dræning og Fyldning af Lerhuller paa Marken, men Teglværket var i god Orden. Den tidligere Ejer hed Clausen, og han flyttede derefter til Gadevang ved Hillerød, hvor han anlagde sit bekendte store Teglværk. — Men da Morfar ikke havde noget Begreb om Teglbrænderi, saa fik han nogle af Clausens tidligere Folk fra Lippe-Detmold til at forestaa Brændingen, og i nogle

Aar solgte han ikke saa faa Sten, og Gaardens tre Udlænger byggede han op, men saa kom Krigen i 1864, hvor Tyskerne maatte afsted, og nogle af dem maaske i Krig imod os. — Samtidig blev Hadet imellem de to Folk saa stort, saa det var ikke nemt for Tyskere at opholde sig her i Landet, og Stenbrænderiet hørte lidt efter lidt helt op.

Hans Sylvest's første Gaard, Hansegaard i Stro Sogn.

Da Danseøvelsen var lykkelig og vel overstaaet, skulde Skolegangen begynde. — Skolen, som laa i Sigerslevøster, var en af de gamle Skoler, som Frederik den 4de lod bygge paa Rytterdistriktet i 1721, og som hver havde en Mindesten i Muren eller over Hovedindgangen til Skolen med Kongens Navnetræk og Krone samt følgende Vers:

„Halvtredsindstyve Aar, Gud, har du mig opholdet
At Sygdom, Krig og Pest mig intet Ondt har voldet:
Thi yder jeg min Tak, og breder ud dit Navn
Og bygger Skoler op, de Fattige til Gavn.
Gud, lad i dette Værk din Naades Fylde kende,
Lad denne min Fundats bestaa til Verdens Ende.
Lad altid paa min Stoel En findes af min Æt,
Som mener dig, min Gud, og disse Skoler Ret".

Der havde været Bud efter mig et Par Gange, men Farfar sagde, at jeg var for „lille" til at gaa den lange Vej om Vinteren, men nu skulde det altsaa være. Jeg mødte godt forberedt — Karen havde været min Læremester — og jeg kunde, som de siger i Jylland, læse næsten lige saa godt som „æ Præjst", men al denne Lærdom havde nu ogsaa sine Skyggesider. Jeg blev nemlig sat til at være „Bihjælper" til to af de værste og største Drenge i hele Klassen, de var nemlig Oversiddere. Andenlæreren hed Petersen, var ganske ung og umaadelig rar. — Jeg ved naturligvis ikke Grunden; men maaske har Petersen syntes, at jeg saa mest frejdig ud, siden han gav mig dette vanskelige Hverv, og jeg har sikkert ogsaa taget min Opgave med Alvor, men at faa indpodet det samme hos mine to Elever, viste sig at være over min Evne.

Paa Ydervæggen hang store Paptavler med Bogstaver og de første Begyndelsesgrunde i Stavning, og langs denne Væg stod vi opstillet i smaa Kolonner med Bihjælperen i Midten, hver Bihjælper forsynet med en rund glat Pegepind af anselig Længde, tyk i den ene Ende og spids i den anden. — Paa Katederet sad Petersen og røg af en lang Pibe. Da Stavningen foregik højt, var der en Summen og Brusen som i en Bikube.

I Begyndelsen gik alt helt godt, og jeg var ikke lidt stolt, naar jeg hjemme fortalte om min Ophøjelse, men efter nogen Tids Forløb fandt de to Gavstrikke — Ole og Peter hed de, — at nu kunde det være nok med al den Flid og Artighed, og saa begyndte de i Smug at knibe mig i Armene og trække i mine lange Fletninger; men jeg var heller ikke forknyt, og der vankede lige saa hurtigt et Par Rap af Bihjælperstokken. Efter nogen Snøften saa hørte jeg en advarende Røst fra Katederet: „Bodil, Bodil, vær nu ikke for streng!" Og naar jeg saa blussende af Ivrighed vendte mig om for at retfærdiggøre mig, saa mødte jeg kun et smilende Ansigt, som rystede paa Hovedet. Men da det til sidst udartede til Knappenaalestik, tog Petersen dem selv under Behandling, og saa gik det nok bedre.

Paa Grund af Børnenes Antal var Skolen delt i fire Klasser. I anden og fjerde Klasse underviste Førstelæreren Callesen. — Cand. phil. Callesen var Københavner, han havde først forsøgt sig som Mediciner, men da han ikke „taalte at se Blod", som han sagde, saa maatte det jo opgives. Operationerne var i de Tider, hvor der ikke kendtes til Bedøvelse — eller ialtfald kun meget

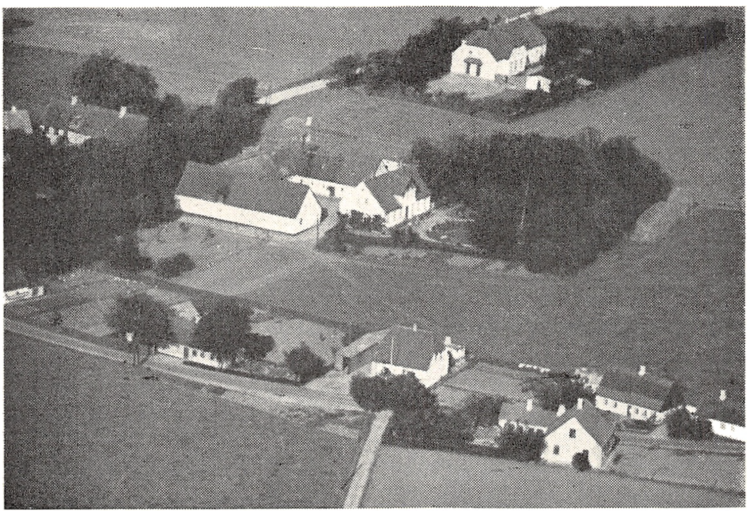

Gaarden i Midten af Billedet er Hans Sylvest's anden Gaard, Kraglegaard i Sigerslevøster, som den ser ud i Dag efter Ombygning.

mangelfuldt — vel ogsaa nok en Rædsel at overvære for Mennesker med et følsomt Sind og maaske ikke alt for stærke Nerver. — Efter at et Forsøg med Theologien ogsaa var opgivet, oprettede han i Sundbylille (en By i Nærheden af Slangerup) ved Hjælp af Omegnens Beboere en saakaldt „højere Bondeskole". Det var Callesens Livs Stolthed og heller ikke uden Grund, at han, som han sagde, havde oprettet — „Danmarks første Højskole". — Skolen gik ogsaa helt godt i nogle Aar, og nægtes kan det ikke, at flere af de unge Mænd, som havde været paa Callesens Skole, ofte blev de ledende og førende Mænd i de forskellige Sogne, som de siden blev bosiddende i. Men da Krigen i 1848 udbrød,

blev Skolen af Mangel paa Tilslutning ophævet. — Callesen søgte saa Kaldet i Sigerslevøster, som var et af de bedste i Amtet, og fik det.

Lærer C. Carstensen i Skenkelsø, som ved Understøttelse fra det Danske Landhusholdningsselskab udgav „Hjørlunde Sogns Historie", skriver om Callesens Skole i Sundbylille følgende:

Højskolen i Sundbylille.

En højere Bondeskole — den første i Danmark — oprettedes den 1ste Juni 1841 her i Sognet, ved en hæderlig og ihærdig Iver af cand. phil. Niels Holger Callesen — nu Lærer i Sigerslevøster — Redaktør Vosbein i Hillerød, Brødrene Jørgen og Rasmus Petersen, Gaardejere i Hjørlunde, med flere. Først lejede man et Hus til Skolen og dens første og eneste Lærer, forannævnte N. H. Callesen, hos Husmand H. Villumsen i Sundbylille, hvor Skolens Virksomhed begyndte d. 5. November 1841. De foranførte Mænd med Gaardejer P. Grandberg, Gaardejer H. Jørgensens Enke Johanne Jensdatter Dildal, Villum Larsen, Gaardejer i Store Rørbæk, Gaardejer Anders Hansen i Bonderup og Gaardejer og Dyrlæge Jens Petersen i Oppesundby paatoge sig, En for Alle og Alle for En, at sørge for Skolens Fornødenheder og tilsikrede Læreren følgende Løn: fri Bolig og Brændsel, 20 Rd. om Maaneden og Extrabetaling for hver Elev, der søgte Skolen, over 10 Elever. Ved Lærerens Iver og Interessen her i Egnen for Oplysning, gjorde Skolen Fremgang og havde i sin bedste Flor 20 Elever, og der forbandtes med den en Haandgerningsskole for unge Kvinder. Man fik derfor snart ved Aktier, og en Gave af 400 Rd. af Kong Christian den 8de samlet Midler til at købe en Parcel, stor omtrent 6 Td Land, paa Sundbylille Mark, paa hvilken man fik bygget et godt Hus med rummelige Lokaler, saavel til Skolen som til Lærerbolig.

Denne selvstændige højere Bondeskole blev højtideligt indviet d. 18. Oktober 1844 og virkede til Gavn og Glæde for en videre Kreds i 4 Aar, men saa kom Krigen i 1848. Egnens fleste og bedste Kræfter til Landbrugets Tjeneste maatte forlade Hjem-

met for at værne Fædrelandet. Mangel paa Arbejdskraft gjorde, at alle Skolens Elever maatte forlade denne for at hjælpe ved Agerbruget hjemme. Saaledes standsedes Skolens Virksomhed, og dens Lærer, som ikke vilde nyde Løn uden at yde Arbejde, søgte og fik Sigerslevøsters offentlige Skole, og har i den virket hidtil med Flid og Dygtighed.

Alle disse Tab var den for ung til at bære; den kom ikke siden i Virksomhed, hvorfor Bygningerne med Jord solgtes til privat Ejendom. — Dens Tilblivelse er dog et smukt Vidnesbyrd om det aandelige Liv, der dengang rørte sig her i Egnen og især her i Sognet.

— — —

Callesen var en meget dygtig Lærer, ja paa sin Vis en fremragende Lærer — alsidigt dannet og intelligent, som han var, men nægtes kan det heller ikke, at han var højst aparte og ekscentrisk, og da vi Mennesker som Regel har mere Øje for det komiske end for, hvad der ofte ligger dybere, saa havde han ondt ved at vinde den Agtelse og Respekt, som han i Virkeligheden fortjente. Dertil kom, at han var en meget slet Økonom, holdt særlig meget af at spise godt, men da han ingen Forstand havde paa Landbrug, saa fik han altfor lidt ud af den ret store Skolelod, som skulde være en væsentlig Del af Lønnen, og da han desuden havde ret stor Familie, saa kneb det ofte med at faa Pengene til at slaa til.

Hans Kone, Madam Callesen, var Datter af en velhavende Skovfogeds Enke, og for ikke at være alt for langt fra sit eneste Barn, saa havde den gamle Madamme i Gaarden ud til Vejen opført en lille Bygning, som hun beboede. Mad og Opvartning fik hun fra Callesens Hus og var altsaa, som man nu kalder det, i Pension der. — Madam Callesen var en overordentlig dygtig Husmoder, men Callesen havde rent ud Enevældsnykker, som vel for en Del hørte den Tid til — i alt Fald i Byerne — hvor Konen ofte som en Naadessag skulde tigge om hver Skilling til den daglige Husførelse. — Det saa ikke godt ud, naar Slagteren eller Bageren kom, og Madammen saa som en ydmyg Supplikant kom ind i Skolen for at bede om Penge, at Callesen saa vedblev

at eksaminere, og til sidst efter lang Tids Venten, skønt Slagteren holdt lige udenfor Vinduerne, vrippent nedlod sig til at spørge, hvorfor hun forstyrrede ham, og hvad hun vilde; og saa efter nogle spydige Bemærkninger kastede Pengene henad Katederet til hende, saa nogle af dem ofte trillede paa Gulvet, hvor hun saa kunde samle dem op under Børnenes Fnisen. — Jeg glemmer aldrig hendes taknemmelige Blikke, naar jeg kom hende til Hjælp, hendes Ryg var jo ikke mere saa bøjelig.

Madam Fischer, som den gamle Svigermoder hed, var en nydelig gammel Dame, men vistnok ret sikker, saa der udspandt sig adskillige Kampe imellem Callesen og hende; der blev nemlig slaaet Laas for Pengekassen, naar han ikke opførte sig nogenlunde manerligt. Og da Callesen næsten altid var i Pengetrang, saa var han paa den Maade vel heller ikke saa vanskelig at faa Krammet paa. — Men Hævnen er jo sød — og da han ikke i aaben Kamp kunde faa det sidste Ord, saa regnede Bomber og Granater ned over hendes syndige Hoved, naar han saa den gamle Madam trippe over Gaarden i Skoletiden; men da Tilhørerne kun var os Unger, saa var det jo et taknemligt Publikum at være Helt for. — Og dog tvivler jeg ikke paa, at Callesen vilde være den første til at hjælpe, hvis der paa en eller anden Maade tilstødte den gamle Dame noget ondt, men stille sig i Positur — selv om det kun var overfor en gammel Kone — kunde han nu engang ikke lade være med.

Morfar var Callesens nærmeste Nabo, og kun en smal Vej adskilte de to Herrers Territorium fra hinanden. Morfar var paa sin Vis en lige saa aparte Fyr som Callesen, faamælt og kort for Hovedet, som han var, saa større Kontraster skulde man vanskelig finde. Og naar de alligevel kom til at nære et vist Venskab for hinanden, saa tror jeg, det var Madam Callesen, som blev Bindeleddet imellem dem. Desværre var hun i høj Grad tunghør, men uden at have, hvad der saa ofte følger med, de tunghøres Mistænksomhed og Tungsind. Det store Hus og den store Børneflok tog alle hendes Kræfter, og da hun ingen eller kun lidt Hjælp havde, fik hun ingen Tid til at gruble over Livets Problemer, men

tog Livet, som det nu engang havde formet sig for hende, med godt Humør. At Callesen var hendes Herre og Mester, var jo en Selvfølge; men jeg tvivler heller ikke om, at hun vist ofte betragtede sin Husbond som et stort og noget uartigt Barn, og som man kun paa Grund af Livets Genvordigheder og Plager burde bære over med.

Naar det rigtig kneb for Madam Callesen, saa tyede hun til Morfar, og han hjalp hende vist ogsaa altid saa godt, som han kunde, baade med Raad og Daad. Engang, har jeg hørt fortælle, kom Madam Callesen derover baade vred og bedrøvet, fordi hendes Mand efter et Sammenstød med Svigermoder havde nægtet at saa Hør i et Stykke af Skolelodden med den Motivering, at Jorden ikke egnede sig til Hør; og nu vidste hun ikke sine levende Raad, hvad hun skulde gøre ved sin gamle Mor, som altid var vant til at spinde Hør hele den lange Vintertid.

Efter nogle Dages Forløb, hvor Callesen ikke havde vist sig i Farvandet, maatte den Gamle i Støvlerne og Søndagstøjet og gik over Vejen og spurgte Callesen, om han ikke kunde leje et Stykke af Skolelodden; og da Callesen forundret kikkede over Brillerne og spurgte, hvad Hans Sylvest dog vilde bruge det til, da han vel mente, at Morfar havde Jord nok selv. Ja, indrømmede den Gamle, det havde han jo ogsaa nok, men han havde ingen Jord, som egnede sig saa godt til at saa Hør i! Callesen bøjede sig for Sagkundskaben — og Madammen fik sin Hør.

Kort efter dette Slag forpagtede Morfar Skolelodden, den laa, saa vidt jeg husker, lige op til hans egen Mark, saa det kunde vel ikke være forbundet med saa store Udgifter eller Ulejlighed at dyrke den sammen med den øvrige Jord. Og da Morfar aldrig nogensinde har været smaalig, saa har han sikkert heller ikke beregnet sig nogen Fordel, men været vel fornøjet, naar det blot kunde gaa lige op; men for Madam Callesen blev det en stor Behagelighed, da Lejen af Jorden blev betalt af Skoleloddens Produkter — som Rug til Bagning af Brød, Kartofler, Smør og Mælk samt en Fedegris, og sin Hør har sikkert ogsaa den gamle Madam Fischer faaet.

Jeg tvivler ikke paa, at Callesen og hans Familie nærede stor Agtelse og Hengivenhed for Morfar trods hans Særheder, hvilket ogsaa en Gang gav sig det smukkeste Udslag. — Morfar, som nu var en gammel Mand, var, som han plejede, gaaet ud paa Marken for at flytte Hestene; medens har var i Færd med dette Arbejde, slog i Kaadhed en ung Plag ud og ramte Morfar i Baghovedet, saa han faldt besvimet om. Da den Gamle lod vente paa sig i Hjemmet, saa søgte min Broder, som var opdraget hos ham, efter ham, og fandt ham liggende i en Blodpøl ude paa Marken. Da han var baaret hjem, saa søgte Sylvest i sin Nød til Callesen, og han, som den gamle Mediciner han var, rensede og forbandt Saaret saa godt som nogen Læge. — Morfar var saa imponeret over Callesens Dygtighed, saa han ingen anden Læge ønskede, og Callesen tilsaa og gav Ordre som en hel Læge. Efter den Tid tror jeg, at baade Morfar og mange andre af Sognets Beboere saa noget anderledes paa Callesen, da Morfar var meget afholdt paa Grund af sin store Hjælpsomhed.

Paa Landet havde vi ikke som i Byerne Hverdagsundervisning. — Om Sommeren gik de yngste Klasser fire Gange om Ugen i Skole og om Vinteren to Gange. Omvendt gik tredie og fjerde Klasse om Sommeren kun to Gange om Ugen for at kunne hjælpe til i Marken, men derimod fire Gange om Vinteren. — Vi var 7 Børn derfra Byen, 4 Drenge og 3 Piger, og naar vi var færdige om Morgenen, som ofte var meget tidligt — en særlig varm Sommer skulde vi endogsaa møde Kl. 6 — saa travede vi rundt for at tage hverandre med, saa vi i Flok og Følge kunde komme anstigende til Skolen. To af Børnene var fra en mindre Gaard der i Byen, hvor de endnu ikke var kommet saa vidt, at de havde Sten- eller Bræddegulv i Dagligstuen, men maatte nøjes med det stampede Lergulv med store Huller i. Og det saa morsomt ud, naar den unge Kone, som altid syntes at have travlt, halvvejs løb op og ned af de dybe Huller, saa hun næsten lignede et Skib i Bølgegang. Farmor sagde, at tidligere havde den gamle Svigermor brugt at hælde Vand i det største Hul, hvor saa de smaa Gæslinger om Foraaret svømmede rundt.

De gamle Forældre boede paa Gaarden som Aftægtsfolk; Manden havde som Soldat været i Frankrig under Napoleonskrigene, og den gamle Kæmpe var endnu rask og rørig, skønt højt oppe i Firserne. Da han engang blev spurgt, om han ikke snart var træt af Livet, da alle hans gamle Venner og Bekendte vel nu var døde, svarede han, nej, det var han egentlig ikke, og han vilde da nok leve og se, hvad deres Føl blev til!

Slet saa galt som med Gæslingerne var det dog ikke hos os, selv om en Kyllingemoder med sine Børn — under Karens Protest — blev anbragt under den store Bilæggerovn paa kolde og regnfulde Foraarsdage til stor Forargelse for Jagthunden, gamle Bontro, som slet ikke vidste, hvor den skulde gøre af sig selv, da det var hendes Plads.

Efter Petersen fik vi en Andenlærer, som hed Sommer. Han var en Provste- eller Præstesøn fra Tjæreby ved Hillerød, han havde tidligere været Underofficer og var nu godt op i Aarene, vel i Slutningen af Trediverne eller maaske ældre. En stor Kraftkarl var han, med gnistrende sort Haar og Skæg; han lignede nærmest en Jøde. — Men du gode Gud! hvor var han dog et Uhyre! uden mindste Forstaaelse eller Kærlighed til Børn. Et af vore Husmænds Børn, Skræderens Jens, som vi kaldte ham for, var et meget tungnemt Barn, og endskønt Moderen læste med ham baade tidligt og sent, saa kunde hun dog ikke faa disse Skriftsteder og Salmevers proppet ind i Hovedet paa ham, eller de røg maaske lige saa hurtigt ud igen. Skrækken gjorde vel sit! — Og saa vankede der af Tampen, som var et ret tykt Reb med flere Knuder paa for rigtigt at kunne trænge igennem.

At nogen voksen, ja snart ældre Mand, kan faa sig til at tampe løs paa saadan et lille værgeløst Barn, som intet ondt har bedrevet, er næsten ubegribeligt; det var vel den Tids Underofficers Raahed, som her gav sig Udslag. Ellers maatte man jo tro, at Manden ikke var rigtig vel forvaret; godt var det, at ikke de stakkels Mødre overværede den Slags Eksekutioner. Flere af Pigebørnene sad med Forklædet for Øjnene og hulkede højt, særlig hvis det gik ud over ens egne Brødre eller Bysbørn, thi

saa bypatriotisk var man dog, — ofte laa man ogsaa i Krig med Nabobyens Drenge, saa man undte dem Pryglene af et godt og oprigtigt Hjerte.

Mine to gamle Venner, Ole og Peter, var vore svorne Fjender, og mange Bataljer blev udkæmpet imellem Strø og Strølille Bys Drenge, naar vi efter Skolegangen gik ad Stien hjem. — Vi Pigebørn sad saa paa en Tørvebunke eller Grøftekanten og fulgte Slagets Gang. Og jeg blev meget til Latter derhjemme, da jeg i min Naivitet fortalte, at jeg, efter at Ole havde truet med „at bruge Kniv", i Kampens Hede havde tilbudt Skræderens Jens min Kniv, en lille hvidskaftet Markedsgave til 8 Skilling, og som straks af Farfar blev uskadeliggjort ved at brække Spidsen af den og derefter slibe den rund. — Jens, som altid blev lidt forlegen, naar sligt kom paa Tale, var nu ikke saa blodtørstig, saa han modtog mit Tilbud, skønt jeg maa tilstaa til min Sorg, at det næsten altid var vore Drenge, som fik Kløene.

Sommer havde som sagt slet ingen Forstaaelse af Børn. Jeg for mit Vedkommende gik kun et Aar hos ham, da Callesen havde den Skik, at de Børn, som han syntes bedst om og vel mente havde de bedste Udviklingsmuligheder, dem beholdt han selv saa længe som muligt i anden Klasse (Andenlæreren havde første og tredie Klasse); men da vi først ved 10 Aars Alderen kunde komme i tredie Klasse, saa var jeg der kun et Aar, hvor forresten mange Børn blev hængende og aldrig kom videre.

Sommer havde den fjollede Vane, naar man kom op med Tavlen eller Skrivebogen ved Katederet, at stikke sin væmmelige store kolde Haand ned paa Ryggen af os Pigebørn, og da jeg havde en temmelig nedringet Kjole paa, saa gik det særlig ud over mig. Jeg tror nu ikke, der var forbundet nogen grim Tanke med det, men det var nu hans kejtede Maade at vise sin Venlighed paa; men jeg vilde ikke finde mig i den Behandling, og jeg søgte paa alle Maader at vise ham min Afsky, saa det var just ikke paa den venligste Maade, at jeg forlod hans Klasse. Dette om jeg saa maa sige Fjendskab holdt sig al den Tid, Sommer var ved Skolen, og kom da ogsaa engang til Udbrud.

Det var efter Skoletid, og jeg kom inde fra Morfar, hvor jeg som sædvanlig havde bragt Aviserne, og gik nu over Skolepladsen, hvor Sommer eksercerede med Drengene. Som sædvanlig havde jeg trukket Helgolænderen langt ud over Ansigtet for at lade, som jeg ikke saa ham, og da Sommer tilmed vendte Ryggen til, saa mente jeg vel, at der var Fred og ingen Fare. Pludselig hørte jeg, at han kaldte paa mig, men jeg vendte det døve Øre til og fortsatte min Gang. Lige med et kom han farende efter mig og spurgte mig, hvorfor jeg ikke havde hilst paa ham. Da jeg nu allerede var en temmelig stor Pige, saa svarede jeg maaske nok lidt næbbet, at da han ikke mere var min Lærer, saa mente jeg, at jeg ingen Forpligtelse havde til at hilse paa ham, og tilføjede jeg, — at han i det hele taget ikke havde noget som helst at skulle have sagt over mig. — Sommer blev kridhvid i Ansigtet, og uden at sige et Ord mere fo'r han lige ind til Callesen og anklagede mig.

Nogle Dage derefter, da jeg kom i Skole, bad Callesen mig om at komme ind i Dagligstuen og spurgte mig saa, hvad der var foregaaet imellem Sommer og mig. Da jeg havde forklaret det hele, saa lo han, gned sig i Hænderne og sagde „det havde han godt af, det havde han godt af." — Callesen kunde nemlig heller ikke fordrage Sommer, og man kunde mærke, hvor det pinte ham, naar han hørte Tampen danse paa Ryggen af de arme Unger i Sideklassen.

En Del Aar derefter traf jeg Sommer ved et Bryllup i Ølsted, hvor han nu var Lærer. Vort Mellemværende var ikke glemt, kunde jeg se paa hans Ansigt, saa det var kun tvungent, at vi hilste og talte med hinanden.

Farfar var som altid rørende god imod mig. Blev det Uvejr, Fygevejr eller lignende, naar jeg var i Skole, saa kunde jeg være sikker paa, at den grønmalede Slæde, forspændt med de store sortsokkede Kørehcste, under klingende Klokkespil kom susende op foran Skolevinduerne, en halv Time før Skoletiden var forbi, for at vi ikke skulde narre og gaa ad Stien hjem. Og saa slap vi alle fri, og Slæden blev fyldt med alle Kammeraterne fra Byen.

— Callesen og Madammen pakkede mig selv ind i alle de medbragte Sjaler og Farmors den store rødbrune vaterede Hvergarnskaabe, saa jeg var ikke fri for at føle mig som en hel lille Prinsesse. Til alle de andre Børn, som laa bag i Slæden, var der Masser af Dækkener, og saa gik det i susende Fart ad Hjemmet til, medens Drengene hylede af Glæde.

Postgangen paa Landet var i de Tider, hvad man med et mildt Udtryk vil kalde mangelfuld. — En Kludekræmmer fra Strø Sogn, som to Gange om Ugen trillede til Hillerød med Klude og Ben, tog Posten med tilbage imod en lille Erlæggelse, og de faa Breve, som kom, tog hans Børn med til Skolen, hvor de saa blev uddelt.

Aviserne kneb det mest med; vi holdt Aviser sammen med Præsten, som, da han boede i Strø, fik dem af Kludekræmmeren, hvorefter de gik til Per Sylvest, hvor Farfar hentede dem, og jeg bragte dem saa til Morfar, naar jeg gik i Skole. — Det var Berlingske Tidende, som Farfar havde holdt, lige siden han var paa Møllen i København, — Frederiksborg Amtstidende og Stemanns Avis. Det var jo ikke Dagens Nyheder, man fik, men til Gengæld blev de grundigt læst. Ja saa grundigt, at jeg endnu husker den franske Politiker og Statsmand Thiers' Taler, som Farfar var saa begejstret for.

Præsten, som hed Wandall, havde været 7 Aar i Grønland og var altsaa ikke forvænt med Aviser, men var en meget lærd Mand og blev siden titulær Professor i Grønlandsk. Han var en ældre Ungkarl, som levede sammen med sine to halvgamle Søskende: en Broder, som tidligere havde været Instrumentmager, og som nu levede af sine Penge, og en Søster, som trods sit Træben var et sjældent livsglad Menneske, og som nu styrede Huset for Brødrene. — Det vakte derfor stor Overraskelse i Sognet, da det spurgtes, at Præsten skulde giftes, og det tilmed med en ganske ung Pige paa 20 Aar.

Pastor Wandall var bekendt som en særlig dygtig Prædikant, saa Folk fra Nabosognene strømmede til for at høre ham, og

deriblandt den unge Pige, som havde en ganske dejlig Sangstemme og var en Lærerdatter fra Omegnen. Fru Wandall var et begavet og frisindet Menneske, som nærmest sluttede sig til den Grundtvigske Retning, dog uden at have videre Indflydelse paa sin strengt ortodokse Mand, som jo ogsaa var saa mange Aar ældre; men elsket og forgudet var hun af de tre ældre Mennesker. — Desværre varede denne Lykke saa kort, Præsten blev syg kort efter min Konfirmation, og et Aarstid derefter døde han fra Hustruen og to smaa Børn. Familien flyttede saa til Hillerød hvor den gamle Broder gik rundt og stemte Instrumenter. — En underlig sær og indesluttet Fyr.

Præstens og Callesens Forhold var tilsyneladende helt godt, Præsten var en rolig og besindig Mand, men at der kunde blive noget egentligt Venskabsforhold imellem dem var vist umuligt, dertil var de altfor forskellige. Den underordnede Stilling, som Læreren dengang havde overfor Præsten, pinte og saarede Callesen ikke saa lidt, og han var ikke „stor nok" til at kunne hæve sig over det, men maatte nøjes med at slaa Knips i Lommen, naar for Eksempel Præsten kom paa Visitats i Skolen, og højtideligt knirkede op og ned ad Gulvet for at høre paa Undervisningen, og saa uden et Ord eller Smil til nogen satte sig paa Katederet for at skrive i Protokollen, hvorefter han knirkede ud af Døren med Callesen i Hælene. — Callesen bukkede og skrabede altfor dybt bag Præstens Ryg, naar han fulgte ham til Vogns, til at det kunde være alvorligt ment; men lidt af en Skuespiller, ja maaske heller ikke saa lidt endda var der altid over ham, eller som Beboerne sagde, — Callesen er en stor Komediantspiller! — Men derfor var det maaske en saa stor Nydelse, naar Callesen bød paa Oplæsning i Skolen, — vi travede gerne den lange Vej i Mørke, Slask og Pløre, saa Skolen var altid smækfuld, naar han læste op, enten Holbergs Komedier eller Oehlenschlægers Tragedier, — saa vi baade lo og græd.

Callesen var uden Tvivl en glimrende Oplæser, selv om det ogsaa havde været overfor et mere kritisk Publikum; men hans største Fortjeneste var dog, at han oprettede et udmærket Biblio-

tek i Strø Sogn, baade et for Voksne og et for Børn, — og en bedre Bibliotekar kunde vist næppe findes, — alsidigt dannet og kundskabsrig som han var. Og her sparede han ingen Møje med at hjælpe og retlede Befolkningens Smag. — Mange, og deriblandt jeg, staar derfor i stor og dyb Taknemmelighedsgæld til vor gamle og paa mange Maader store og udmærkede Lærer.

VIII

Livet paa Landet er jo ensformigt, og de lange Vinteraftener kunde ofte være drøje nok at komme igennem, saa der var altid stor Glæde hos Lars og mig, naar vi hørte, at Lars Gert var i Farvandet.

Lars Gert havde tidligere været Sømand, men var nu havnet i et Fattighus paa Jægerspris. Han var født i et lille Hus i Nærheden af Garbogaard og havde været Skole- og Legekammerat med en Del af Børnene der, særlig de yngre. — Naar det blev ham altfor trangt derovre paa Gaarden, saa tog han Staven i Haand og begav sig paa Vandring for at besøge hele den "kære Familie", og ingen gik vist Ram forbi, han skulde nok finde dem, selv om de var aldrig saa langt borte. Naa, Amtet var jo heller ikke saa stort, og ret mange af dem boede vist ikke der udenfor. Pastor Barfod i Lille Lyngby regnede ud, at Sylvesterne, som de kaldtes, dengang ejede nogle og fyrretyve Gaarde der i Amtet, — hvor mange der er nu, kender jeg ikke. Lars Gert kom gerne henimod Aften, Vejen var jo lang og Dagen kort, men han kom ikke som en anden Tigger, der sad ved Døren. Nej, Farmor bad ham altid sætte sig op til Bordet og række til Grødfadet sammen med den øvrige Husstand. Lars Gert var en umaadelig snu Fyr, Øjnene fo'r baade her og der, og der var vist ikke ret meget i Huset, som undgik hans Opmærksomhed.

Naar saa Nadveren var endt, flokkedes hele den yngre Husstand om Lars Gert, og saa gik det løs med Historier, Kortkunster og alle de Løjer, som Almuen var saa rig paa, selv om de ikke alle var lige fine. Lars Gerts Røverhistorier var uudtømme-

lige, saa naar vi kunde faa Farfar paa Porten — over Bakken efter Aviser — saa slog vi rigtig Gækken løs, og Lars Gerts Fantasi boltrede sig af Hjertens Lyst.

Lars Gert holdt særlig meget af alt, hvor det gjaldt Væddemaal, formodentlig for at tjene de Par Skilling, som det drejede sig om, og Tjenestedrengen maatte saa, som den mest naive, gerne holde for. En yndet Sport var „at tage med Munden en Skilling i en lodden Hue"! Drengen fik Hænderne bundet paa Ryggen, men løst, og et Tørklæde for Øjnene, alt skulde gaa saa højtideligt som muligt, for rigtig at forhøje Spændingen, saa Farmors velmenende Raad til Drengen, at de blot vilde narre ham, hjalp ikke, og vi tyssede jo ogsaa paa Farmor; men Drengen var vist ogsaa altfor forhippet paa at tjene Skillingen til at høre efter gode Raad.

Lars maatte saa ofre Skillingen, som blev lagt i den ydre Puld af Farfars Søløveskindshue, Lars Gert var ikke sen til at stikke Skillingen i Lommen, medens Drengen forgæves med Munden søgte efter det eftertragtede Klenodie. Imidlertid blev Katten, som var holdt i Beredskab, vendt paa Hovedet. Halen trukket til Side, og en ny Skilling anbragt paa det nu mest ophøjede Sted af Katten, og stukket lige op i Næsen paa Drengen. Mis, som ikke var vant til en saa ublid Behandling, stak i et rasende Hyl, og Drengen i et mindre Vræl, da han rev Bindet fra Øjnene og saa Katten, medens Ungdommen var ved at daane af Latter. Min ældre Farbroder, som aldrig tog Del i den Slags Løjer, maatte saa trøste den grædende Dreng med en Fireskilling.

Naar Lars Gert havde udtømt hele sit Forraad af alle Slags Kunster og stukket Tærepengene i Lommen, trissede han over Bakken til Per Sylvest; — der var han rigtig i sit Es. Fra Barndommen kendte han Gaarden ud og ind, og ofte slog han sig ned der i Ugevis og sad saa og bandt Ruser eller Fiskegarn til at trække Vod med i Aaen, som løb langs de store Enge. Saadan lidt Pilleri havde Lars Gert ikke noget imod, hørte vel ogsaa til hans Haandtering, han holdt blot ikke af Arbejde, som gik løs

paa Kræfterne, havde maaske heller ikke ret mange af dem — lille og spinkel som han var.

Per Sylvest, som ikke rigtig kunde forsone sig med Lars Gerts Vagabondnatur, fik ham engang overtalt til at oprense en Grøft. — De blev enige om Prisen, en særlig god Pris for rigtig at give ham Lyst til Arbejdet, og de begav sig paa Vandring ud til Grøften, Per Sylvest med Madkassen og Lars Gert med Dunken. — Da de næsten havde naaet Vejs Ende, saa siger Lars Gert: „Du faar vente lidt, Per; jeg skal lidt hen bag Voldgrøften." Per Sylvest satte sig til Ro paa Grøftekanten; men da nogen Tid var gaaet, og der ingen Lars Gert viste sig, saa maatte han til sidst hen for at se, hvor han blev af, — Dunken laa der; men Lars Gert var over alle Bjerge og kom først igen til næste Aar. — Spildte Ord paa Ballelars!

— — —

Mejeriet stod i min Barndom paa et yderst primitivt Standpunkt. Naar der var samlet en tilstrækkelig Mængde Fløde til en Kærning, som om Vinteren kun skete en Gang om Ugen, blev disse Træfade, som kaldtes Bøtter, sat ind paa Hylderne under Loftet i Dagligstuen. Der stod de saa i nogle Dage, indtil der paa Fløden kom en tyk graagul Skorpe, som jeg ofte morede mig med at stikke Huller i med Fingeren, naar Bøtterne var taget ned af Hylderne for at fyldes i Kærnen.

Af Mangel paa ordentlig Syrning var den underste Del af Fløden noget tyndt bittert Pjask, medens Støv og Skidt havde blandet sig med det tykke øverste Lag af Fløden. Stengulvet var jo bestrøet med Sand, og Lyngkosten skulde nok vise, at den kunde sende en ordentlig Bunke Sand og Snavs tilvejrs, særlig da Farmor ikke om Vinteren holdt af aabne Vinduer, og Vandstænkningen paa Gulvet blev ofte forsømt eller forglemt, hvor ofte end Farmor paatalte det.

Kærningen foregik om Aftenen ved Lys i Stegerset, hvor Karle og Piger skiftedes til at kærne. Som Belønning kom Farmor med et stort Forklæde fyldt med Æbler og Pærer, som i

en Kurv blev sat paa Maltkværnen; vi malede nemlig selv vort Malt, naar vi skulde brygge, hvilket som Regel skete hver tre Ugers Dag, — tre halve Tønder og en Fjerding Godtøl. Æblerne, som Farmor saa gavmildt uddelte, var som oftest ikke helt gode, det var pillefra Æbler, som burde have været spist for et Par Uger siden, men Svinetønden var ikke ret langt borte, og deri gik adskillige Skæpper hvert Aar.

Da man ikke kendte til Termometer eller Varmegrad, saa kunde saadan en Kærning trække meget længe ud, ja undertiden i flere Timer, og Resultatet — hvis der i det hele taget blev et Resultat — var et grynet Produkt, som Kærnemælken ofte maatte sies fra for at faa den alt andet end lækre Klat Smør.

Naar Mælken var i saa daarlige Hænder — dog sikkert ikke værre her end andre Steder — saa var det ganske naturligt, at Vægten særlig blev lagt paa Studeopdræt, og her tror jeg, at Farfar, som den dygtige Mand han var, havde bragt det til en vis Fuldkommenhed. — Han selv mente, at hans Kreaturbesætning stammede fra Schweiz, store rød- og gulbrogede Dyr, som det var. En Tillægskalv, som var indført fra Schweiz til en af de store Statsgaarde ved Hillerød, havde han købt der for mange Aar siden, og ved altid at udvælge de bedste til Avlsdyr havde han lidt efter lidt faaet en udmærket Race, baade som Malke- og Fededyr. Vi havde f. eks. et Par Køer, som hver gav nogle og tyve Potter Mælk daglig i den bedste Tid af Aaret, sikkert en ret stor Sjældenhed i de Tider.

Disse store 4-aarige Slagtedyr var for kostbare for Omegnens Slagtere at binde an med og blev altid solgt til københavnske Slagtere, som sendte dem til England. Men saadan en Studetransport var i de Tider, før Jernbanen kom til Hillerød, ikke lutter Sjov. 7 Mil er en lang Vej at vandre baade for Mennesker og Dyr, og mange Steder ad hullede og daarlige Veje, og maaske i Regn og Slud eller Snefog. Studene var jo solgt til at leveres en bestemt Dag, saa frem skulde de jo, hvordan saa Vejret end var. Dyrene blev ganske vist hver Dag sluppet ud til Vanding i

Fægaarden, som den kaldtes. Baade for Sundhedens Skyld, og maaske ogsaa med den lange Vandring for Øje, fik de Lov til at brydes og boltre sig saa længe, som de havde Lyst, men jo federe de blev, desto mere svandt Lysten, saa Dyrene skulde behandles med en vis Varsomhed for velbeholdne at naa den lange Vej frem.

Tidlig om Morgenen, ja, før Fanden fik Sko paa, som man sagde, begyndte den lange Vandring i Mulm og Mørke. Det var saa underlig trist, naar de var kommet igennem Byen, og man stod udenfor Porten eller Stegersdøren og fra Vejen hørte Dyrenes Trampen og Folkenes opmuntrende Ord til dem; — der var noget vemodigt og højtidsfuldt over disse Øjeblikke, og ingen gik vist ind, før al Lyd var forstummet, efter at de var kommet over Bakken. — Det er ikke godt at vide, hvem man havde mest ondt af — Folk eller Fæ.

Efterhaanden som Sønnerne voksede til, overtog de Ansvaret ved Studetransporten, og selv nøjedes Farfar med op ad Dagen at køre samme Vej, som Mandskabet var draget med Dyrene. Han plejede at indhente dem, hvis da alt var gaaet vel, i Nærheden af København, hvor han tog ind i en Gæstgivergaard ved Nørrevold, som hed „Danmark", og hvor Beboerne var gamle Krofolk, som man dengang kendte dem paa Landet, og hvor alle ens Venner og Bekendte holdt til. Den gamle tykke Madam Sørensen, hvis Ansigt straalede som en Sol, tog som en Moder imod sine landlige Gæster og sørgede saa godt for dem, som hendes Forstand og Evner rakte, og det var ikke saa helt lidt.

Naar Farfar saa havde bestilt Mad og Logi til Mandskab og Dyr, saa gik han sine Hjælpere og Dyr i Møde for at være ved Haanden og behjælpelig med Raad og Daad, hvis et eller andet skulde hænde, naar Dyrene kom ind i den store og uvante By.

Tidligere, da Hjemrejsen ogsaa gik til Fods, kunde saadan en Tur være meget drøj. Farmor har fortalt, at en Gang, da Føret havde været særlig slemt, med Snefog og Islag, var hele Mandskabet saa mødige og trætte — Støvlerne havde gnavet Hul paa Fødderne — saa da der paa Vejen kom en Fragtmand køren-

de, lejede Farfar ham til at køre for dem, saa langt som han skulde ad deres Vej. Men da Læsset derved blev for stort, saa maatte Fragtmanden selv gaa ved Siden af Vognen, saa det gik nok ikke just med Jernbanefart; desuden havde de ingen Overtøj med, og Fragtmanden ingen Dækkener, som de kunde svøbe sig ind i, saa Resultatet var, at de hundefrøs, saa det næsten var som at komme fra Asken og i Ilden.

Ved Hjemkomsten vankede der altid en dejlig Hønsekodsuppe, som var Farfars Livret, og naar den var nydt, saa vandrede „Mænnerne" til deres Hjem for at hvile sig efter Turens Møje og Besvær.

IX

I Slutningen af Halvtredserne solgte Far sin Gaard i Skævinge til sin ældste Bror, som blev gift med en Søster til Mor. Græse Mølle, som blev solgt ved Tvangsauktion, købte Far saa for 25.000 Rd. og et Par temmelig store Aftægter.

Den fallerede Mølleejer havde tidligere været Tømmermester i Frederikssund, og man mente, at en væsentlig Aarsag til Falitten var Opførelsen af den store smukke og meget solide Hovedbygning. Han havde i Aarevis selv tilhugget den smukke Granitsokkel, som nu mine Forældre høstede Fordelen af. Bygningen var endogsaa saa ny, at den store og smukt udstyrede Havestue, som vi kaldte „Salen", endnu ikke havde faaet Gulv. Udlængerne, som var gamle og skrøbelige, byggede Far saa lidt efter lidt selv op.

Det var ellers ikke i nogen heldig Tid at blive Møller, da Møllernæringen i de samme Aar blev givet fri, og uden at de gamle Møller samtidig blev løst for den ret store Afgift til Staten, som trods flere Henvendelser til Regering og Rigsdag vistnok bestaar endnu; og det varede da heller ikke længe, før Møllerne voksede op som Paddehatte rundt omkring paa Egnen.

Farfar og endnu mindre Mor var langtfra glade ved denne Handel, da Far langtfra havde arvet sin Fars Dygtighed og Energi og intet kendte til Mølleriet. — Slægtede nærmest sin Morfar paa, som han nok ogsaa lignede i det Ydre — store og smukke Mænd, som de begge var.

Oldefar var bekendt som den største Krybskytte der paa Egnen, og da hans Gaard i Grimstrup ikke laa ret langt fra Lyngby

Skov, og han var godt kendt med Skovfogeden der, saa betragtede han vel Skoven som sit Jagtrevir og solgte Vildtet, som han skød, til den rige Købmand Larssen paa Frederiksværk. Larssen, som var den eneste Købmand der i Byen, havde nemlig kongeligt Privilegium paa al Handel i Byen og nærmeste Omegn, saa det var ikke underligt, at han samlede sig de store Rigdomme. — Naa, Kulsvierne regnede heller ikke Krybskytteri for nogen Skam, naar de blot kunne slippe godt fra det, og Skovfogederne var som oftest implicerede i det.

Hvorfor Far havde faaet saa stor en Lyst til Græse Mølle er ikke godt at vide, men da han havde megen Sans for Naturen, er det jo muligt, at dette ubevidst har været en medvirkende Aarsag, da Græse Mølle — som næsten alle de gamle Vejr- og Vandmøller — laa meget smukt. — Ved Byen, en lille Fjerdingvej fra Gaarden, laa en ca. 16 Td. Land stor Sø, som hørte med til Gaarden, og hvor det vrimlede af Fisk, særlig Suder og Karper, samt vilde Fugle — Ænder og Gæs — som brugte den til Rugeplads om Foraaret og til Opholdssted om Vinteren, naar Stranden frøs til. — Isefjorden ligger nemlig i lige Linie kun en Fjerdingvej fra Møllen.

Det var nok Farfars Sorg, da han mærkede, at hans ældste Søn havde arvet sin Morfars Jagttilbøjeligheder, da Farfar med sin store Retsbevidsthed ganske manglede Forstaaelsen af den Slags Tilbøjeligheder, og vist nærmest betragtede sin Svigerfader som en Drivert, der ikke passede sin Jord, og lidt af en Vindbøjtel, som skød paa fremmed Mands Jord, selv om det kun var Statens, som dog ellers af mange blev betragtet som en Slags Fællesejendom, — men aldrig kom det til Orde.

Farmor fortalte, at en Gang havde Far, da han saa en Flok Vildgæs, listet sig ud af en Bagdør med Bøssen og skudt to Vildgæs, som sammen med den øvrige Flok græssede nede i Engene. Uheldigvis var den ene faldet paa den anden Side af Aaen, og Far kom nu glædestraalende hjem for at faa et Par Støvler paa for at vade over Aaen, da det var midt om Vinteren. Farfar blev saa vred, da han hørte om Gæssene, saa han forbød Far at hente

dem; men da Per Sylvest tilfældigvis var der, saa lagde han sig imellem, saa Far fik Lov til at beholde den ene Gaas, men den, som var faldet paa Naboens Mark, maatte han skyde en hvid Pind efter.

Men Jagtlysten er ikke saadan at faa Bugt med, og aldrig

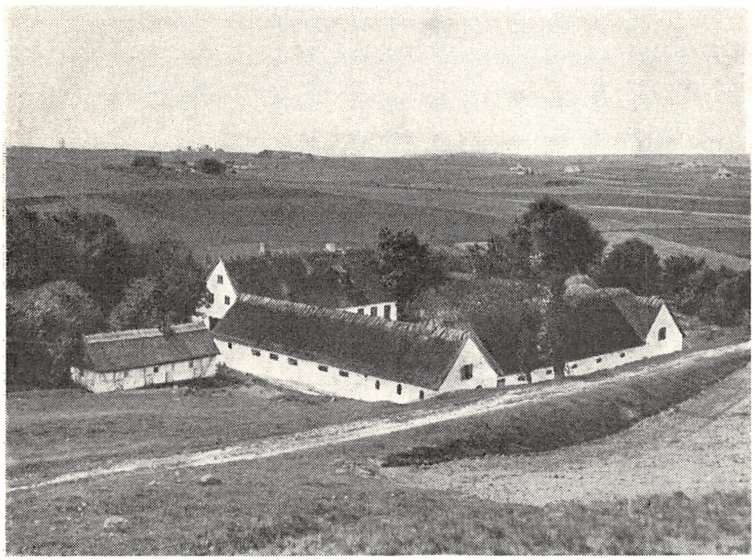

Græsemøllegaard, som den saa ud, da Bodil Høyers Fader, Hans Andersen Sylvest, ejede den.

tror jeg, at Far var lykkeligere, end naar han fik Bøssen paa Nakken, og Hundene hylende af Glæde sprang omkring ham. Vildt fik han vist sjældent noget af, jeg tænker heller ikke, der var Overflod af det; men var han kun saa heldig at finde en Flintekile eller en eller anden mærkelig Forstening, som han trofast gemte i Chatollet, hvor han havde en hel lille Samling af Oldsager, ja saa var alle Sorger glemt, og Glæden saa stor, saa alle Bekymringer svandt som Dug for Solen. — Far burde vel aldrig have været Landmand, da hans Interesser laa helt andre Steder.

Græse Mølle havde tidligere været Statsejendom eller rettere

sagt Kongeejendom, i alt Fald havde Christian den Ottende ofte opholdt sig der, ja endogsaa boet der om Natten. Det er rimeligvis ham eller en af hans Forgængere, som havde anlagt Karpedammen, da det var en opdæmmet Sø, hvor der kun skulde trækkes et Stigbord for at Søen kunde løbe tør. Da det saa desuden viste sig, at de omtrent 100 Td. Land Jord omkring Møllerne med alle de store og besværlige Bakker gav alt for lidt Afgrøde, saa tilraadede Farfar, at Søen, som maaske i Hundreder af Aar havde faaet Tilløb fra alle Byens Møddinger, burde udtørres.

Men Præsten, som hed Aagaard, en gammel Pebersvend, som kun levede og aandede for Jagtens og Fiskeriets Glæder, og som betragtede Søen som sit personlige Jagt- og Fisketerræn — han havde nemlig faaet Tilladelse af Far til at fiske saa meget, som han lystede — som Tak satte han nu Himmel og Jord i Bevægelse for at forhindre, at Søen blev udtørret. — Men da Præsten, som den Kirkens Mand han var, ikke godt kunde staa i Spidsen for de misfornøjede, og heller ikke selv var Lodsejer, saa fik han en af Naboerne til Søen (en krakilsk Procesmager) til at gaa rundt med en Adresse for at samle Underskrifter, og hvori Lodsejerne protesterede imod Søens Udtørring, og som Grund angav de, at hvis Søen blev tørlagt, saa havde de ingen Steder, hvor de kunde vande deres Kreaturer om Sommeren.

Det kom til Proces og Landvæsenskommissionsmøder, hvor Proprietær Philipsen, Højagergaard ved Slangerup, en meget anset og dygtig Landmand og paa den Tid Amtsraadsmedlem og Landvæsenskommissær, særlig lagde sig i Selen for et Forlig. — Far tilbød at sætte et Par Brønde samt vedligeholde dem, da Lodsejerne paaberaabte sig Hævdsretten; men da intet Forlig kunde komme i Stand, da Præsten stod bagved og støbte Kuglerne, saa gik Sagen til Doms, hvor Far tabte sin Sag. Men da Far efter „den Gamles" Raad lod Sagen gaa videre, og til sidst lod den komme for Højesteret, vandt han Sagen med Glans, dog skulde han sætte de to Brønde, som han havde tilbudt — Brøndene kom, men blev nok aldrig nogensinde benyttet.

Det var ellers ingen hyggelig Situation at komme i for en ny Møller, som dog tildels skulde leve af Sognets og Omegnens Beboere, men det trak sig mærkværdig hurtigt i Lave. Fars milde og retsindige Karakter gjorde vel sit til det, — han blev kaldt i Alvor og ikke spøgefuldt eller ironisk for den ærlige Møller

Græsemøllegaard, som den ser ud i Dag efter Ombygningen. I Forgrunden til venstre den nedlagte Vandmølle.

fra Græse! Desværre ikke smigrende for Møllerne i al Almindelighed.

Da Stigbordet nu blev trukket, og Søen var løbet tør, laa hele den store Mængde Fisk — særlig Suder og Karper — og sprællede i Dyndet; Far lod saa en Karl ride til Højagergaard med en Kurv fuld af de mest udsøgte Fisk, og samtidig gik Kirsten Marie og jeg op med en lignende, men mindre Kurv Fisk til Præsten, hjulpet til Dørs af en Pige. — Jeg tror nok, at vi var ikke lidt benauede og blev det ikke mindre, da vi kom ind til Præsten, og et Par store Jagthunde, som laa oppe i Præstens Sofa, fo'r som brølende Løver imod os. Præsten blev vist baade over-

rasket og rørt over saadan en Ædelmodighed, da vi havde fremført vort Ærinde. Saa Jomfruen maatte straks bringe Smaakager og Saftevand, men da vi begge var meget smaattærende i vor Barndom, og Kagerne maaske lidt tørre, saa gik Præsten ud i sin dejlige Have og rystede Blommer ned til os, og dem gik det bedre med. — Pludselig blev han, som den gamle Pebersvend han var, forskrækket for vore Maver og forbød os at spise flere, skønt Jomfruen bad for os, og vi begge havde Maver som Strudse, hvad han da forresten heller ikke kunde vide. Men vore Lommer fyldte han med Nødder, som han rystede ned af Træerne og hjalp os at samle op, thi dem, mente han, kunde da ingen Skade gjøre os. Da vi saa sagde Farvel og Tak, saa bad han os hilse Far og sige, at han snart selv vilde komme ned og takke for Fisken, saa Freden blev hurtig oprettet der.

Da Farfar hørte om Fiskene, blev han glad over, at Far havde været saa betænksom at sende Fisk til Højagergaard, men Præsten skulde have Fanden! sagde han; men Far havde maaske ogsaa mere Forstaalese af Præstens Følelser og Sorg. Hvis hans Kaar havde været til det, saa havde han sikkert selv ønsket, at Søen var blevet som den var — en Pryd, som en Sø altid er for et Landskab.

Som Farfar havde forudset, blev Søen en lille Guldgrube for Gaarden, Sæd og Græs ligefrem vældede op af Jorden, næsten hvordan saa end Vejret var, og uden nogensinde at behøve Gødning, som ogsaa i høj Grad tiltrængtes paa den øvrige Jord. — Og dens store Frugtbarhed var sikkert en væsentlig Aarsag til, at Far ikke gik samme Vej som sin Forgænger.

— — —

Nogle Aar derefter havde Mor sat sig i Hovedet, at jeg, som hun vel syntes, voksede op som et andet umælende Væsen, skulde have lidt Pli og Dannelse ved at gaa en Sommer i Skole i Frederikssund. — Paa Vejen til denne Dannelsesanstalt (det var nu forresten en langt ringere Skole, end den jeg kom fra) — Ungerne var saa uartige, som jeg ved ikke hvad, men vi lærte jo lidt Syning — men som sagt, paa Vejen til denne Skole indhen-

tede et Køretøj os en Gang med en ældre venlig Herre i bageste Agestol. Han lod Køretøjet holde og bad os sidde op ved Siden af sig, og da vi paa hans Spørgsmaal havde forklaret ham, hvem vi var, og hvor vi skulde hen, saa sagde han: „Ja, saa bryder I Jer vel ikke saa meget om at køre; jeg troede I var fra Frede-

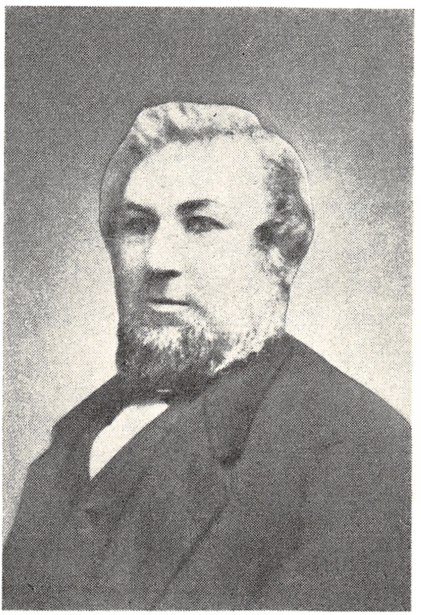

Hans Andersen Sylvest, Bodil Høyers Fader, født 6/8 1826 paa Strolillegaard, død 26/4 1887 paa Græsemøllegaard.

rikssund! Men I kan hilse Jeres Far og sige, at I har kørt med Prokurator Wodschow, saa ved han nok, hvem det er!" — „Naa, den Gavtyv," sagde Far lidt spøgefuldt. Det var den gamle brave Sagfører Wodschow fra Hillerød, som Far titulerede saa pænt; men Wodschow havde ført Sagen for Lodsejerne ved Underretten.

Da jeg lykkelig og vel var kommet hjem igen og tog fat paa Skolegangen, spurgte Sommer mig nok saa ondskabsfuldt, om jeg nu var blevet stiv i Fransken. Jeg havde naturligvis i min barnlige Naivitet pralet til mine Skolekammerater om al den

Lærdom, jeg skulde hente i den store Stad Frederikssund; saa min tro Ridder og Følgesvend, Skræderens Jens, svarede da ogsaa nok saa rask, da Sommer spurgte Børnene fra vor By, hvorfor jeg skulde til Frederikssund: „Hun skal til Frederikssund for at lære Fransk!"

Det var et saarbart Punkt, som Sommer havde rørt ved, da det virkelig var mine lønlige Ønskers Maal. Jeg havde nemlig i Rullestuen eller det lange Kammer, som det kaldtes, fundet en hel Hylde fyldt med gamle støvede Bøger, som Farfar sagde var franske; de var nemlig købt paa en Auktion sammen med en Del andre Bøger efter den forrige Præst, som hed Bang. Disse Bøger blev ofte vendt og drejet, men Nøglen manglede jeg jo.

Callesen havde mere Forstaaelse af min Lærelyst, thi nogen Tid efter, at jeg var kommet ind i fjerde Klasse, sagde han en Dag til mig: „Sig til Bedstefader, at jeg gjerne vil læse Sprog med dig," og han føjede til, „det skal ikke koste noget!" Farfar saa alvorligt paa mig, da jeg forebragte ham Sagen og sagde saa, efter at have staaet lidt og tænkt sig om, medens hans alvorlige Øjne hvilede paa mig: „Men det er vel til ingen Nytte for dig?" Han sagde det sidste saa underligt bevæget og alvorsfuldt, syntes jeg. Men da det kom til Stykket, manglede maaske ogsaa Modet hos mig selv, da jeg af Erfaring kendte Callesens heftige og utaalmodige Sind, saa jeg frygtede for at faa ham paa ene Haand. Ellers kunde jeg sikkert nok have overvundet Farfars Betænkeligheder; men jeg har ofte fortrudt det, og meget, meget ofte savnet det. — Havde jeg været en Dreng, vilde jo saa mange Veje have staaet mig aabne; men for en lille Pige var dengang alle Sunde og Døre lukkede og stængede, man havde kun Ægteskabets Havn at ty til, hvis man vilde være selvstændig.

X

Da Farfar blev ældre, vilde han have et Par mere adstadige Køreheste end dem, som vi selv lagde til. — Vor gamle Følhoppe var nemlig en ægte Frederiksborghoppe, indkøbt paa Stutteriet, da det hen imod Midten af forrige Aarhundrede blev ophævet. Det indbrændte Mærke paa Laaret med Krone over, som viste, hvor den stammede fra, bar den med Ære. Farfar købte saa et Par smukke brune Kørehopper, men desværre viste det sig hurtigt, at de var meget sky, særlig den nærmer blev som vild af Skræk, hvis noget uventet viste sig — og det gik da ogsaa hurtigt galt.

En Augustdag, da Farfar kørte fra Torvet, kom et Æsel løbende over Vejen, som Dyrets Ejer, Brændevinsbrænder Markussen, Lønsgaard, brugte til at bære Mælken hjem fra Marken; men saadan et Dyr, som Hestene aldrig havde set før, blev de saa forskrækkede over, at de styrtede ned i en dyb Grøft med Vognen efter sig. Farfar faldt saa uheldigt, at han fik det ene Ben i Hjulet, hvorved han fik et meget slemt aabent Benbrud paa Skinnebenet.

Ulykken skete omtrent ud for hans Broders Gaard i Harløse, og Ole Sylvest, som ogsaa lige var kommet hjem fra Torvet, stod tilfældigvis i Porten og havde vinket til sin Broder, da han kørte forbi. Han kom nu saa hurtigt, som han kunde, til Hjælp, da han saa Heste og Vogn styrte i Grøften. Mærkeligt nok havde Farfar holdt fast i Tømmerne, og havde selv faaet trukket Benet ud af Hjulet, før Broderen naaede derhen — Gaarden ligger nemlig et godt Stykke fra Vejen.

Hjemturen var meget drøj, Farfar sad op i Vognen ved Siden af Broderen og holdt paa Benet, kridhvid i Ansigtet; han havde nok protesteret imod at ligge ned for ikke at skræmme Farmor altfor meget ved Hjemkomsten, og havde vel heller ikke tænkt, at det blev saa slemt. — Da de endelig langt om længe naaede Skævinge, for det gik jo kun i Skridtgang, saa blev der sendt Bud op til Sønnen Per Andersen om at hente Dr. Cold paa Frederiksværk; og det gik nok ikke i Skridtgang, for Doktoren, som han var saa heldig at træffe hjemme, kom susende kort efter, at Brødrene naaede Hjemmet.

Farmor, som altid holdt Udkig efter Vognen for at have Panden med Flæsket og Kartoflerne parat, anede Uraad, da hun nede paa Vejen saa denne bedrøvelige Kørsel, saa Sylvest maatte løbe dem i Møde for at høre, hvad der var i Vejen. Jeg kan endnu se, da Vognen holdt, hvordan Folkene stimlede sammen om den, medens Hans Hjulmand savede en Brætstump af, som han holdt under det knuste Ben, da Farfar blev baaret op i Øverstestuen og lagt paa en Sofa der. — Underligt nok, saa gik det ikke straks op for mig, hvad det var for et Ben, som var brækket, og jeg var dog en 5—6 Aar, men jeg græd med, da jeg saa de andres Sorg.

Da det var midt om Sommeren, saa ønskede Dr. Cold, at Farfar skulde blive liggende der, da der var mindre varmt og ingen Fluer, som man var saa grusomt plaget af, desuden var her lettere for Doktoren at komme til Benet end hvis det var i en Seng. Døren til Haven, hvor der altid var Ro og Fred, kunde desuden staa aaben baade Nat og Dag, da der jo altid var nogen, som vaagede hos ham. Da Benet var sat sammen og lagt i Gips, overtog Karen sin Fars Pleje, og bedre Sygeplejerske kunde han vist næppe faa. Trods sine 16 Aar havde hun den medfødte praktiske Gave til at pleje Syge, saa Farfar næsten ikke taalte, at andre rørte ved ham. Og Dr. Cold, sagde man, var ganske begejstret for sin unge Sygeplejerske, som fulgte hans Anvisning til Punkt og Prikke.

Det blev et langt og smertefuldt Sygeleje, og da Benet var

knust, brød der flere Benstumper frem, før det kunde læges, men Resultatet var godt, da Farfar kun blev ganske lidt halt, og dette bødede han paa ved at sætte en høj Klampe under Træsko og Støvlehæl.

Ane Hansdatter Sylvest, Bodil Hoyers Moder, født 26/4 1833 Hansegaard i Sigerslevøster, død 20/4 1907. Hun var Datter af Hans Sylvest og blev gift 8/4 1851 med sin Fætter Hans Andersen Sylvest.

Farfar vilde aldrig mere køre med de brune Hopper, og han solgte eller maaske rettere forærede dem til sin Søn i Skævinge, som var en ypperlig Kusk, noget som forresten næsten alle de andre Sønner ogsaa var.

Dr. med. Cold var paa den Tid en ung Mand og havde 6 Aar før nedsat sig som praktiserende Læge i Frederiksværk, efter at

den tidligere Læge der i Byen, Dr. Madvig, en Broder til den berømte Professor af samme Navn, var ansat som Stiftsfysikus i Haderslev. — Dr. Cold var en meget nærsynet Mand, men med et yderst fint og intelligent Udseende, efter Sigende meget heftig og opfarende, naar Patienten ikke i et og alt havde rettet sig efter hans Anvisning. Særlig Diæten var han striks med og forklarede ofte, hvordan de forskellige Retter, som han havde foreskrevet, skulde tilberedes, hvilket vist ofte ogsaa var ret nødvendigt, hvis det for Patienten skulde blive nogenlunde spiseligt. Kogekunsten stod mange Steder ikke særlig højt paa Landet i de Tider. — Hans Sygehus var mønsterværdigt i enhver Henseende, hvorved Skrækken for Sygehus, som var saa indgroet i Befolkningen — og ikke uden Grund — tabte sig en Del. Apotekeren paa Frederiksværk holdt han saadan i Ørerne, saa mange af Hillerød Bys Beboere tog al deres Medicin fra Frederiksværk Apotek, særlig naturligvis hvis man havde Dr. Cold til Læge. Der var paa den Tid, før Banen kom til Frederiksværk, hver Dag kørende Postforbindelse imellem de to Byer.

Jeg tror, jeg tør sige, at der imellem disse to Mænd, Dr. Cold og Farfar, udviklede sig med Aarene et vist Venskabsforhold, trods deres store Aldersforskel, et Venskab, som var bygget paa gensidig Agtelse og vist aldrig nogensinde blev rokket, trods deres forskellige Meninger i Politik, som altid blev drøftet ved Frokosten. — Farfar havde, som næsten hele denne store Søskendeflok, en sjælden smuk Fremtræden. En Mand, som baade kendte sit eget Værd, men ogsaa sin Begrænsning.

Da Doktorens Tid var saa uendelig optaget, maatte Vognen afsted, naar Sygdom indtraf, ganske tidligt om Morgenen for at være den første, som meldte sig hos Pigen. Da Sygehus og Konsultation gerne trak ud til Klokken henimod elleve, saa begyndte man først ved Tolvtiden at kigge efter Vognen, saa Portene kunde være slaaet op og Doktoren trille lige for Døren, hvor en af de Gamle stod for at modtage ham — der var en vis Kultur og Stil over det gamle Bondehjem.

Naar saa den Syge var undersøgt og Diagnosen stillet, saa

fik man et lille Kursus i Sygepleje — om hvordan den Syge skulde behandles, og det blev oftest gentaget, til han mente, at man fuldtud var med; hvorefter man maatte stille til en lille Eksamen, for at han kunde høre, om man nu ogsaa rigtig havde

Bodil Høyer (med Sløjfe i Haaret) sammen med sin Tvillingsøster.

forstaaet ham, og hvorfor det netop skulde være saadan og ikke anderledes.

Saa stod Bordet dækket med det bedste, som Huset kunde formaa, frisk Sigte- og Wienerbrød medbragte Sylvest fra Byen. — Det var egentlig ikke saa lidt, som saadan et gammeldags Landbohjem kunde præstere i de Tider til koldt Bord, som altid blev brugt der i Huset, og uden nogen større Hurlumhej eller Ulejlighed. — Kogt, røget Skinke med Spejlæg eller Rør-

æg; naar Sværen var trukket af Skinken, blev den bestrøet med Sukker og Kanel; det lyder maaske lidt underligt for Nutidens Øre, men det smagte godt, syntes jeg, — kogt eller stegt Fjerkræ, og desuden røget Faarelaar og Gaasebryst, samt en dejlig Sødmælksost. Det var dog virkelig Ting, som vi i vore forvænte Tider ogsaa vilde synes var god Mad. Naar saa dertil kom en Flaske Godtøl og en Snaps Kornbrændevin, samt en Kop Kaffe, som vist nok kunde have været bedre; men det var som oftest Købmandens Skyld, da han vel mente, at den ringe Kaffe var god nok til Bønderne. Og da der ingen Brugsforeninger var dengang, saa nøjedes man med det Juks, som man fik hos den Købmand, hvor man holdt med Køretøjet. Jeg var ikke lidt stolt, da jeg, efter at Karen var gift, skulde sørge for Frokosten og blev rost af Doktoren for nogle varme indbagte Rødspætter, som jeg havde været særlig heldig med efter Madam Mangors berømte Kogebog.

Saadan en Frokost kunde undertiden trække temmelig længe ud, naar Diskussionen var varm, saa Sylvest utaalmodigt travede op og ned ad Gulvet i Dagligstuen, og man hørte ham mumle noget om et Sludrehoved for saa til sidst, naar han syntes, at det trak altfor længe ud, forsigtigt at aabne Døren og spørge, naar han maatte sætte Hestene for. Forfærdet fo'r Doktoren op, naar han trak Uret op af Lommen og saa, hvad Klokken var. Tiden var ganske løbet fra ham, saa Hestene maatte ofte strække godt ud for at naa frem til rette Tid, da der jo ofte var Syge, der skulde tilses paa Hjemvejen, og Tiden til anden Konsultation ogsaa skulde overholdes. Det var ingen Sinecure at være Læge paa Frederiksværk den Gang.

Som den Dyreven, Dr. Cold var, elskede han smukke og livlige Heste, naar han blot havde en dygtig Kusk, saa Sylvest mødte altid op med det fineste Køretøj, vi ejede, men engang var det nær gaaet galt. En lummervarm Sommerdag blev pludselig en 4-aarig Hoppe syg paa Vejen, men heldigvis ikke ret langt fra Hjemmet. Doktoren stillede straks Diagnosen „Solstik", og Sylvest kastede straks et Dækken over Hovedet paa det urolige

Dyr, og da Hovedtøjet var løsnet, gik Anfaldet hurtigt over. — Det var forresten en ret trist Begivenhed, da den unge Hoppe Aaret før havde faaet 1ste Præmie ved Dyrskuet i Hillerød og derefter var udset til at afløse sin aldrende Mor som Følhoppe.

Man haabede, at Sygdommen var opstaaet ved, at Hovedtøjet muligvis havde siddet for stramt; men da Sygdommen gentog sig, da den nogen Tid derefter var for Harven, saa maatte Forhaabningerne til Hoppen opgives, og den maatte skrives paa Tabskontoen, da der for den Slags Uheld ingen Forsikring fandtes. Næste Aar, da Krigen udbrød, blev den solgt til Hæren som Officershest, hvor der intet Hensyn blev taget til mulige „skjulte Fejl", men kun var lutter Begejstring over det store og meget smukke Dyr.

Naar Sylvest kaldte Dr. Cold et Sludrehoved, saa var det ikke helt ubegrundet, da Doktoren var meget snaksom og holdt meget af at faa sig en Sludder med Kusken. — Jeg ved ikke, om det var for at vise Dr. Cold en Ære, men det var i alt Fald en Skik der paa Egnen, at enten Ejeren af Gaarden eller en voksen Søn altid kørte for ham. Derved kom han ogsaa i langt nærmere Berøring med de forskellige Familier og lærte dem bedre at kende.

Men trods sin store Snaksomhed holdt han alligevel paa sin Værdighed, saa hvis der ikke var to Stole i Vognen, saa forlangte han sin egen Stol sat op. Det er jo muligt, at det var for Bekvemmelighedens Skyld, naar man som han hver Dag og undertiden om Natten med skal hænge paa en Vogn, saa der var jo Grund nok for ham til at have sit eget Sæde, hvor han i Ro og Mag kunde tage sig en lille Lur, hvis han trængte til det.

Lars bag Bakken var Doktorens specielle Yndling! — Per Sylvest havde fra Ungdommen lidt af et daarligt Ben, vist en Slags Hudkræft paa Skinnebenet. Og da han i 60 Aars Alderen ikke mere kunde udholde Smerterne, — det tog saa stærkt paa Nerverne, saa de endogsaa maatte tøjre Hanen, for at dens høje Galen ikke skulde pine den Syge altfor meget, — saa bad Per

Sylvest til sidst Doktoren om at tage Benet, enten det saa blev til Liv eller Død.

Dr. Cold var nok ikke helt glad ved den Situation, da han baade paa Grund af Per Sylvests Alder og Svækkelsen ved det lange Sygeleje frygtede for, at den ældre Mand ikke skulle staa det igennem; men da der ingen Vej syntes at være udenom, saa gjorde Per Sylvest sit Testamente. — Han var Enkemand, og de fem Børn af andet Ægteskab havde endnu ikke naaet Myndighedsalderen. Han indsatte saa sin ældste Søn og Datter til Arvinger af Gaarden; det var jo en gammel Slægtsgaard, som nødig skulde paa fremmede Hænder, og Søskendeflokken maatte naturligvis heller ikke skilles.

Da alt var ordnet, og Dagen for Operationen fastsat, var han rolig og glad, saa Callesen, som kom ned til ham og mente, han skulde trøste ham, blev helt forarget ved at finde den syge Mand velfornøjet, læsende i en rigtig Knaldroman.

Dr. Cold ønskede, at den ansete og dygtige Kirurg, Sygehuslæge Ussing fra Frederikssund, skulde foretage Operationen, medens han selv assisterede, og alt gik saa heldigt og godt, saa Per Sylvest kun beklagede, at det ikke var sket for mange Aar siden. — Han opnaaede den høje Alder af 89 Aar og blev begravet med Hæder, som den ansete Mand han var. — Der blev sagt, at der var ligesaa mange Vogne i Følget, som Per Sylvest talte Aar, og Vognrækken naaede lige fra Gaarden til Kirken.

Den ældste Søn Lars blev altsaa Doktorens daglige Kusk, i alt Fald den første Tid efter Operationen, — ikke just fordi han særlig egnede sig til det Arbejde, men Snakketøjet var i Orden. — Denne begavede unge Mand var ret efter Dr. Colds Hjerte, og helt rørende skulde det engang have givet sig Udslag ved et Folketingsvalg, hvor en Del af Vælgerne var samlet paa den gamle Gæstgivergaard i Frederiksværk til Fællesspisning efter Valget. Stemningen var høj og blev til vild Jubel, da der fra Frederikssund kom Budskab om, at den gamle og prøvede Frihedsmand Balthazar Christensen var faldet der i Kredsen. —

Haanlige og bespottende Ord lød fra Højre, indtil Lars Persen, som dengang var en ganske ung Mand, tog Ordet og i stolte Ord mindede Højre om, hvordan Tyskerne i 1864 havde haanet og bespyttet de danske Krigergrave, i Modsætning til Østrigerne, som bekransede og sænkede deres Faner for de faldne Helte. Efter Talen blev der ganske stille, og Dr. Cold rejste sig og gik dybt bevæget hen og omfavnede ham.

Lars Persen kunde i sin Ungdom være en gudbenaadet Taler, særlig, som her, hvor der var noget, som bevægede ham stærkt. Jeg husker engang i Hillerød, da Grev Reventlows Mindesmærke blev afsløret, hvor man ser Grevens ædle Aasyn, medens det brudte Aag ligger ved Siden af Statuen, og hvor Frihedens Genius hæver Faklen højt i sin Haand. Og paa Monumentets Fod de dejlige Ord:

Vi vil skrive i Sand,
Hvad de Gamle led,
Men i Sten hans Navn,
Som for Frihed stred.

Lars Persen, som dengang var Ejer af Strølille Mølle, havde lovet at holde Festtalen for Greven. Festen blev holdt i Slotspavillonen, og desværre kom min Mand og jeg lige efter. Opbrudet fra Bordet, men dog tidsnok til at høre alle de begejstrede Ord over den skønne og gribende Tale, som den unge Bonde havde holdt. Hans smukke Skikkelse og skønne Stemme gjorde vel sit til det. — Men nægtes kan det heller ikke, at han kunde sige noget forfærdeligt Bavl, særlig naar det gjaldt den „yndige Kvinde i Nord".

Dr. Cold blev med Tiden, trods sine meget beskedne Honorarer, en meget velhavende Mand. Børn havde han ingen af — kun en Søstersøn, — og hans Fordringer til Livet var vist paa Grund af hans store Optagethed heller ikke store. — Foruden et Par Rejser til Italien, tror jeg ikke, at han stillede store Krav, som vel heller ikke kunde nytte, da Frederiksværk ikke var indstillet paa Fornøjelser. — Og Gud skal vide, at hans Bolig var mere end beskeden, hans Venteværelse var saa stort som en god

Dobbeltseng, hvor der lige kunde staa et Par Stole, og naar de var besat, saa kunde Resten tage Plads ude paa Gangen, hvor de Unge satte sig tilrette op ad Trappen til hans Privatlejlighed. — Fædrene gjorde gerne et lille Slag i Byen og besørgede Ærinder hos Doktorens Vært, Købmand Brændstrup, som boede i samme Hus og havde været saa heldig at faa overdraget Købmand Larssens Privilegium, og derfor altsaa var ene Købmand der i Byen. Doktorens Konsultationsværelse var ikke stort bedre — lille og mørkt som det var, men mange Mennesker er gaaet trøstede og lykkelige bort derfra.

I Begyndelsen af Firserne købte Dr. Cold en Villa i Rosenvængets Allé i København efter omtrent 30 Aars Ophold som praktiserende Læge paa Frederiksværk. Af Omegnens Beboere blev han hædret med et meget smukt Maleri fra Frederiksværk, men Amtmanden i Hillerød, Baron Wedell-Wedellsborg, fandt ham vel for ringe til at blive Ridder, som han nok meget havde ønsket. Han maatte nøjes med Justitsraadstitlen, endskønt han, som han sagde til Per Sylvest, som ønskede ham til Lykke — aldrig havde haft noget med Justitsen at gøre, men han havde maaske forglemt at bukke dybt nok for Justitsen eller at gøre den sin Opvartning. — Ridder blev han først, da Dyrebeskyttelsen fejrede sit 25 Aars Jubilæum, Dr. Cold var da paa den Tid Foreningens Næstformand.

Var Doktoren optaget i Frederiksværk, saa blev han det ikke mindre i København, men han slap jo for de lange Køreture, som var saa trættende. Jeg har engang maattet vente i fem Timer, hvad Doktoren da ogsaa meget beklagede, — men, sagde han, det er næsten kun kronisk Syge, som kommer her, derfor tager det saa lang Tid. Ja, han var sikkert for mange Mennesker det sidste Haab, selv om han af sine spydige og maaske lidt misundelige Kolleger paa Hospitalerne blev kaldt for „den kloge Doktor paa Værket".

Sidste Gang, jeg saa Dr. Cold, var i Slutningen af Halvfemserne. Folk sad og talte om, at det nok var skidt med Doktoren, og der faldt mange beklagende Ord om, hvor trist det var, at

han, som havde hjulpet saa mange Mennesker, nu ikke kunde hjælpe sig selv. — Hans gamle skeløjede Kone kom i Natkappe og rødstribet Nattrøje og undskyldte, at det varede saa længe, men nu kom Doktoren straks. — Og saa kom Doktoren stavrende op ad Trappen, støttende sig til en tyk Stok. — Herregud! hvor var han dog blevet til et Vrag, og han følte det sikkert ogsaa selv. En cyklende Dreng havde revet ham omkuld for et Aarstid siden. Det højre Haandled var derved brækket, saa det kneb i høj Grad for ham at skrive, og føjede han til, desuden er hele Kadaveret opslidt.

Hans mange smukke Kaktusser, som Doktoren tidligere plejede og passede som en Moder sine Børn, stod støvede og fortørrede i Vindueskarmen og saa næsten lige saa syge og elendige ud som Doktoren. Et Par Aar derefter døde han, 72 Aar gammel, og ligger begravet paa sin gamle Fødebys Kirkegaard i Fredensborg, men hans Virke i Frederiksborg Amt vil i mange Aar mindes med Ære og Taknemmelighed.

XI.

Arbejdslønnen var i Midten af forrige Aarhundrede kun lille, — ja alt for lille — men til Gengæld kendte man i alt Fald ikke paa Landet til Arbejdsløshed, som nu er den store Svøbe. Enhver, som vilde og kunde bestille noget, behøvede ikke at gaa ledig. Men var Fortjenesten lille, saa var Fordringerne til Livets Goder heller ikke store, og hvad man ikke kender, det savner man vel heller ikke.

Lejehusmænd kendte man saa godt som ikke til, maaske højst en tre eller fire i hele Sognet, da som Regel enhver ordentlig Familie ejede sit eget lille Gadehus, som de jordløse Huse kaldtes, der gik i Arv ligesom Gaardene fra Forældre til Børn, og hvor der altid var et Par Stuer og Køkken samt en lille Have. Reparationer og Vedligeholdelse af Huset udførte Manden om Søndagen, og Tørvene til Brændsel i Køkken og Ovn lagde man selv op. Slægt og Venner samledes saa en tidlig Søndagmorgen hos den Frænde eller Ven, som havde deres Hjælp behov, og saa gik det paa Livet løs, indtil man havde skaaret saa mange Tørv, som man mente at have Brug for. Saadan en Dag regnedes lidt for en Festdag, god Mad og Drikkelse hørte sig til, og Arbejdet gik med Liv og Lyst, selv om Lemmerne til sidst var saa mødige og trætte, saa de næppe kunde slæbe sig hjem. — Konerne overtog saa den videre Pasning af Tørvene, indtil Hjemkørslen med Husbondens Køretøj fandt Sted.

Enhver ordentlig Karl eller Pige havde efter den Tids Skik en Kiste fuld af gode Klæder af hjemmelavet Tøj, der som Regel holdt ud hele deres Levetid. Det sorte Brudetøj kom kun frem

ved Altergang, Bryllup, Begravelse eller andre store Begivenheder, og til det daglige Forbrug af Uld og Linned blev der for det sidstes Vedkommende af de jordløse Husmænd (som en Del af deres Løn) paa et mindre Stykke Jord saaet Hør, der saa siden, sammen med deres Husbonds Hør, blev ryddet og brudt.

Kun de færreste Mennesker, som nu bruger Hørgarn til Lagener, Pudevaar, Haandklæder og Dækketøj, har nogen virkelig Forstaaelse af, hvilket stort og besværligt Arbejde der ligger forud for det nu saa højt priste Hørlærred. Hørren skulde helst saas paa en solrig Bakkeskraaning og gerne lidt tæt for ikke at blive for grov. — Det var en af Farmors bedste Sommerfornøjelser, naar hun sammen med Farfar gik ud til Hørren, særlig naar den blomstrede, og var som et blaanende Blomsterhav. Kort efter at den var afblomstret, blev den „rusket", rykket op med Rode og spredt ud paa en Stubmark, hvor den laa Ugevis udsat for Himlens Sol og Væde, indtil Stilken skørnede, og Taven løsnede sig fra Stilken. Tidligere havde man brugt at sænke Hørknipperne i en Tørvegrav en kortere Tid; men slog det i med Varme, saa kunde det hænde, at Hørren blev jordslaaet, saa i min Tid var Farfar forlængst gaaet fra den Metode.

Naar Høsten var endt, og der blev Tid til mere Indendørsarbejde, saa blev Hørren brudt. Der blev gravet en ca. tre Alen dyb Grav med Trappetrin i den ene Ende, for at Jens Hansen, som bar Tørv og Brænde derned og passede Ilden, men nu var gammel og stiv, lettere kunde bevæge sig op og ned af Graven. Over Graven blev lagt nogle tynde Granrafter, og paa dem blev et tyndt Lag Hør udbredt, efter at Ilden var antændt og godt i Glød. Jens Hansens Arbejde bestod nu i at vende og pusle Hørren, saa den blev tilstrækkelig tør, uden at der gik Ild i den, hvad let kunde hænde, hvis noget af Hørren smuttede igennem Rafterne og gik i Lue, men Jens Hansen var en forsigtig og erfaren Mand, som nok skulde passe paa. Naar Hørren var tilstrækkelig tør, fik en Dreng det varme Hørknippe i Favnen og løb nu rundt til Bryderne, alle Gaardens voksne Mænd, som stod opstillet ved hver sin Bryde, og som tog en Lok af Drengens varme Hør, og

snart gjaldede Toften af Hørbrydernes Glam. Bag hver Hørbryder sad en Skættepige, som Bryderen, saa hurtig Brydningen var endt, rakte Hørlokken til, som derefter gav Hørlokken den første Omgang Slag og Rystning, hvorefter hun slog en Knude paa Midten af Hørlokken og kastede den i Bunken paa det udbredte Stakkesejl.

Naar Brydningen var endt, saa blev Hørbryderne sat paa Loftet, hvor de stod til næste Aar, og Hørknipperne og Skættebladene kom paa Loen, hvor Skætningen fortsattes næste Dag. Karen med sin Stab af Koner og Piger forestod saa Skætningen, som var et ubehageligt og svinagtigt Arbejde, da Hørren flere Gange skulde gaas igennem.

Efter Skætningen forestod Heglingen, som tidligere altid blev foretaget af Husmoderen eller en voksen Datter, men i min Tid blev besørget af Heglemanden eller Hørsvingeren, som han yndede at kalde sig. Han mødte altid op om Eftersommeren for at bringe sig i Erindring, og Karen var jo ogsaa glad ved at slippe for det Arbejde. Efter første Hegling kom Skættefaldet, som efter at være spundet og vævet, blev brugt til Stakkesejl, Kodækkener eller lignende grove Ting, og efter anden og tredie Hegling, de grovere og finere Blaar, som bruges til Lagener og delvis Linned, saa tilsidst var kun den fine Hør tilbage, hvor Hørsvingeren paa hver Lok lavede et lille Hoved, saa det næsten lignede en Dukke. Hørsvingeren var en lille mager stærkt markeret Mand med en næsten umættelig Appetit, og der hører noget til, naar Folk paa Landet, som ellers er vænnet til en ret god Appetit, skal finde noget komisk ved det.

Min Svigermoder fortalte, at engang havde samme Hørsvinger været i hendes Forældres Hjem, og hendes Mor satte saa forskellige gode Ting paa Bordet for ham, deriblandt ogsaa Smør og Fedt. Det var om Vinteren, saa Fedtet var temmelig stift, og i Skumringen tog han Fedtet for Faarekød og skar sig en ordentlig Skive af det, som han spiste til Smørrebrødet. For at retlede ham sagde hendes Moder: „Det er Fedt!" — „Ja, det er fedt,"

svarede han og kloede ufortrødent videre paa det indbildte Faarekød.

Naar Hørren var spundet og vævet, saa skulde Lærredet paa Bleg, dog først efter at det havde gennemgaaet en større Kogningsproces i stærk Lud i Bryggerkedlen. Blegepladsen var paa en lille Eng i Nærheden af Gaarden og med udmærket blødt Vand fra Mosen, som stødte lige op til Engen. Lærredet skulde nemlig overrisles med Vand Morgen og Middag i de Uger, som det laa paa Bleg, samt lægges ud om Morgenen og tages ind om Aftenen for ikke at risikere, at det om Natten blev stjaalet. Vi havde som Regel fire lange Stykker Lærred, saa noget helt ringe Arbejde var det jo ikke.

Ved Faarevask og Faareklipning, Foraar og Efteraar, blev der til de Koner, som var behjælpelig med Arbejdet, ofte betalt med Uld, eller som hos os — med et lille Gratiale. Men forresten var det slet ingen Skam, at de jordløse Huskoner, pudsede og pyntede i Faareklipningstiden, gik rundt og indsamlede Uld. Døren stod næsten ikke lukket i den Tid, men Farmor gav ogsaa med rund Haand.

I disse, om jeg saa maa sige, langtfra gode Tider for Smaakaarsfolk var Tiggeriet stort. Der var ingen Politibetjente i Hælene paa dem, saa enhver havde frit Slag. Af dem, som just ikke hørte til de rent professionelle Tiggere, var den tidligere Præsts Søn, et stakkels forhutlet Subjekt af Hvidernes berømmelige Æt. Han kom engang imellem og havde for Skik at gaa rundt og takke for god Behandling. Og da jeg engang som ganske ung Pige rejste mig og rakte ham Haanden, stod han lidt og saa paa den, og sagde saa de vemodige Ord, „det er længe siden, jeg har set saadan en Haand," bøjede sig ned og kyssede den og vendte sig om og græd.

Af andre lidt ejendommelige Personligheder var „Kostebente". Jeg tror, hun havde fuld Garderhøjde, og en pragtfuld Skikkelse var hun trods sin høje Alder. Ansigtet var langagtigt, men fint og regelmæssigt, med et Par mørke, men uhyre levende

Øjne, smukke Hænder og Fødder — en ægte Kulsviertype. Nu boede hun sammen med sin Mand i Ullerød Fattighus. Hun kom et Par Gange om Aaret og solgte Lyngkoste, som hun i Forening med Manden baade havde plukket og bundet. Der var paa den Tid endnu en Del Lyng i Gadevang ved Hillerød.

Bente, som var en gammel Kending af Farfar, havde tidligere været Kælderpige i en Kro i Nærheden af København, og Bente havde været baade en køn og ordentlig Pige. Hun tjente der i flere Aar og blev ogsaa forlovet med Gaardskarlen der i Kroen; og da de havde sparet saa meget sammen, at de kunde købe sig en lille Gaard i Ullerød, saa giftede de sig. Men da de begge var blevet vant til det mere lystige Liv i en Kro og uvant med det mere haarde Arbejde paa Landet, saa holdt de ikke af at blive ved Hjemmet, men var altid paa Farten eller havde Gæstebud hjemme. Saa en skønne Dag røg hele Herligheden, og nu var de altsaa havnet i Fattighuset.

Naa, Bente lignede nu heller ikke, trods sin Fattigdom, de almindelige Tiggerkællinger, som hun vist ogsaa meget skulde have sig frabedt at sammenlignes med. Hun kom jo ogsaa i sit lovlige Ærinde og solgte 12 Lyngkoste for 2 Mark eller, som det nu hedder, 66 Øre. Nej, Kisteklæderne kom frem, naar hun saadan skulde ud og besøge gamle Venner og Kendinge. Et grønt Vadmelsskørt, som omtrent naaede til Smalbenene, en mørkerød strikket Trøje, som Nutidens Jumper, og derover et grønt Livstykke, som de kaldtes, prydet med store Sølvhægter, som sad omvendt, hvorved de kunde snøres sammen under Brystet med en Sølvkæde; et stort tærnet Drejlsforklæde, som næsten gik sammen bagpaa og omtrent skjulte hele Skørtet, fuldendte Paaklædningen. Paa Hovedet havde hun en sort Kyse enten det var Sommer eller Vinter, og paa Fødderne tyksaalede Sko med store Spænder. Bente og hendes Mand kom gerne ved Kaffetid, efter at de havde spist til Middag hos Per Sylvest. Hvis Farfar var hjemme, kom han altid ind og slog en lille Sludder af med Bente, Manden gik saa en lille Tur rundt i Byen med Trillebøren og Kostene, medens hans Kone fik sig en lille Hvilestund hos os.

Naar de saadan sad og opfriskede gamle Minder fra Kroen, saa kunde hun le saa hjertelig med sin dybe melodiske Stemme: „haa, haa, haa" lød der; det var vel de glade og lykkelige Dage fra Kroen, som hun mindedes.

Bente havde i sin Ungdom været saa stærk, at hun med Lethed kunde sætte et Par halvfulde Gæster paa Hovedet ud af Døren, hvis de yppede Klammeri og ikke vilde lade de fredelige Rejsende i Ro, men nu var hun gammel, og efter Farfars Død tror jeg ikke, at hun kom mere. Bente fik altid som Tilgift paa Handelen et godt Stykke Flæsk og lidt Slagtemad, hvis vi nylig havde slagtet. Kosten paa Fattighuset kunde vel ogsaa nok trænge til lidt Forandring af og til. Jeg har et Par Gange efter Farfars Død været med, naar vi fra Torvet holdt udenfor hendes fattige Hjem og fik Koste, for Bente lavede solidt og godt Arbejde; men Bente syntes ikke her at være i sit rigtige Es. Omgivelserne og hendes fattige Dragt syntes at trykke hende dér. Hun ønskede sikkert ikke hverken at ynkes eller beklages, selv om det heller ikke skete med Ord.

En Del omvandrende Vagabonder slap man naturligvis heller ikke for. De kom gerne ved Aftenstid, da de vidste, at dér var Stalden varm og lun, og saa sov de der om Natten. Der blev redt Leje til dem lige indenfor Stalddøren i en Gennemgang til Laden, hvor Sengetøjet blev anbragt paa et Par Knipper Halm, som blev udbredt der, og det kunde være baade rørende og sørgeligt, naar man saa deres Glæde og hørte dem fortælle om, hvor længe det var, siden de sidste havde været af Tøjet. Det Sengetøj, som var til det Brug, kom saa i Ovnen efter næste Bagning for at renses, og næste Morgen efter Davren vandrede de saa videre, hvor det samme vel gentog sig. Det var en god gammel Skik, at der aldrig blev sagt nej til disse hjemløse vandrende Folk; de kom som oftest sildigt til Huse og ingen turde udsætte sig for, at de muligvis kunde omkomme paa Marken, hvis de blev afvist.

Var Lønnen som sagt lille, saa var Hjælpsomheden ogsaa ofte stor. Hjælpekasser eller slige humane Foranstaltninger kendtes der ikke til; men det var ikke sjældent, at en fattig Dreng

eller to fra Byen havde deres Ophold paa Gaarden den Vinter, som de gik til Præsten. Ja, et særligt dyrt Aar, sagde Farmor, havde de endogsaa en Vinter haft tre Drenge; Familierne var dengang saa børnerige. Drengene sov hjemme, men mødte op og fik deres Skolemad, og efter Skoletid kom de igen. Konfirmationstøjet fulgte saa i Tilgift, men det var heller ikke saa dyre Sager. Mørkeblaa Vadmels Trøje og Benklæder samt brun Hvergarns Vest, som den omvandrende Skræder syede, og saa stort og rigeligt, saa den arme Dreng var ved at drukne i det; det skulde jo være til at vokse i. Et Par Støvler — ofte de første som Drengen ejede — syede vor hjemlige Skomager. Kasket sørgede Farfar for, naar han var til Torvet i Hillerød. Lærred til en Skjorte og Uld til et Par Strømper gav Farmor til Drengens Mor, som saa selv maatte forarbejde det. Ja, saa var den lille Fyr fiks og færdig og skulde snart sørge for sig selv. — Det var ikke lutter Løjer at være Fattigmands Søn, men ikke stort bedre var det at være Fattigmands Datter.

Disse unge Piger gik ofte for Lud og koldt Vand, særlig hvor det gammeldags patriarkalske Hjemmeliv ophørte, saa de var ganske overladt til sig selv. Saa begyndte Gadelivet at florere, særlig om Sommeren, og det var langtfra af det gode. Følgerne udeblev sjældent, og det var ikke altid, at Ægteskab fulgte efter. Saa sad den unge Pige med Smerten, og Forældrene kunde begynde forfra med smaa Børn, naar de mente at have deres egne Børn saa nogenlunde fra Haanden.

XII.

Som man nu saa ofte plages af Influenza, havde Landboerne i min Barndom Koldfeberen at trækkes med (vel en Slags Malaria). Det var en slem Gæst, som gerne begyndte om Foraaret og kunde holde ud hele Sommeren. En kedelig og ubehagelig Sygdom med høj Feber og voldsom Hovedpine. Saa selv om Sygdommen ikke hver Dag var lige slem, man skelnede imellem anden- og trediedags Feber efter de forskellige Myg, som man var bleven stukket af, saa var Patienten dog helt arbejdsudygtig — magre, gustne og elendige saa de ud, saa selv om Sygdommen ikke i sig selv var dødelig, saa kunde den alligevel være slem nok at faa Bugt med, skønt Hjemmeraadene var mange og forskellige.

Farmor har fortalt, at Farfar som ung Mand blev syg midt i Tørveskæret af Koldfeberen og var meget fortvivlet ved Udsigten til at ligge syg midt i den allertravleste Tid om Foraaret. Han blev saa af en Ven tilraadet, at naar Feberen kom, at tage sig en ordentlig Kæfert. Og Farmor maatte saa lave ham et Par gode varme Romtoddyer, som han drak. Følgen var, at han laa i Sengen og sang nok saa gladelig, men Feberen forlod ham og kom aldrig mere igen. — Farmor lo saa hjertelig, da hun fortalte denne Sygehistorie, „thi," føjede hun til, „det er den eneste Gang, hvor jeg har set vor Far fuld."

En anden Gang blev en af vore Piger syg, og da Doktorens Piller ikke hjalp, eller hun maaske ingen Tro havde til dem, saa hun glemte at tage dem — jeg husker det ikke mere — saa blev hun af en Slægtning tilraadet at gaa til den „kloge Mand i Mel-

løse", som kun kurerede for Koldfeber og kun med Vand fra sin egen Brønd.

En Dag, da Karen Marie var feberfri — det var kun et lettere Anfald, som hun havde — gik hun altsaa til Melløse, hvor hun saa selve den kloge Mand trække Vandet op af Brønden og fylde det paa hendes Flaske. Nogen Betaling vilde han ikke have, og han saa i det hele taget slet ikke ud som „klog Mand", meget lidt talende, som han var. Vandet skulde hun tage hver Morgen paa fastende Hjerte, begynde med en Spiseskefuld og hver Dag lægge en til, indtil hun naaede ni, saa skulde hun gaa gradvis tilbage til Udgangspunktet, og saa skulde Feberen være forbi. Kort efter, at hun havde begyndt Kuren, mærkede hun Bedring, og da den sidste Skefuld Vand var taget, var Sygdommen forbi.

Om Troen paa det undergørende Vand kan have saa stor en Indflydelse, kender jeg ikke. Man siger jo ganske vist, at Troen kan flytte Bjerge. Men vi har da ogsaa baade i Udlandet, og jo ogsaa her til Lands, Kilder med helbredende Vand for visse Sygdomme. For faa Aar siden er der jo paa Bornholm fundet Vand med endogsaa betydeligt Radiumindhold, saa den Tid er maaske ikke saa fjern, at al slig Mystik kan forklares paa en mere naturlig Maade. Men hvad aldrig kan forklares eller forsvares, er den raa og grusomme Maade, som Overtroen undertiden gav sig Udslag i.

I Strølille By boede en Gaardejer, som onde Tunger kaldte Per 7 Skæppe; hans Tøndemaal var nok ikke helt paalideligt. Denne Mand, hvis Hustru formodentlig var meget overtroisk, havde en Tjenestedreng, som paa Grund af en Slappelse i Blæren ikke kunde ligge tør i Sengen om Natten. For at helbrede denne Lidelse fangede de en levende Mus, som der desværre var saa mange af i alle de gamle Gaarde og Huse med de klinede Vægge, som Musene havde saa let ved at gaa igennem.

Dette stakkels lille Dyr blev paa en Pande med et omvendt Fad som Laag sat over Ilden, hvor det langsomt brændte til Døde. Før den naaede saa vidt, løb den pibende rundt i Panden og stak sin lille Næse op af Sprækken imellem Panden og Laaget som for at bede om Hjælp. Asken af Musen skulde saa blandes i

Drengens Mad, uden at han vidste det; at det ikke hjalp, er vel indlysende.

De mange store Enge langs med Aaen, som saa yndefuldt snoede sig imellem de store Bakker og Kæmpehøje ved Skellet til Lille Hagelse Bys Jorder, var vel nok de giftige Mygs Udklækningsanstalt, saa efterhaanden som Engene med deres spraglede Blomstertæppe blev opdyrkede, saa forsvandt Feberen og de giftige Myg, — men en anden Gæst, en kærkommen og god Ven, Storken, blev mange Steder ogsaa borte for aldrig mere at komme igen. Paa vor gamle Gaard havde vist, saa længe nogen kunde huske, altid været én Storkerede — ofte to, og en lille Tid endogsaa tre. Hvorfor Storkene havde kastet deres Kærlighed just paa denne Gaard, er ikke godt at vide, da der ingen Storkerede var i den øvrige By — maaske var det Børnene, som saa trofast bevarede Mindet om deres Barndomshjem.

Der var altid stor Glæde, vel særlig hos Lars og mig, naar Storken kom, som Regel en af de første Dage i April. Storken er kommet! var en staaende Aprilspøg, som ingen vilde tro, selv om det ogsaa hændte. Storken bragte jo Budskab om Foraaret, om Vibernes Piben, Frøernes Kvækken og Lærkernes Sang, samt hele det skønne Blomsterflor paa Mark og Eng, men ogsaa om Travlhed og svedige Pander, naar Høsten kom.

Hele den yngre Husstand tog levende Del i Storkenes Familieliv, saa vi blev hurtigt opmærksomme paa, hvis der skete et eller andet, som ikke var sædvanligt for de store Fugle.

Storkeparret plejede som oftest at komme sammen eller højst med et Par Dages Mellemrum, men et Aar udeblev Hannen, og Storkemutter stod snart paa det ene Ben og snart paa det andet og kikkede op i Luften efter den ventede Mage. Jeg tror, at alle vi Unge var næsten lige saa interesserede som Storkemutter, og efter nogen Tids Forløb saa vi da ogsaa en Stork, som vedblev at kredse over Reden og knebre højt. Storkehunnen lod, som hun ikke saa den, men da den unge Stork var ufortrøden i sin Bejlen, saa besvarede hun ogsaa til sidst dens Hilsen, og saa varede det ikke ret længe, før den dalede ned paa Reden.

Vi var alle klar over, at det ikke var den gamle Mage, som var kommet, den vi ligesom Storkemor vel troede og mente maatte være omkommet paa den lange Rejse; men da Storkehunnen begyndte at lægge Æg, saa troede vi, at den hellige Grav var vel forvaret. Saa stor var Overraskelsen, da vi en skønne Dag ser en mægtig stor Stork knebrende kredse over Reden. Hunnen besvarede straks gladelig dens Hilsen, og vi var alle uhyre spændt paa, hvordan dette skulde ende, da det jo sikkert var den saa længe ventede Mage. Helt ned paa Reden vovede den gamle Stork sig dog ikke, maaske frygtede den for, at Hunnen skulde tage Parti imod den for at værge sine Æg. Men da Sulten til sidst drev den unge Stork ud for at søge Føde, saa kom det til Kamp. Den gamle Stork søgte nemlig at forhindre den unge i at tage Føde til sig, saa den til sidst var ganske udmattet af Sult; hvor langt den end fløj bort, saa var den Gamle bag efter den. Da dette havde varet i nogle Dage, saa kom det til den sidste og afgørende Kamp paa Havegærdet. — Begge Storkene var saa ophidsede — det var jo ogsaa en Kamp paa Liv og Død, saa Karlen, som harvede udenfor Havegærdet, løb til og med sin Pisk forsøgte at skille de rasende Fugle; han kunde intet udrette.

Han slog nok forresten af et godt Hjerte til den unge Stork, da han kort Tid forinden selv var bleven sveget af Kæresten og nu muligvis i Storkens Skikkelse saa et Symbol paa sin Rival. — Da Kampen havde raset næsten hele Formiddagen, fandt vi til sidst den unge Stork blødende og døende paa Havegærdet.

Da dette var besørget, tog den gamle Stork sin retmæssige Rede i Besiddelse, som de jo ogsaa begge to i Forening i mange Aar havde bygget paa. Jeg tror, den var flere Fod høj. Storkehunnen, som tilsyneladende ret ligegyldigt havde været Vidne til hele Kampen, hjalp saa sin rette Husbond og Herre med at kaste alle Æggene ud af Reden, der var kun tre ialt, saa Rugningen var altsaa ikke begyndt.

Farmor og Storken var nu ikke altid helt enige; den kom jo paa samme Tid, som Urterne blev saaet, og Riset, som var lagt over Bedene, for at ikke Hønsene skulde skrabe Frøet op, havde

Storken svært Brug for, naar den skulde udbedre Reden. — Og det hjalp ikke ret meget, naar Farmor viftede med sit store Forklæde og sagde hyss, hyss for at jage den bort. Den hoppede lidt i Vejret, naar hun kom den alt for nær, eller løftede de store Vinger for at dale ned ved den anden Ende af Bedet. Storken var halvt om halvt et Husdyr, ja et helligt Dyr, og havde vist paa Fornemmelsen, at ingen vilde gøre den noget ondt.

— — —

De Mennesker, som ingen Forstaaelse eller Kærlighed har til Dyrene eller mangler Sans for Naturen, vil aldrig føle sig rigtig tilfreds paa Landet. De kender ikke Glæden ved at finde en sjælden Plante, selv om det kun er et Firkløver, eller en Fuglerede, hvor de nøgne og blinde Fugleunger gabende strækker Hovedet op, hvis man kommer Reden for nær. Lars, som jo var mit Faktotum og i mine Øjne fuld af Visdom hvad Fuglereder angik, sagde, at det var, fordi de troede, at det var deres Moder, som kom med Æde til dem, og for at de ikke helt skulde blive narrede, saa spyttede vi dem i Halsen, og da det lod til, at de syntes godt om det Traktement, saa spyttede og spyttede vi, til vi til sidst selv var helt tørre i Halsen. Og der var mange Fuglereder, som skulde besøges i Ugens Løb for at se de forskellige Fremskridt, som var sket med dem, siden vi sidst saa til dem.

Lars var hidsig og galhovedet, men umaadelig nænsom overfor Dyr. Og hans Vrede var stor, naar vi paa vor Vandring ud til Apholm for at vande og flytte Ungkreaturene der saa den omtalte Gaardejers Kalve vanrøgtede og forpjuskede stavre rundt i et lille Indelukke; thi naar Sult, Bremser og anden Elendighed blev for haarde for de arme Dyr, saa en eller anden Stakkel forsøgte at bryde ud, saa fik den som Straf et tykt Stykke Sejlgarn bundet stramt i Ledet om det ene Bagben, og vi saa ofte saadan et forpint og elendigt Dyr hoppe rundt paa tre Ben. Naar vi saa havde overbevist os om, at ingen var i Nærheden, saa entrede vi Indhegningen, som gerne var pilraadden og faldefærdig, og Lars tog sin Kniv op af Lommen og skar Baandet over. Saa vaskede og forbandt vi Saaret saa godt, som vi kunde, for at ikke Fluer

skulde komme til det — thi Baandet var ofte trængt dybt ind i Kødet, saa Blod og Materie løb langt ned af Benet. Lars havde, som den barmhjertige Samaritan han var, altid Klude og Tækkegarn i Lommen. Tækkegarnets Tjærelugt holdt Fluerne borte, paastod Lars; og da vi ofte var paa bare Fødder, saa hentede jeg i Mangel af en Træsko Vandet fra en Grøft eller Aaen i hans Kasket.

Lars lyste Eder og Forbandelser over Ejerens Hoved, som saadan vanrøgtede sine Dyr, og mødte vi Drengen, som Lars mente var Mester for det hele, saa fik han sig en ordentlig Overhaling. — At det ikke blev første Klasses Dyr, siger sig selv.

Ja, der var mange forskellige Dyr, baade vilde og tamme, som skulde efterses og passes, saa Lars og jeg havde nok at gøre. Den lille graa Moseand, som udrugede sine Æg i Rørene i den lille Mose, som stødte op til Blegepladsen, og som med et ængsteligt Rap gik til Bunds med hele Flokken i Tørvegraven og først kom op igen længere borte, naar den troede, at al Fare var overstaaet. Hunde var dens Skræk og Rædsel, og min uskyldige Bontro, som var min uadskillelige Ledsager og Følgesvend, kunde den nu engang ikke taale at se, endskønt den ikke have Spor af Jagtblod i sine Aarer, — jagede kun sammen paa Faarene, som den altid syntes skulde være i Flok; — den var nemlig en Blanding af Puddel og engelsk Faarehund, men dens engelske Afstamning gjorde sig sikkert mest gældende baade i dens Ydre og Indre.

Ja, selv den sky Agerhøne fæstede Bo lige i Nærheden af Gaarden. Da Lars en Gang som voksen ung Mand harvede paa Brakjorden lige udenfor Havegærdet, fløj paa én Gang en Agerhøne op lige foran Hestene. Da han saa nærmere efter, fandt han ogsaa dens Rede med 11 Æg i. Æggene lagde han i Huen, medens han med Forsigtighed flyttede dens primitive Rede, som kun bestod af nogle faa Straa, hen paa det nyharvede Stykke Jord, hvor han lagde Æggene tilbage med Haab om, at Agerhønen skulde komme igen; — men Agerhønen kom ikke igen, dertil var den for skræmt, og efter et Par Dages Forløb, hvor vi om Mor-

genen fandt Dug paa Æggene, bad Lars mig om at lægge Æggene under en Rugehøne; og 17 Dage derefter kom 11 smaa brune Kyllinger frem, alle saa ens som Toskillinger, smaa vævre brune Skabninger. — Trods den omhyggeligste Pleje vilde de ikke trives, og den ene døde bort efter den anden. Jeg slap dem saa ud i Marken sammen med Hønen, men de viltre Børn vilde slet ikke lystre Plejemoderens Kalden, men fo'r til hver sin Side, medens Hønen halvt sindssvagt styrtede rundt efter dem. Den ene forsvandt efter den anden, saa til sidst var der kun en tilbage. Hønen fik saa lidt mere Ro over sig, da hun kun havde en at passe paa; men en skønne Dag kom Hønen ganske flov og slukøret tilbage, nu havde det sidste Plejebarn ogsaa forladt hende, og hendes Hverv var endt. — Mikkelsdag gik Lars paa Jagt i Roerne, hvor Agerhønsene saa tit holder til; da en enlig Agerhøne fløj op, skød han den og mente, da Agerhønsene almindeligvis lever i Flok, at det var den sidste Agerhønekylling, som den tamme Høne havde udruget.

XIII.

Jeg var kun 9 Aar, da Frederik den 7'ende døde, men ved at se Farfars Alvor og Bevægelse gjorde det et levende Indtryk paa mig. Det var ogsaa en alvorlig Tid, hvor de mere oplyste Folk havde en levende Forstaaelse af, at Krigen nu rimeligvis stod for Døren.

Det var dog ikke det alene, men der var hos de mere frisindede og oplyste Bønder tillige en stor Taknemmelighed og Kærlighed til Kongen for Grundloven, eller den „fri Forfatning", som den oftest blev kaldt, — og som efter Farfars Mening var den frieste og bedste i Verden. Selv om Kongen var baade saadan og saadan — han var jo desværre intet Dydsmønster, hverken i den ene eller anden Retning — saa havde han dog givet Folket Adgang til Regeringen og uden Revolution eller Blodsudgydelse som i de fleste andre Lande; men vilde Krigen komme? Begejstring var der ikke mere ret meget af, i alt Fald ikke paa Landet. Dette uendelige Kævl og Uro om det Slesvig-Holstenske Spørgsmaal havde gjort mange Mennesker baade led og ked af det.

Naar man saa tilmed som Farfar havde oplevet Napoleonskrigene, ja, i 15 Aars Alderen endogsaa var blevet tvunget til at køre for de fremmede Krigsfolk, som laa her i Landet for at passe paa, at vi ikke gjorde fælles Sag med Svenskerne, som havde udraabt Bernadotte til Konge, — og saa desuden, som han, havde hørt om al den Skræk og Rædsel for Engelskmanden i 1807, hvor Kvinder og Børn blev roet ud paa Hesseløen i Nærheden af Frederiksværk for at være i Sikkerhed der. Saa det var jo ikke underligt, at Sindet blev stemt til Alvor ved Udsigten til Krig — selv

om den sidste Krig havde været endogsaa nok saa ærefuld. Men desuden var det alvorligste og værste, at Sylvest stod for Tur til at blive indkaldt, saa snart som Krigen brød løs.

Saa begyndte Indkaldelserne at komme, og vor Hjulmand Hans Madsen fra Melløse kom for at sige Farvel. De store blaa Øjne stod fulde af Taarer, da han uden for den yderste Port tog Afsked med Sylvest. „Ja, du kan sagtens," sagde han, „thi der bliver naturligvis stillet for dig!" I al Bevægelsen glemte han at sige Farvel til mig, og jeg havde dog altid været Hans'es specielle Veninde. Ja, Hans havde Ret! Sylvest kunde sagtens, det var her som alle Vegne de fattige, som det gik ud over, det var dem, som maatte lade Liv og Lemmer paa Fædrelandets Alter, som det saa smukt hedder, thi enhver, som havde eller kunde undvære Pengene, stillede for sig.

Som Karl havde vi faaet et lille rødhaaret Pjok, som hed Jens. Han var kasseret paa Sessionen, saa Farfar har vel troet, at han i alt Fald kunde beholde ham, hvis Krigen brød løs. — Men en Dag kom hans Stedmoder med Bud fra en Mand i Lille Lyngby, om Jens ikke vilde gaa i Stedet for hans Søn. Og der var ikke noget, som Jens hellere vilde, naar han blot kunde blive taget for god; men da vedkommende unge Mand kun hørte til Trænet, saa behøvedes der ingen særlig god Legemsbygning for at blive antaget. Prisen var naturligvis ogsaa derefter — kun en tre, fire Hundrede Rigsdaler. — „Jeg vilde dog saa gerne, at „mit Barn" ogsaa skulde tjene noget!" sagde den kærlige Moder.

Jens blev taget for god, og der var en Glæde uden Ende. „Den gang jeg drog afsted" og „Nattens dæmrende Taager" gik skiftevis fra Morgen og til Aften, medens Jens striglede Hestene. Naa! Jens kom nu ogsaa godt hjem igen, han havde kun kørt Fetaljevognene. Han købte sig et lille Hus i Strølille By for Pengene og fik sig en stor og pæn Kone, som heldigvis ikke var klogere end han, og Børn fik de ingen af, saa han gjorde virkelig sin Lykke ved Krigen.

Kort efter, at Jens var draget afsted, kom der Ordre til Sylvest. Farmor græd baade Nat og Dag og var ganske utrøstelig.

Da Dagen kom, og Sylvest skulde afsted, rejste Farfar med ham til København for at faa fat paa en Stedfortræder. Det var nu anden Gang, at Farfar maatte afsted i det Ærinde, da der ogsaa i 1848 blev stillet for Far. Det var ingen ringe Byrde, som var lagt paa Landboerne, særlig som her, hvor der var fem Sønner.

Min Farbroder var en smuk og velvoksen Mand, dog husker jeg ikke sikkert, til hvilken Vaabenart han var udskrevet, dog forekommer det mig, at det var Artilleriet. Han fortalte selv, at paa Sessionen vilde den Underofficer, som maalte ham, endelig have, at han skulde rette sig godt, da han kun manglede 1/4 Tomme i Garderhøjden. Men Sylvest var lige saa klog som en Jyde, saa han krummede Haser saa godt, som han kunde, og nu høstede hans Far altsaa Lønnen, da Garder var den dyreste Vaabenart, naar der skulde stilles en Stedfortræder.

Endelig kom den dybt begrædte Søn hjem og blev modtaget som den fortabte Ditto. Dog tror jeg, at Farmor nøjedes med at ofre en Høne i Dagens Anledning. Den Gamle var ganske vist bleven 1100 Rd. fattigere, men det spillede ingen videre Rolle i et saa velstillet Hjem, og desuden havde vi paa Grund af Krigen faaet den kulrede Hoppe godt betalt.

Farfar var gnaven, da han kom hjem, det var, som om noget trykkede ham, og lidt efter lidt kom det frem, at den nogle og trediveaarige Stedfortræder var gift og havde et Par Børn. Ganske vist havde den Gamle talt alvorligt med den unge Mand, Aftenen før han lejede ham, om det uforsvarlige i at gaa i Krig, naar man havde Kone og Børn og ikke var tvunget til det. Men den unge Mand havde svaret, at han havde nøje gennemtænkt Sagen, og hans Hustru og han var enige. De var, sagde han, kommet sammen med et Par tomme Hænder og syntes ikke, at der var anden Udsigt for dem end Fattigdom; og han var ærlig nok til at indrømme, at alt haardt Arbejde, som Grøftegravning, Pundtærskning eller lignende Arbejder, havde han ikke Spor af Lyst til.

Da han aftjente sin Værnepligt, havde han været Underkorporal, og det syntes han var et herligt Liv; og nu havde han

talt med sin gamle Sergent, og han havde sagt, at hvis han nu kom ind i Tjenesten igen, saa vilde han efter al Sandsynlighed straks blive udnævnt til Korporal, da der var stor Mangel paa Befalingsmænd til at uddanne Rekrutter. — Og saa vidste man jo heller ikke, hvor længe Krigen varede, som han sagde, det kunde jo være, at den snart var forbi. Man siger jo, at Lykken staar den kække bi, og her var det virkelig Tilfældet. Stillingsmanden blev straks Korporal, da han kom ind, og excerserede med Rekrutter i København, og kom først til Sønderborg, ligesom Vaabenstilstanden blev sluttet.

Der blev sendt mange og gode Madposer afsted til vor Stillingsmand. Smør, Ost og røgede Sager var der aldrig Knaphed paa der i Hjemmet, og naar der saa kom Brev og Budskab om, at han havde det godt, saa var der stor Glæde hos os alle, som hørte Hjemmet til.

Da Krigen var endt, købte Stillingsmanden sig en lille Ejendom for Pengene og blev Handelsmand. Han var paa Besøg hos os med hele Familien; han vilde jo vise Farfar sit nye Køretøj, som han var saa stolt af. Da de om Aftenen kørte hjem, var hele det lille Køretøj fyldt med gode Sager, baade til ham selv og Hesten. Stedfortræderen var jo kommet godt hjem, og en stor Sten var løftet fra den Gamles Hjerte. Stedfortræderen var fra Lynge- eller Uggeløse-Egnen.

Det var en alvorlig og trist Tid, og naar man hørte, at et eller andet Slag havde staaet her eller der, var Spændingen stor. Særlig naar Aviserne kom med de lange Lister over Døde — Saarede — og Savnede. Mange Mennesker, som aldrig tidligere havde haft en Avis i Haanden, løb nu som Vilde omkring for at faa fat i en; de fleste havde jo Slægt eller Venner med, og de løb nu rundt for at læse de lange Rækker Navne, og der var vist ikke ret mange Sogne eller Byer, som gik Ram forbi.

Alle Kvinder, baade gamle og unge, strikkede Strømper, Trøjer, Halstørklæder og Vanter, da Krigen var midt om Vinteren. Alt Farmors Uldgarn fik Ben at gaa paa, og Callesen satte hele Sognet i Bevægelse for at pille Charpi. Jeg sad ogsaa troligt

og pillede de gamle Lærredstrævler op; det skete vel ikke under meget hygiejniske Forhold, da man dengang ingen videre Forstand havde paa sligt; dog husker jeg, at vi blev paabudt at vaske vore Hænder godt rene, før vi begyndte paa Arbejdet.

Det kneb svært den Sommer at faa Høsten i Hus. Karlen og den yngste Husmand var i Krigen, og Skræderen havde imod Løfte om Guld og grønne Skove ladet sig fæste hos en anden Gaardejer der i Byen. Og den nye Besætning, som vi fik i Stedet for dem, var slem. Da de havde været der i nogen Tid, — de kom til Maj — saa rottede de sig sammen og fik nogle af de andre Folk med, saa da Høsten kom, lavede de en Slags Mytteri, gjorde kun hvad de selv vilde. Saa Resultatet blev, at Farfar en Høstaften sagde dem alle op til at rejse straks, men da de faldt tilføje og bad om godt Vejr, saa fik de Lov til at blive til November.

Jeg tror, at Farfar var meget vred, men den stærke Myndighed i Blik og Holdning forlod ham ikke, selv hvor gammel han end var. Saa de faa Maaneder fik da ogsaa Ende, og de gamle Folk kom igen, saa snart som Krigen var endt.

XIV.

Hos mine Onkler fra Borup og Skævinge traf man ofte i Aarene efter Krigen en lille beskeden Mand, som hed Rasmus Kopp, og som i en længere Aarrække havde forpagtet Skævinge Præstegaards Jorder. Rasmus Kopp, som var theologisk Kandidat, havde nemlig haft den triske Skæbne at falde i Kongens Unaade.

Det var nemlig i de saakaldte „gode gamle Dage", hvor højsalig Frederik den 6tes Aand endnu rugede over Landet. Kopp havde nemlig som ganske ung Kandidat sammen med en jævnaldrende Kammerat begaaet den uhyre Forbrydelse en sen Nattetime i en løftet og begejstret Stund at stikke til en Buste, som forestillede en af Oldenborgerne. Og Resultatet var, at den faldt ned og gik i Stykker. Og som der staar i Visen:

La vos sla til denne Bøste,
Saa at den kan dratte ner,
Og skønt dette ej var Ret
Gav de den paa Hovedet.

Visen gik paa den drøvelige Melodi, „Peter Skøt i Barndoms Alder", en Melodi, som klang paa alle Markeder i min Barndom og Ungdom.

De unge Mennesker blev straffet for Majestætsforbrydelse, fik nogle Maaneders Fængselsstraf, og, hvad værre var, mistede desuden Retten til nogensinde at søge Præstekald.

Men nu var heldigvis de gode gamle Dage forbi, og det var en stor Dag, naar der skulde vælges Rigsdagsmand. Det var den eneste Gang, hvor Morfar ikke kørte for Callesen, saa maatte han,

saa nødig han end vilde, traske over Strø Bjerg for at køre med Præsten, som var en af hans faa Meningsfæller der i Sognet.

Valgdagen var for vore Husmænd en stor Oplevelse og Adspredelse, som de kunde leve længe paa, endskønt de intet Begreb havde om Politik. Aviser læste de ikke, og Møder og oplysende Foredrag kendte man ikke ret meget til i de Tider. Det højeste, som de hjemlige Folk kom til, var en Mormonpræst, som talte i Spækhøkerens lille snavsede Butik, hvor man var stuvet sammen som Sild i en Tønde, og hvor den elendige Tællepraas lyste saa lidt op, at kun de forreste i Rækken havde lidt Forstaaelse af, hvad der foregik.

Men nu kom altsaa den store Dag — Valgdagen — hvor vore Husmænd pudsede og pyntede kom ind til Frokosten, før de drog afsted og afgav deres Stemme til den Mand, som forhaabentlig skulde være med til at styre Land og Rige. Det var ikke som nu, hvor snart enhver møder op til Valgbordet.

For det første maatte vi Kvinder pænt blive hjemme. Snakkede vi Politik, saa kunde vi snakke under Bordet, der var ingen, som tog Hensyn til, hvad vi mente og troede var det bedste for Land og Rige. Ja selv om vi styrede og ejede aldrig saa stor en Del af Landets Jord, Handel eller Industri, saa havde vi kun Ret til at være Tilskuere og se paa, at Mændene forvaltede vore Penge. Naa, for det stærke Køn var der jo ogsaa strengere Bestemmelser. — Enhver skulde have betalt sin Skat, ikke nydt Fattighjælp, føre selvstændig Husholdning samt være fyldt 30 Aar.

Naar alle disse Bestemmelser var opfyldt, saa kunde de stemme. Men hvem skulde de stemme paa? Her kneb det ofte, saa Jens Hansen busede gerne ud med, „men hvem skal vi stemme paa, Anders?" og Svaret lød, „paa den Mand, hvis Tale I synes bedst om!" Men saa var de lige kloge, indtil der fra den mere diplomatiske Skræder forsigtigt kom — „men hvem stemmer I paa?" Jeg husker særlig en stor Valgkamp. Det var efter 1866, hvor Jens Nielsen, Petershvile, havde stemt for den reviderede Grundlov. Harmen hos Venstre var meget stor, da de vel syntes,

at Jens Nielsen havde svigtet deres Tillid. Og saa var det kun det særlig triste, at Jens Nielsen, som den forholdsvis nye Mand paa Rigsdagen, havde fulgt deres, som de troede, gamle hæderlige Fører I. A. Hansen, om hvem det siden viste sig, at han havde solgt sig til Godsejerne, selv om Skammen ikke var mindre hos sidstnævnte, som benyttede sig af en fattig Mands Ulykke.

Naa, Venstre fandt da ogsaa en anden Mand, en ung begavet og meget veltalende Mand, Premierløjtnant Riise, som blev meget anbefalet af Balthazar Christensen. — Jeg tror, at Farfar saa en anden og ny Oberst Tscherning i ham, i alt Fald var han meget begejstret for ham. Oberst Tscherning havde tidligere været Frederiksværkkredsens Folketingsmand i en længere Aarrække, og han var vel nok Farfars Ideal af en Politiker. Han havde jo været Medunderskriver ved Grundlovens Givelse, og Farfar havde i hele den lange Aarrække været hans trofaste Stiller ved Valgene; men nu var han død, men glemtes aldrig og stod for de frisindede og oplyste Bønder i Straaleglans.

Farfar var ikke blind for, at det kunde være en vovelig Sag, da Venstre derved blev splittet, saa Højre, som ellers var i Mindretal, kunde tage Kagen hjem. Det kneb svært med at faa en Stiller til at anbefale Løjtnant Riise, de gamle Bønder manglede baade Modet og Øvelsen — de var saa bange for at gøre sig til Grin. Farfar, som saa indtrængende blev opfordret til dette Hverv, lod sig ikke overtale, og saa maatte Morfar, som aldrig tidligere havde været paa en Talerstol, til det Arbejde, som ingen andre havde Mod til, og det gik da ogsaa, som det gik. Da han havde rost og anbefalet Løjtnant Riise saa godt som han kunde, saa begyndte de livlige Fabriksarbejdere at afbryde og snakke med, og da de raabte nogle Ukvemsord op imod Løjtnanten, saa blev den Gamle saa ivrig, saa han, som ellers aldrig bandede, sagde — „det er Fanden ta mig Løgn" — og under Forsamlingens Latter og Jubel maatte han skynde sig ned af Talerstolen. Selv Løjtnanten lo med, sagde Jens Hansen, men da han kom frem paa Talerstolen, „kunde han rigtignok sige dem Besked," føjede han triumferende til.

Det gik da ogsaa som Farfar frygtede, Venstre tabte Kredsen, og en ny Mand, Gaardejer Anders Christensen fra Ørby, blev valgt af Højre med 430 Stemmer, Løjtnant Riise fik 371 St., medens Jens Nielsen kun opnaaede 101 St. Jeg tror, det Valgnederlag gik Farfar dybt til Hjertet. Vi kunde allerede nede paa Vejen, da vi saa Vognen, mærke, at der var noget i Vejen. Alle „Mænnerne" sad saa stille og tavse, det var ikke, som da Jens Nielsen blev valgt, da var der anderledes Humør i Kludene.

Straks efter at Valgets Resultat var opgjort, kom Jens Nielsen hen til min Farbroder i Skævinge, som stod i en Klynge af Mænd og drøftede Valgets Resultat. Jens Nielsen, som var en Ungdomsven af Per Andersen, sagde medens han dirrede af Harme: „Det kan jeg takke Sylvesterne for!" Per blev lidt forbløffet, men en af Vælgerne, som stod hos, svarede rapt tilbage: „Men det var saagu' ogsaa dem, som satte dig ind, Jens Nielsen!"

Jens Nielsens Mor var lidt i Slægt med Farmor, og hun kom undertiden paa et lille Besøg hos os, vist nærmest for at faa en lille Sludder med Farfar, som jeg tror, hun satte megen Pris paa, og som sikkert ogsaa var gensidigt. Hun var et højst ejendommeligt Menneske, som havde haft den triste Skæbne i 18 Aars Alderen at blive gift med en gammel Bonde i Store Hagelse. — Dengang blev de unge Piger ikke spurgt; det var Forældrene, som bestemte det hele. Hvis man da ikke var saa raadsnar som en ung Mand fra Græse, hvis Kæreste, efter den Tids Skik, en Dag var bragt hen paa Gaarden hos en Enkemand med flere Børn. Da Kæresten hørte om det, kom han samme Aften ridende til Gaarden og lod Bud gaa ind til den unge Pige, som sad og legede med de Børn, som hun vel troede, hun snart skulde være Mor for. — Da den unge Pige kom ud i Stakkehaven, saa tog Kæresten hende efter et Øjebliks Samtale, som hun gik og stod, foran paa Hesten og red hjem med hende. Efter den Skandale maatte Forældrene falde tilføje, og kort efter stod Brylluppet.

Margrethe Nielsen var nu ikke saa heldig, havde maaske heller ingen Kæreste, da hun var saa ung; men Farmor sagde, at hun

bar sin triste Skæbne saa uendelig smukt, levede og aandede kun for sin eneste Søn, som hun jo ogsaa fik saa stor Glæde af. Margrethe Nielsen var meget høj med store kraftige Træk ligesom Sønnen, som vist ogsaa lignede hende i høj Grad. Jeg ser hende endnu, naar det lakkede henimod Aften, saa hun skulde hjem, stikke sin store Næse lige hen paa den gamle Bornholmers Urskive for at se, hvad Klokken var. — Var Vejret godt, saa hun vilde gaa hjem, blev hun altid fulgt et langt Stykke paa Vej af begge de Gamle. Hun boede nemlig alene paa sin gamle Gaard i Store Lyngby, efter at hendes Søn havde købt Petershvile. Efter hendes Søns Valgnederlag kom hun dog ikke mere i Hjemmet hos os, — og Farfar havde mistet en gammel og kær Veninde.

Margrethe Nielsen var sikkert et højt begavet Menneske — meget belæst, Bøger og Aviser maatte der ikke spares paa, saa hun fulgte med saa godt, som de landlige Forhold tillod. Havekyndig som hun var, forstod hun baade at pode og beskære Træer. I vor Have havde vi endogsaa et stort Æbletræ, som hun baade havde podet og tiltrukket. Æblerne var gode nok, naar det en sjælden Gang nedlod sig til at bære nogle, men Træet blev alligevel ikke fældet, da det var en Gave fra hende og desuden bar hendes Navn.

— — —

Frederiksværk var paa den Tid en omtvistet Kreds, hvor det, som man siger, gik til hvilken Side hveranden Gang. Det blev ofte de mange Krudtværksarbejdere og Fabriksarbejdere paa Heegaards Fabrik, som gjorde Udslaget, og da de som sagt fulgte Dr. Cold i tykt og tyndt, saa havde det stor Betydning, hvordan han stillede sig.

Der var en Gang megen Tale om, at Farfar skulde opstilles i Kredsen, og Dr. Cold sagde saa til Per Sylvest: „Vel er Deres Broder og jeg politiske Modstandere, men bliver Deres Broder stillet op, saa skal han faa min Stemme!" Det kunde man vanskelig tænke sig nu, hvor Partidisciplinen er saa stor — hvorvidt det er godt eller ikke godt, skal jeg ikke dømme om. Farfar turde ikke

paatage sig dette Hverv, da han mente, at han manglede de fornødne Talegaver.

Et Par Aar derefter kom der Forespørgsel fra Balthazar Christensen og gamle Alberti, om Farfar var villig til at lade sig opstille som Landstingsmand i Roskilde, da der jo ingen Valgkampagne skulde til. Sønnen fra Skævinge var Budbringeren, og jeg husker godt, hvordan han ude i Gaarden, før han red hjem om Aftenen, gjorde et sidste Forsøg paa at overtale sin Far og særlig betonede, at her behøvede han jo ikke „at tale." — Men den Gamle var standhaftig, mente vel ogsaa, at han var for gammel, som han sikkert ogsaa var.

Endskønt Farfars Skoleundervisning havde været saa ringe, at man paa Grund af Statens Fattigdom (Statsbankerotten) ikke en Gang havde haft Raad til, at Børnene fik Tavler til at skrive paa, men maatte nøjes med at skrive med en Pind i fugtigt Sand, som blev lagt paa Skolebordene, saa skrev han dog som voksen Mand en meget smuk Haandskrift. Mine ældste Børns Fader, Landinspektør Oluf Sørensen i Hillerød, viste mig engang den første Jordboniterings-Protokol i Frederiksborg Amt, som Farfar havde indviet som Formand for Jordboniteringsmændene. Det var naturligvis de gamle gothiske Bogstaver, men hver Linie var som efter en Snor, „og," føjede min Mand til, „den Erklæring er forbløffende godt skrevet, og ortografisk rigtig til Punkt og Prikke!" Det er jo muligt, at Regnskabet, som han havde ført paa Møllen i København, var en væsentlig Aarsag til hans smukke Haandskrift; men hver ledig Stund blev ogsaa brugt, man saa ham næsten aldrig uden en Avis eller en Bog i Haanden, naar han opholdt sig i Stuen.

Hans Læse- og Lærelyst var stor, men aldrig har jeg hørt Beklagelser over, at han ikke var kommen til Studering, hvor hans rige Evner vel nok kunde have bragt ham højere paa Straa. Den Gerning, som han havde, opfyldte ham helt og fuldt. — Derimod har jeg ofte hørt ham udtale sin Glæde og Tilfredshed ved at være Landmand, som han syntes var den bedste og frieste Stilling i Verden, men han føjede altid til — naar man kan betale

enhver sit. I Nabosognet havde han haft sine kæreste og bedste Venner, der var lige saa videbegærlige og frihedsbegejstrede som han; men nu var de begge døde, Gaardejerne Hans Nielsen i Grimstrup og Jens Persen i Lille Hagelse.

Præsten var tidligere født Formand i Sogneraadet, men da Selvstyret blev udvidet, og Sogneraadet selv fik Lov til at vælge sin Formand, saa blev Farfar straks valgt, og var ogsaa Sogneraadsformand i en længere Aarrække. Om det var af Mangel paa Ærgerrighed eller han syntes, at han havde nok i Hjemmet, eller maaske begge Dele i Forening, ved jeg ikke, men han frasagde sig disse forskellige Hverv, som han blev valgt til, som Regel saa hurtigt, som hans Tid var udløben. Og saa hjalp det ikke, som Farmor sagde, hvor meget end de „høje Herrer klappede ham paa Skuldrene". Det var vist særlig Sognefogedstillingen, som Farmor tænkte paa, og som Farfar var blevet tvunget til at overtage, men ikke vilde fortsætte, da de tre Aar var forbi. Jeg hørte engang en Ytring af ham, da det kom paa Tale, og han sagde saa, „at han vilde ikke være Løbedreng for Øvrigheden", og det ramte vist lige i Centrum. At de høje Herrer, for at blive i Stilen, gerne vilde have en Mand, som baade kunde læse og skrive, er vel ikke underligt; men desværre var der vist ikke ret mange af dem paa den Tid.

Glemmes maa det ikke, at det var i det haarde og hadede Hoveris Tid, som i alt Fald den ældre Del af Befolkningen var opvokset i. Ja endogsaa i min Barndom var der Rester tilbage deraf, nemlig Kongejagten, hvor man af Sognefogeden blev tilsagt til at møde en bestemt Dag med Køretøj og Klappere for at assistere ved Jagten. Den arme Dreng maatte saa afsted omtrent midt om Natten for at blive indøvet af Skovfogeden, men Hjemkomsten var festlig, hvis han havde fundet Skovkrabber eller Slaaenbær — selv om de var sure, saa smagte de dog af Skov.

— — —

Om Vinteren opholdt Farfar sig mest i Huggehuset, som stødte op til Hestestalden. For at lune lidt, naar Sneen føg rundt ude i Gaarden, havde han anbragt en Lem ind til den varme

Hestestald, og her stod han troligt og forarbejdede alle de nødvendige Redskaber, som blev brugt paa en Gaard paa den Tid. Farfar var en ualmindelig dygtig Træarbejder, noget som flere af hans Sønner tog i Arv. Hans Arbejder var smukke, lette og bekvemme; men han var ogsaa øm over sine Arbejder, saa ethvert Redskab var forsynet med Nummer, hvorved man blev som Ejer af sit bestemte Redskab, og ingen kunde snyde sig fra det, hvis det ved Overlast gik i Stykker. Min Rive havde No. 10, var mindre og lettere end de andre River, og var gaaet i Arv fra mine Fastre, kun var Tænderne naturligvis fornyede adskillige Gange.

Lidt Opfindertalent havde Farfar ogsaa: En Ærteplov var ret anset og blev brugt en Del — særlig paa de større Gaarde — til at nedpløje de nysaaede Ærter, for at Fuglene ikke skulde spise dem; den lignede noget en Svenskharve og var altsaa en Slags Forløber for denne, da den Sylvesterske Ærteplov, som den blev kaldt, allerede kom frem i 30erne. I min Barndom laa den som andet kasseret Skrammel i Storkeboden, hvor alle de mange Pindsvin havde deres Vinterbolig. — Stakkehaven var fuld af Mus, saa der var Føde nok baade for Pindsvin, Ugler og Katte, selv om vi af sidstnævnte endogsaa havde en 10—12 Stykker, særlig hvis Tærskningen trak lidt længe ud.

Det er interessant at lægge Mærke til, hvordan Slægtsarv baade paa godt og ondt kan gøre sig gældende. En Dattersøn af Farfar viste allerede som Barn Tegn til mekanisk Snille, og stor Synd var det, at dette Talent ikke blev uddannet og udnyttet. — Han var desuden en bekendt Skytte, formodentlig en Arv fra Oldefaderen, den gamle Krybskytte, da hans Ophav, den gamle Sognefoged i Strø, vist aldrig nogensinde havde haft en Bøsse i sin Haand. Som Formand for Sognets Skytteforening kom han i Forbindelse med en dygtig og anset Urmager i Hillerød (Præmierne til Skytteforeningen blev særlig købt der), og ved en Samtale med denne Mand hørte han om et Bornholmerur, som rimeligvis stammede fra et af Slottene og nu i Smaastumper laa paa Urmagerens Loft. Urmageren beklagede, at han efter flere Forsøg ikke kunde sætte det sammen igen, da det var et Ur med Spilleværk. Anders,

som min Fætter hedder, mente, efter at have set lidt paa det, at det vistnok ikke var saa vanskeligt, og Urmageren var saa generøs, at han forærede Anders Uret. Han selv var baade led og ked af at spekulere sig graa Haar i Hovedet for Urets Skyld, tænkte maaske ogsaa, at Anders, som var saa sikker i Sagen, kunde have godt af at bryde sit Hoved med den, som han troede, umulige Opgave. Da Anders fik Uret hjem, saa varede det ikke ret længe, før det spillede sine fire dejlige Salmemelodier, og der manglede hverken Skruer eller Hjul.

Under den store Verdenskrig gik Sognets Kirkeur i Staa, og den berømte Urdoktor Bertram Larsen fra København blev hentet. Han erklærede Uret for opslidt og ubrugeligt, men Summen, han nævnte for et nyt Ur, var saa stor, at Kirkeværgerne i deres Kvide henvendte sig til Anders og bad om hans Raad. Da han havde set og undersøgt Uret, gik han til den hjemlige Smed, og efter Anders Raad og Anvisning lavede Smeden det saa i Stand, og saa vidt jeg ved, saa gaar Uret nu efter omtrent 10 Aars Forløb lige saa godt som nogensinde.

Far havde noget af det samme Talent. Hvis der var noget i Vejen med Tærskemaskinen, eller en af Møllerne gjorde Knuder, saa Sognets forskellige Haandværkere i flere Dage havde forsøgt at finde Skaden, saa endte det gerne med, som Mor sagde — at naar Far havde overvundet sin Magelighed, og han selv tog fat — saa var Skaden som Regel ogsaa hurtig fundet og udbedret.

— — —

Jernbanen fra København til Helsingør, som kom i Midten af 60erne, forandrede Livet der paa Egnen en Del. Nu hørte de lange Ture ad Landevejen til København, til Fods og til Vogns tildels op, da Priserne paa Torvet i Hillerød nu omtrent blev de samme som i København.

Det var naturligvis en stor Begivenhed, naar man for første Gang skulde med Jernbanen. Farfar kom meget oplivet hjem, da han første Gang rejste med Toget fra Hillerød til København. I Forhallen havde han truffet Proprietær Gammeltoft fra Herløvgaard, en meget anset og bekendt Landmand paa den Tid. —

Særlig imponerede det Farfar, at de kunde sidde og tale sammen ligesom i en Stue; thi Gammeltoft var trods sin 2den Klasses Billet, for Selskabs Skyld, gaaet med Farfar ind i den 3die Klasses Kupé, hvilket Farfar, som den beskedne og sparsommelige Mand

Bodil Høyer i 16—17 Aars Alderen.

han var, havde Billet til, dette smigrede maaske ogsaa den gamle Mand lidt.

Den første Gang, jeg rejste med Banen fra Hillerød, var til et Dyrskue i Helsingør. Jeg var dengang 16 Aar gammel og var straalende glad og lykkelig. Det var jo min første Dyrskuedag, som af Landboerne regnedes for den største Festdag i Aaret. Da vi kørte over Bakken, og jeg saa vore Folk gaa i Gadevænget og arbejde, saa begreb jeg næsten ikke, at de kunde gøre det paa saadan en Dag.

Jeg havde en blegrød silkelignende Kjole paa, sort Silke Cape, som gik til Hofterne, hvide Strømper og graa Brunels Støvler samt graa Silkeparasol, hvid broderet Hætte og hvide Skindhandsker, og et Utal af broderede Skørter, saa jeg kunde straale om Kap med de bedste. Hætten blev kort efter afløst af en stor bredskygget italiensk Straahat. Jeg syntes, at alle Mennesker vendte sig om og smilede til mig, det var vel den store Glæde, som udstraalede fra mig selv, som smittede.

Hjemturen blev ikke mindre vellykket. Da Toget først gik Klokken 8 om Morgenen, saa lejede vi sammen med nogle gode Venner en stor Kapervogn, og ved Solens Opgang kørte vi i den dejlige Sommermorgen til Hillerød, hvor vore Køretøjer ventede os.

XV

Vinteren 1869 døde Farfar. Han havde skrantet et Aars Tid, blev hurtig træt og maatte hvile sig, — Alderen gjorde sig gældende; Maltextrakten, som Dr. Cold tilraadede, hjalp ikke, og Nerverne i Munden gjorde Oprør, saa han næsten ikke taalte at faa Brød i Munden. Selv mente han det kom af, at han brugte Skraatobak, som han nu forsøgte at vænne sig af med, han skar Skraaen i bitte, smaa Stumper, som han beviklede med Sytraad, at den ikke skulde opløses i Munden. Det var vel Vanens Magt, i Lighed med Tyggegummi. For at drive den ene Djævel ud, begyndte han paa en anden, nemlig at ryge; men Piben smagte ham ikke, saa til Tider kunde han se helt haabløs og forknyt ud, men han blev en Livserfaring rigere. „Det er forfærdeligt, at man saadan kan blive Slave af en Vane!" sagde han, „og hvor maa de Mennesker dog ikke lide, som har begyndt at drikke, og som med deres bedste Vilje ikke kan holde op igen!"

En Søndag Formiddag i Februar, Farmors Fødselsdag, da Farfar kom hjem fra et lille Besøg hos sin Bror bag Bakken, klagede han over Kuldegysninger, og om Aftenen blev han pludselig meget syg med Feber og Opkastninger, og da Dr. Cold kom næste Dag, sagde han, at det var Lungebetændelse, og saa vidt vi kunde forstaa meget alvorligt. Farfar havde i sine yngre Aar haft Lungebetændelse et Par Gange tidligere.

Rygtet, at Farfar var alvorligt syg, bredte sig hurtigt, skønt det var længe før Telefonens Tid, saa Slægten strømmede sammen, som om de havde Forstaaelsen af, at nu var det Alvor. Men kun Børnene fik Lov til at komme ind til den Syge, og

kun et Øjeblik, da Doktoren havde forbudt det, ja selv Præsten maatte gaa forgæves; forresten holdt han sig igennem mig, som den Vinter gik til Præsten, underrettet om Sygdommens Gang. Hans Søskende fik Lov til at kigge ind ad den halvaabne Dør i Lillestuen, hvor jeg sad ved Sengen. Karen havde nemlig nok at gøre med at sørge for Mad og Drikke til hele den store Slægt, da Farmor intet kunde udrette, men gik omkring og smaaklynkede som en herreløs Hund.

Farfar laa hen i en Halvdøs og smaahostede, men vist uden egentlige Smerter; naar han vaagnede lidt op og saa mig, kom det gamle, milde Smil frem, og han sagde ligesom overrasket: „Nej, er du der!" Fredag syntes vi, det var lidt bedre, og Skræderen kom ind for at sige ham Tak for alt, hvad han havde været for ham og hans store Familie, men Farfar var for svag til at tage imod ham, og Skræderen gik bedrøvet bort.

Lørdag Morgen døde Farfar uden nogen som helst Dødskamp. Han sov stille hen, som Sol i Høst gaar ned. Ja, han havde endogsaa Kræfter til, den sidste Nat han levede, med noget af sin gamle Heftighed, da han blev for varm (skønt han var iskold), at kaste sin lille lette Dundyne under Sengen, og saa vredt til sin Svigersøn, som med Kærlighed vedblev at stoppe den sammen om ham. Et Par Timer før han døde, puttede Karen mig i Seng, og jeg sov trygt, da hun vækkede mig og grædende sagde: „Ja, nu er Far død."

Da Farfar var død og lagt paa Baare, kom Spørgsmaalet om Begravelsen. Naar Talen tidligere havde været om sligt, saa havde Farfar altid hævdet, at han vilde begraves paa samme Maade som den gamle Aftægtsmand, som havde været der paa Gaarden i saa mange Aar. Løftet til Per Christensen havde han holdt, og vilde, sagde han, være gaaet hen til Præsten og afbrudt ham, hvis han havde forsøgt at sige mere end, hvad den gamle Mand ønskede.

Nu var gode Raad dyre, thi hvad vilde Folk sige, hvis saadan en bekendt og anset Mand blev begravet ligesom et andet umælende Væsen? Og der blev talt baade frem og tilbage, om

det nu ogsaa var ment saa alvorligt, Farfar havde da altid sammen med Farmor gaaet til Alters to Gange om Aaret; men man var lige vidt. Endelig huggede Per Sylvest Knuden over. Begge Brødrene var kørt sammen til Hillerød, og da de kom forbi Præstens Mark, ser Farfar, at der ligger et Faar, som er indviklet i Tøjret og er ved at blive kvalt. Hurtigt springer han af Vognen og skærer Tøjret over, og da han kom tilbage til Vognen, siger han paa sin lune Maade: „Skade, at ikke Præsten saa det, for saa vilde jeg da faa en god Ligtale!" — og det fik han.

Ja, den var endogsaa ualmindelig rosende, som den kloge og retsindige Mand han havde været, og hvor saa mange søgte Raad og Hjælp og aldrig gik forgæves. Og Morfar føjede til, da vi kom fra Kirke: „Ja, Anders var den dygtigste af os alle."

Begravelsesdagen begyndte med en stærk Storm, som op ad Dagen blev til en hel Orkan. Under Præstens Tale i Kirken kom et saa kraftigt Vindstød, saa Teglene raslede ned i Vaabenhuset. Præsten holdt inde med Talen, og Folk begyndte at styrte ud af Kirken. Da vi kørte hjem til Gaarden, ventede vi hvert Øjeblik, at Vognen skulde blæse omkuld. Jeg kørte sammen med min Faster fra Borup, og Lars Larsen havde sine raske Skimler for Vognen, som var en lille, let Jagtvogn, og som ved en Omdrejning af Vejen ved Per Sylvests Gaard nær var blæst i Grøften. — Mange Huse og Træer blev væltet over Ende samme Dag.

XVI

Da mine Forældre boede i Skævinge, var Præstegaarden deres nærmeste Nabo. Præstens unge Datter var omtrent jævnaldrende med Mor, og da Frøken Helene hverken havde Mor eller Søster, saa udviklede der sig et varmt Venskab imellem de to unge Kvinder. Mor saa altid med Vemod tilbage paa de glade og lykkelige Aar i Skævinge, og jeg tror aldrig, at hun nogensinde kom til at føle sig saadan hjemme paa Græse Mølle som i Skævinge.

Præsten, som hed Heegaard, var rigtig efter Bøndernes Hjerte, jovial og ligefrem samt ivrig Landmand, som kunde styre sin Plov og køre sin Møgvogn og snakke med om baade Køer og Heste. Heftig af Sind var han ganske vist, som alle Heegaard'er! Ja, engang kom han endogsaa meget ophidset ind til Far og bebrejdede ham, at han ikke holdt sin Tyr tilstrækkelig bundet paa sin Mark, da hans bedste Ko nu havde faaet en broget Kalv. Far hørte sagtmodigt paa Præsten og bad ham saa gaa med ned i Stalden, hvor han viste Præsten den røde Kalv, som hans bedste Ko havde bragt til Verden. Præsten tav lidt beskæmmet, da Sagen var, at Præsten kun havde røde Køer, medens Fars Køer var brogede efter den Race, som han havde medbragt fra Hjemmet i Strølille, og enhver af dem, Præsten og Far, var naturligvis lige forvissede om, at netop deres Race var den bedste og vilde nødig have den blandet med andre Racer.

Men var Præsten heftig, saa var han til Gengæld saa umaadelig godhjertet, saa alle Byens fattige havde et sikkert Tilflugtssted dér, naar det kneb. Hans Prædikener var priselig korte, og

selv om der ikke var ret meget ved dem, saa skiftedes Folk alligevel til at gaa i Kirke, da de syntes, det var Synd, at den gamle Mand skulde prædike for altfor tomme Bænke.

Efter forskellige mere eller mindre heldige Kapellaner tog omsider den gamle Præst sin Afsked, og Sognet fik sig en ny Præst, som hed Henningsen. Det var en af de saakaldte fordrevne Slesvigere, som det efter Krigen vrimlede af. Havde den gamle Præsts Prædikener været korte, saa var den nye Præsts til Gengæld lange; de kunde godt vare et Par Timer, saa der var da Smæk for Skillingen. Desuden talte han i den rigtige gammeldags Prædiketone med Smør, Salvelse og det hele, saa Beboerne var helt begejstret for ham — i alt Fald i Begyndelsen, men snart fik Piben en anden Lyd. Pastor Henningsen havde nok altid ligget i Klammeri med den rolige og sindige vestjydske Befolkning, som han kom fra; men rent galt blev det, da han blev Præst for de hidsige og stridbare Kulsviere.

Pastor Heegaard havde tidligere været Sogneraadets Formand, og det var Skik der i Sognet, at Mødet gik paa Omgang hos de forskellige Medlemmer af Sogneraadet; og naar Mødet var forbi, saa vankede der en bedre Aftensmad med en efterfølgende Sjavs og Punch. — Pastor Henningsen gik ind i sin Forgængers Plads som Formand, men i Stedet for at holde Mødet i Hjemmet eller hos det Medlem, som stod for Tur, saa holdt han Mødet i Skævinge Skole. Medlemmerne var ikke helt fornøjet med det Arrangement, da ingen havde spurgt dem, men den Sag var der jo ikke noget at sige til. Men ved næste Møde i Gørløse Skole brød det løs. — Et Par Medlemmer, som kom drattende noget bag efter den Tid, som Mødet var ansat til, fik en Overhaling som et Par Skoledrenge, og Cigaren maatte de stikke i Lommen, da Præsten ikke vilde finde sig i Tobaksrøg.

Den Behandling var de gode Sognerødder ikke vant til, og da Forbløffelsen havde lagt sig lidt, kom Harmen frem, og lidt efter lidt udviklede det sig til en ren Guerillakrig, hvor enhver af dem søgte at drille Præsten saa meget som muligt. Det er nu saa mange Aar siden, saa jeg har glemt Enkelthederne, end-

skønt jeg i den lange Tid, hvor Sagen stod paa, hørte saa uendelig meget om den. Min Farbroder, Per Andersen i Skævinge, og min Fasters Mand, Lars Larsen i Borup, var nemlig begge Medlemmer af Sogneraadet, og naar de om Søndagen kom hjem til Strølille, var Præsten næsten altid staaende Samtaleemne. Særlig min Farbroder var Fyr og Flamme — ivrigt sekunderet af sin mindre fromme Hustru (hun var nu forresten min Moster, det søde Væsen). Saa engang efter et Sogneraadsmøde i Skævinge Skole gik Medlemmerne samt Sekretæren, Andenlæreren Willadsen, med min Farbroder hjem for at spise til Aften der.

Samtalen faldt som sædvanlig paa den mærkelige Præst, som de havde faaet, og om hvordan de mente de bedst kunde blive ham kvit; men da Kaldet var stort, var Udsigterne smaa. Saadan gik Samtalen frem og tilbage, indtil min Moster, som den „Valkyrie" hun var, kom til og siger: „Her sidder I og snakker og vrøvler uden at gjøre noget! Skriv en Klage over Præsten og send den ind til Kongen!" — Nu var den bundne Tanke løst, og Enden paa det blev, at Willadsen skrev en Klage, som de behagede at kalde et Bønskrift, og som blev sendt ind til Kongen. Ved mine Kusiners Elskværdighed har jeg laant det gamle, gule Dokument, som mærkelig nok er opbevaret endnu, og som her vil blive afskrevet saa nøjagtigt, som jeg kan læse det.

Allernådigste Konge!

Underskrevne medlemmer af Skævinge og Gjørløse menigheder tage os den frihed herved at fremføre for Deres Kongelige Majestæt vor inderlige bøn, at den nuværende sognepræst til disse menigheder, hr. pastor Henningsen, måtte blive afløst af en præst og sjælesørger til hvem vi kunne slutte os med tillid, og for hvem vi kunne have agtelse og føle hengivenhed.

Med dyb bekymring have vi af hr. pastor Henningsens hele færd og omgængelse ligefra det første år, han kom her, følt vore religiøse følelser sårede, vor tillid til hans opbyggende virksomhed som evangeliets forkynder mere og mere svækkes, og agtelsen for ham stadig aftage, indtil vi nu føle os ganske

frastødte fra ham, og med sorg over savnet af en sand sjælesørger og ordets forkynder, hvilket vi formedels vore formues omstændigheder ikke kunne faa afhjulpet ved at danne en frimenighed, ikke vide bedre råd, end allerunderdanigst og med fuld fortrøstning at overgive denne vor inderlige bøn, til Deres Majestæts vor allernådigste Konge.

Skævinge og Gjørløse ved Hillerød, den 9. Juli 1871.
Per Andersen, Gaardejer; Ole Hansen, Gaardejer; Jens Nielsen, Gaardejer; Lars Larsen, Gaardejer; Niels Pedersen, Gaardejer; Niels Hansen, Gaardejer.

De troede naturligvis, at det var gjort saa meget fiffigt og udmærket, men Loven og Profeterne er ikke saadan at granske for Lægfolk, og gamle Alberti, som senere fik Sagen til Undersøgelse, erklærede, at „Bønskriftet" var saa klodset og ubehjælpsomt skrevet som vel muligt. Et er jo Lov at lyde, et andet Lov at tyde, og den er just ikke altid skrevet paa det tydeligste Dansk.

Sogneraadet lod saa en Mand gaa rundt til Sognets Beboere, og bad dem underskrive Adressen. Dette var ikke vanskeligt at faa Folk til, da ingen kunde lide Præsten, hovmodig og nærig som han var. Nu var der slaaet Laas baade for Mælkekælder og Spisekammer, men Præsten forpagtede jo ogsaa sin Jord bort, som maaske ingen tænkte paa. Præstens Ydre var ogsaa saa usympatisk som vel muligt, — skeløjet, og med Ryggen saa underligt forvokset, saa det næsten lignede en Pukkel, men derfor kunde Manden jo have været lige god, da det ikke er det Ydre, det kommer an paa.

Kort efter at Klagen var indsendt, kom der Tilsigelse til Sogneraadet om at møde i Retten til Afhøring, da Ministeriet havde sendt den Sag til Politimesteren til nærmere Undersøgelse. Politimesteren i Hillerød var paa den Tid Kammerjunker Scholten. Han havde dengang ikke været ret lang Tid i Embedet, saa han var ung og ivrig i Tjenesten, saa da Sogneraadet kom for, var der til dem i en god Mening. Det var kun faa Aar efter 1866, saa Reaktionen sad igen i Højsædet, og nu gjaldt det om saa

hurtigt som muligt at faa slaaet disse Venstrebønder ned, som vovede at mukke. Tilmed da der hist og her omkring i Sognene begyndte at ulme lidt imod Embedsmændene.

En Embedsmand var dengang lige som en Pave; han var ufejlbarlig, han følte sig ikke som Folkets Tjener, men som dets Herre. Kom man ind paa et offentligt Kontor for at forespørge om et eller andet, saa kunde man godt risikere et Svar, som om de vilde bide Hovedet af en. — Naa, Sagen gik nu sin Gang, det ene Forhør kom efter det andet, hvor alle de ulykkelige Underskrivere maatte holde for, og Scholten kørte dem saadan i Ring, saa de til sidst vidste hverken ud eller ind. Den ene faldt fra efter den anden og forsikrede, at de slet ikke vidste, hvad de skrev under paa, hvad mange af dem sikkert heller ikke gjorde; de kunde blot ikke lide Præsten! Saa til sidst stod Sogneraadet alene tilbage, ligesom de tapre og standhaftige Tinsoldater.

Saa kom Dommen. — Min Farbroder, i hvis Hus Klagen var skrevet, skulde bøde 40 Rd., de øvrige Sogneraadsmedlemmer slap med hver 25 Rd. — Men værst gik det ud over den unge Lærer, som havde skrevet Klagen, han blev fradømt sit Embede. Pengebeløbet var jo saa ringe, saa det spillede ingen Rolle, men værre var det, at de var dømt efter en Paragraf, hvorved de som „vanærede" mistede deres Valgret. Der blev sagt, at Bøden var sat saa lavt, for at Sogneraadet ikke skulde kunne appellere. — Det var en Sag, som vakte Opmærksomhed langt udenfor Sognet Grænser og stod meget omtalt i alle Landets Blade.

Kirken stod tom, men Præsten slap de ikke af med, før han mange Aar efter tog sin Afsked paa Grund af Sygdom. Mange af Beboerne løste Sognebaand til den milde og frisindede Pastor Balslev i Strø, og Lærer Willadsen oprettede sammen med sin Søster i samme By en Friskole, som var til stor Nytte og Glæde for Beboerne i Skævinge og Gørløse Sogne og var udmærket besøgt lige til Hr. Willadsens altfor tidlige Død.

Sorgen og Harmen hos disse brændemærkede Mænd var stor over denne, som de syntes, baade haarde og uretfærdige Dom, og den blev sikkert ogsaa en Pind til min Farbroders Ligkiste. En

snigende Svindsot lagde ham i Graven 1877 kun 48 Aar gammel, og medens hans tiende Barn endnu laa i Svøb. — Selv om Sogneraadet havde været enige om ikke at søge Æresoprejsning, saa bed de alligevel i det sure Æble efter min Farbroders Død, og de fik deres borgerlige Rettigheder igen.

Et ganske pudsigt Tilfælde indtraf et Par Aar efter, at Dommen var faldet, og Sagen forlængst sluttet. Politimesteren havde Forretninger at afgøre — vist en Auktion eller lignende i Borups Omegn — og hans gamle Kusk Andreas kom som sædvanlig kørende ind i Gaarden hos min Onkel for at bede og holde der med Køretøjet, medens Scholten afgjorde sine Forretninger. Men det skulde den skikkelige og elskværdige Lars Larsen dog ikke have noget af, og Andreas kom hurtigst mulig ud ad Porten igen. Bedre gik det ikke, da han forsøgte sig i Nabogaarden, den ejedes nemlig af Lars Larsens Moster, som var Enke. Der var nemlig dengang kun tre store Gaarde i Borup og slet ingen Huse, kun en Smedie. Den største af Gaardene, Borupgaard, laa noget udenfor Byen og ejedes af en Fætter til min Faster, som desuden var gift med sin Kusine, en Datter af Ole Sylvest, saa Andreas var tilsidst ganske forvildet over al den Haan og Vrede, som kom over hans uskyldige Hoved. Tilsidst havnede han hos en mindre Jordbruger paa Gørløse Mark, da Harmen ikke var mindre der i Byen, hvor en af deres mest ansete Mænd ogsaa var dømt; Slægtsforbindelsen var dengang ofte meget stor i Sognene.

Ikke stort bedre gik det Præsten, da han nogen Tid derefter paa Vejen til Kirken eller Skolen i Gørløse var saa uheldig at vælte med sit lille Enspænderkøretøj, som laa i Grøften ikke ret langt fra min Onkels Gaard. Lars Larsen, som tilfældigvis kom ude fra sin Mark, blev naturligvis ikke lidt overrasket, da han saa Præsten ligge i Grøften, og var, som han sagde, i to Sind, om han skulde hjælpe eller lade Præsten ligge. Tilsidst vandt det gode i ham dog Overhaand, og han gik tilbage og hjalp Præsten paa ret Køl igen. Det første, som Præsten sagde,

da han saa, hvem der hjalp ham, var: „Det havde jeg ikke ventet af Dem, Lars Larsen!" „Ja," sagde min Onkel, „havde jeg ikke set, at De havde Deres Børn med, saa er det vist ogsaa rimeligt, at jeg havde ladet Dem ligge; men Børnene kunde jeg da ikke nænne, at det skulde gaa ud over." Lars Larsen var nemlig en stor Børneven.

XVII

Aaret efter Farfars Død blev der i København afholdt en stor Udstilling af Fedekreaturer for hele Landet. Lars var meget forhippet paa, at vi ogsaa skulde være med, og fik da ogsaa omsider sat sin Vilje igennem om end med stor Møje og Besvær, og et Par Stude blev sendt afsted. Vejen var ikke mere saa lang og besværlig, efter at Jernbanen var kommet til Hillerød, saa Dyrene kunde transporteres den Vej.

Det var ellers et dristigt Foretagende, da alle Landets største og dygtigste Jorddrotter her gav Møde. Og en ikke ringe Ære var det, at Kampen kom til at staa imellem den bekendte lollandske Godsejer Tesdorpf og os. Godsejer Tesdorpf regnedes vel nok den Gang for Landets dygtigste Landmand, og havde udstillet adskillige Dyr i de forskellige Serier.

Vor gulbrogede Stud gik dog af med Sejren i første Serie og blev tilkendt som første Præmie en meget pragtfuld Sølvvinkande og en lige saa stor Pokal som Ærespræmie fra England. En tredie Præmie — for det smukkeste Dyr paa Udstillingen — blev tilkendt Godsejer Tesdorpfs Kvie, som ogsaa stod som første Præmietager for sin Afdeling, dog først efter nogen Kamp, da der gik Politik i Sagen. Bedømmelsesudvalget delte sig, saa Godsejerne stemte paa Kvien og Bønderne paa Studen. Sagen var vel, at Dyrene var lige smukke, men da Godsejerne var i Flertal, gik Kvien af med Sejren.

Dette Dyr havde Farfar og jeg ofte staaet i Stalddøren og glædet os over, naar Ungkreaturerne blev vandet. Jeg hjalp

nemlig Farfar med at rense Krybberne og strø Halm under Dyrene, saa de kunde ligge varmt og blødt.

Naar den gulbrogede Kalv ikke var blevet til Livtyr, var Grunden den, at Moderen, som var ligesaa smuk og tillagt efter vor bedste Malkeko (Kringeløje), kun gav nogle faa Potter Mælk daglig. Efter Farmors Ønske fik den Lov til at bære tre Kalve, — Farmor havde nok hørt noget om, at der saa kunde ske en Forandring — og den gulbrogede Kalv gik endogsaa, som et sidste Forsøg, og ammede sin Mor i Følhuset, men lige meget hjalp det, der kom ikke mere Mælk endda. Koen var ogsaa saa blødmælket, saa der var ingen Grund til at tro, at den ikke var malket ren. Naa, Farmor hørte jo heller ikke til de kløgtigste; men Farfar var altid saa rørende eftergivende, naar hun en sjælden Gang havde en selvstændig Mening.

Koen og Kalven var lige fede og blanke, og det forundrede os alle, at Kalven kunde blive saa fed efter den Smule Mælk den fik, men formodentlig har Koens Mælk været ualmindelig fed; men Mælkens Konsistens eller Fedtindhold kendte man kun lidt eller intet til i de Tider, selv om man gisnede. Det var et morsomt Syn at se de to smukke Dyr løbe rundt paa Marken eller i Fægaarden stødende og puffende til hinanden som et Par kaade Børn. — Næste Aar blev Koen fedet og solgt.

Efter Udstillingen blev der et Rykind i Hjemmet af Omegnens Landmænd, som kom for at se Dyrene og Staldene. — Staldene var lyse og varme samt praktisk og vel indrettet. Men alt var jo gammelt og langtfra tidssvarende, men Fodring og Pasning af Dyrene stod fuldtud paa Højde med det bedste og nyeste i Landet, saa alle de tilrejsende Gæster forundrede sig over de gamle Staldes smukke Indhold, og der var dog bekendte Mænd imellem, som Forstanderen for Lyngby Landbrugsskole, I. C. la Cour — hos hvem Lars et Par Vintre havde været paa Skole.

Som Landmand var Farfar langt forud for sin Tid, hans Sæd- og Roemarker var mønsterværdige, intet blev forsømt eller gik til Spilde. Jeg har ofte siden forundret mig over, at de Ting,

som man er opvokset med og har betragtet som noget selvfølgeligt for over 60 Aar siden, endnu af Konsulenterne — og vel ofte forgæves — forsøges banket ind i Hovederne paa Folk.

Men som Opdrætter overgik hans Broder Per Sylvest ham langt. Jeg tror ikke, det er for meget sagt, at hans Gaard efter den Tids Forhold var et lille „Kollekolle", og det var lige fra Heste og Køer til Faar og Svin, alt var første Klasses.

I mange Aar var Per Sylvest et dygtigt og anset Medlem af Bedømmelsesudvalget for Heste ved Frederiksborg Amts Dyrskue, og som Medlem heraf ser og hører man meget, hvis man ellers har Forstand i Panden og Øjne i Hovedet, og ingen af Delene fattedes Per Sylvest. — Særlig hans Heste var berømte; og engang i Slutningen af 60erne, da Kongen aflagde Besøg paa Dyrskuet i Hillerød, syntes han saa godt om en af hans unge Hingstplage, at han ønskede at købe den. Per Sylvest svarede, at foreløbig vilde han ikke sælge den, da han selv var interesseret i, hvordan det unge Dyr vilde udvikle sig, — men, føjede han til, kom den Dag, da han vilde skille sig af med den unge Plag, skulde Kongen have Forkøbsret. Da Kongen ytrede Ønske om at se hans Heste og Stalde, saa sagde Per Sylvest, at det skulde være ham en stor Ære og Glæde, hvis Kongen vilde aflægge ham et lille Besøg.

Per Sylvest betragtede det naturligvis som en elskværdig Talemaade og tænkte ikke mere over den Sag. Men en skønne Dag, medens den kongelige Familie opholdt sig paa Fredensborg, kom Brødrene Kronprins Frederik og Kong Georg af Grækenland kørende til Garbogaard. Huset, som ikke var indrettet paa at tage imod saa fornemme Gæster, stod naturligvis paa den anden Ende, saa Lars maatte bene over Bakken for at laane hvidt Sukker hos Farmor, da Per Sylvest vilde traktere sine Gæster med Kaffe. Kusk og Tjener, som skulde beværtes i Borgerstuen, var mere store paa det, de skulde da ikke have noget af saadan Bondekaffe; men maaske hørte det sig heller ikke til, at de gik fra Køretøjet, Per Sylvest kendte jo ikke til Hofskikke.

Per Sylvests mest berømte Hingst var „Frode", der som gan-

ske ung Hingst blev solgt til et Konsortium paa Bornholm for en meget høj Pris, som jeg dog ikke husker nøjagtig mere. — For ikke at risikere, at den skulde faa det ondt paa sine gamle Dage, havde Per Sylvest forbeholdt sig Forkøbsret til den. Efter henimod en Snes Aar kom der Brev og Bud fra Bornholm, at nu

Per Sylvest, Broder til Bodil Høyers Farfar og Morfar. Født 24/6 1815 paa Garbogaard, som han arvede efter Faderen. Død 10/2 1901.

skulde Frode sælges, da den var blevet for gammel til Avlsdyr, og Per Sylvest købte den saa tilbage for nogle faa hundrede Kroner. Sønnen Lars hentede den saa hjem fra Toget i Hillerød, som den kom med.

Da de var kommet lidt udenfor Byen, prøvede Lars, om den kendte Vejen, og da det syntes saa, saa lod han den, da de kom i Nærheden af Hjemmet, have ganske frie Tøjler, og underligt at tænke sig, den drejede selv ind ad Vejen til Gaarden og hilste sit gamle Barndomshjem med en glad og fornøjet Vrinsken. — Ved førstkommende Dyrskue i Hillerød blev den ført rundt i

„Ringen" paa Dyrskuepladsen, og det gamle Liv krummede Hals og trippede nok saa fornøjet, maaske for at vise, at den endnu ikke var helt til Rotterne.

Per Sylvest havde mere Forretningstalent end Farfar, saa han altid fik en god Pris for sine udmærkede Tillægsdyr, hvor-

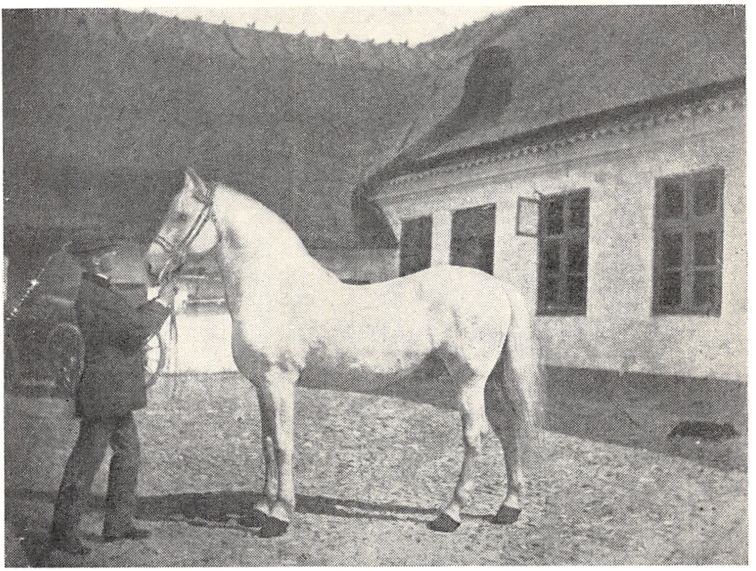

Den hvide Frederiksborghingst Frode, 18 Aar gammel. Fotograferet efter at Per Sylvest havde købt den tilbage fra Bornholm. Manden, der holder Hingsten, er Per Sylvest's Søn, Lars Persen, Strølillemølle, — af Bodil Høyer ogsaa kaldet „Lars bag Bakken".

imod Farfar altid nøjedes med at „bytte", og det var ikke helt fornøjeligt at se saadan en langbenet og langhornet Kavaler imellem de andre Dyr, selv om den kun var beregnet til Slagtedyr, og Prisen blev jo ogsaa derefter. Men det var en fortjenstfuld Gerning, og ikke faa Besætninger blev derved betydeligt forbedret, da det kun var som Tillægsdyr, han bortbyttede sine Kalve, vel nærmest til Slægt og gode Venner.

XVIII.

I Præstegaardene blev der ofte i min Ungdom spillet Komedie af de voksne Børn og deres Venner, naar de var hjemme i Ferierne, og undertiden gaves Forestillingen ogsaa for Omegnens Beboere, naar der trængtes til Penge i et eller andet veldædigt Øjemed, men endnu havde Bønderne ikke haft Mod til at være aktive Deltagere, — i alt Fald ikke paa vor Egn, og det var vel ogsaa kun de færreste, som havde set et Skuespil. — Men da der i Strø Sogn blev Tale om at oprette en Sygekasse for Sognets ubemidlede, og det kneb med at skaffe Pengene, saa fik Lars bag Bakken den Idé, at vi skulde ogsaa være med til at spille Komedie. Hans Far stillede sin Sal (den største Stue der i Sognet) til gratis Afbenyttelse, og Lars fik saa travlt med at skaffe Aktører. — Stykket, som skulde spilles, hed „Fastelavnsgildet" og var af Erik Bøgh, og som Navnet siger, handlede det om Bønder, som vi vel ogsaa mente, at vi bedst kunde spille. Et Par unge Hjælpelærere fra Skævinge og Sigerslevøster, den sidste endogsaa med Kæreste, samt en ældre lidt anløben Dyrlæge lovede at være med.

Dette udsøgte Selskab blev ikke lidt rystet, da min Fætter foreslog min Broder og Tvillingsøster samt min Ringhed. — Naa, jeg tænker nu, at vi gensidigt, baade Degne og Bønder, gerne vilde se hinanden lidt over Hovedet; men det gik nu helt godt, da vi havde set lidt paa hverandre og lærte hinanden bedre at kende; og det var absolut rare og elskværdige Mennesker alle tilsammen.

Min Søster var som selvskreven til Elskerinderollen, og det samme, mente vi, var Tilfældet med Lars som Elsker, men dertil

sagde han Nej! Det har altid været mig en Gaade hvorfor, da der er ingen, der som han har talt og sunget om „den yndige Kvinde i Nord", men her sagde han altsaa Pas. Min Søster var ganske bedaarende som „Kirsten", fin og graciøs som faa, og med sin dejlige Sangstemme tog hun ganske Tilskuerne med Storm. De gamle skønne Bondedragter forhøjede Effekten. — Men Lars var ubetalelig som den naragtige Skyttelars, som han ganske fejlagtigt forsøgte at gøre til en Helt. Med store Armbevægelser og rungende Stemme tog han ganske Troen fra den arme Degn, som var Elsker. Hans lille Søstersøn, som sad paa første Række, blev, da han saa sin Morbroder med Hønsefjer i Hatten, saa begejstret, saa han raabte: „Lavs Lavs, du har Fjer i Hatten!" Men Lavs slog ud med en kongelig Haandbevægelse, saa den lille Synder af lutter Flovhed forsvandt under Bænken.

Farbroder Lars vilde ogsaa gerne være lidt med, men da han ingen Rolle havde, saa fik han den lyse Idé at lave et Transparent, hvor han med store Bogstaver i Pap havde udskaaret et „Ej blodt til Lyst". Det var næsten lige saa fint som i det kongelige Teater, men desværre var hverken han eller jeg stiv i Ortografien, og dette „d", som var kommen ind i „blot", saa ikke godt ud, da vi af Lars bag Bakken blev gjort opmærksomme paa det; men da Lars ikke havde mere Pap, og der var langt til Købstaden, saa trøstede vi os med, at der var saamænd ingen, som lagde Mærke til det, og saadan et Smule d kunde da heller ikke hverken gøre til eller fra. Ja, jeg skal love for det! Lars døde ikke i Synden, da de unge Lærere fik Øje paa det, men Lars, som den Helt han var, svarede som Pilatus, — „hvad jeg skrev, det skrev jeg" — og det blev staaende til Spot og Spe under alle Forestillingerne.

Alle Prøverne blev holdt hos den gamle Grandonkel, som glædede sig over al den Ungdom, som han havde faaet til Huse, hoppede rundt paa sit Træben og kneb Kirsten i de runde Arme og forsikrede, at hun var næsten lige saa dejlig som hans første Kone, — hun havde ogsaa saadanne runde Arme, føjede han til med sit kyniske Smil.

Naa, alt faar jo en Ende, og det fik denne Komedie ogsaa, og

den sidste Aften dansede vi til den lyse Morgen. Træt og mæt af Hæder og Ære sov den „skønne Kirsten" og jeg Side om Side i Farmors store Omhængsseng til højt op paa Formiddagen, da jeg blev vækket af en Stemme, som syntes at komme helt nede fra Maven, for i næste Øjeblik at være oppe i højeste Diskant.

Bodil Høyer (i Midten) sammen med sin Tvillingsøster og sin Broder Sylvest.

Den Stemme kendte jeg, og da jeg fik Øjnene rigtig op, saa jeg, at det var vor rare og elskværdige Nabo Hans Larsen. Hans Larsen var ellers en sjælden Gæst, som kun kom, naar store Begivenheder indtraf, som Bryllup, Begravelser eller lignende Ting; Familien var i sig selv saa stor, saa vi havde Omgang nok i den. — Men nu var han altsaa kommet, og det endogsaa midt paa Formiddagen, saa jeg kunde forstaa, at der var noget, som var mere end almindeligt, paa Færde, — og det var „Kirsten", som trak. — Hans Larsen havde vel ikke tænkt, at hun laa og sov saa højt op ad Dagen, paa Nabogaarden var de altid Morgenmænd; men han har dog ikke kunnet styre sin Utaalmodighed længere, saa han sad nu og beklagede sig til Farmor over, at han

først havde været til Komedie den sidste Aften, efter at hans Broderdatter var kommen hjem derfra og havde fortalt om den store Begivenhed. Han havde aldrig tænkt, sagde han, at noget kunde være saa morsomt og dejligt, men Kirsten havde da rent daaret hans gamle Hjerte. De andre kunde, som han sagde, jo være gode nok, den gamle Bonde havde særlig moret ham, — men Kirsten var som Indbegrebet af al Kærlighed og Dejlighed, og saadan noget havde han aldrig hørt eller set før.

Kirsten, som sov blidelig bag min Ryg, maatte jeg til sidst give et lille Puf, saa Hans Larsen kunde kikke ind bag Omhænget i Sengen, og sige Godmorgen til hende, men desværre havde hun ikke hørt alle de pæne Ord, som Hans Larsen havde sagt om hende, saa hun saa temmelig uforstaaende ud.

Denne lille Komedie blev senere af flere Dilettanter spillet rundt omkring i de forskellige Sogne. — Beskedent og primitivt, som det hele var, havde det vel sjældent noget med Kunst at gøre. Og dog kunde der hist og her dukke et Talent frem, saa i alt Fald nogle fik Forstaaelsen af, at Menneskene ikke lever af Brød alene. Hvor vidt min Søster havde Talent eller ikke, kan jeg ikke dømme om, det kom i alt Fald aldrig til Udfoldelse. — I 20 Aar sad hun paa en Gaard i en af Smaalands mest ensomme og fattigste Egne, trykket og forpint af Bekymringer for det daglige Brød, og da der tilmed tidlig slog sig Sygdom til — maaske paa Grund af det haarde Klima — saa saa hun allerede i 40 Aars Alderen ud som en ældet Kvinde. — Men hendes Livsmod forlod hende aldrig og blussede op ved den mindste Smule Medgang, som Livet gav hende, — men den største Naade for hende var dog, da Døden i hendes 57ende Aar lukkede hendes Øjne for stedse.

— — —

Da vi ingen Udgifter havde, men alt var gratis, saa blev Udbyttet ikke saa helt ringe, saa vidt jeg husker 400 Rd., og kunde have været betydeligt større, da mange den sidste Aften maatte gaa forgæves. — Et ungt musikalsk Søskendepar fra Frerslev

leverede Musikken (Piano og Violin), og Forspillet var Kuhlaus dejlige Ouverture til Elverhøj.

Desværre gaar saadan noget sjældent af uden at støde en eller anden for Hovedet, og her var det Callesen, som følte sig krænket, fordi han ikke var bleven raadspurgt som Instruktør, og forresten var han vel ogsaa den eneste Mand i Sognet, som havde nogen Forstand paa Komedie. Men Ungdommen er selvklog, og Lars bag Bakken havde en Vinter for sit Helbreds Skyld opholdt sig i København, hvor han flittigt var gaaet i Teatret, — og saa var han jo straks perfekt! Og de unge Lærere holdt vist heller ikke af en ældre Kollegas Retledning.

Nogle Aar før Komedien blev spillet, havde der nemlig paa Gaarden raset en heftig Tyfusepidemi, og Lars, som var den første der blev angrebet, svævede i lang Tid imellem Liv og Død. Men Døden tog ikke ham, men derimod den unge Pige, som var tilkaldt for at pleje ham. — Da han kom op af det lange Sygeleje, viste det sig desværre, at den ene Arm var som lammet, og Musklerne svandt mere og mere. For at raade Bod paa denne Ulykke, man kendte jo dengang ikke til Massage, blev han af Dr. Cold tilraadet en Slags Blodkur i København. Saadan en Blodkur bestod i at holde den syge Arm en vis Tid i det varme Blod af det nyslagtede Kreatur. — Om det var Blodet, som hjalp, eller hans egen sunde Ungdom, kender jeg ikke, men han blev da heldigvis lidt efter lidt fuldstændig helbredet.

Som den dygtige og samvittighedsfulde Mand, Dr. Cold var, søgte han efter Grunden til denne Epidemi, og da den ikke kunde findes udefra, saa tilraadede han at undersøge Brønden. Og da Resultatet var Fundet af nogle døde Rotter, saa var man ikke mere i Tvivl om, hvorfra Sygdommen stammede, og Brønden blev renset og omsat, saa der intet mere var, som kunde forurene Vandet.

Desværre var det ikke første Gang, at Gaarden var hjemsøgt af en lignende Epidemi. — For godt en Snes Aar tidligere havde den endogsaa krævet to dyrebare Ofre af Slægten. Per Sylvest mistede sin unge højt elskede Hustru Johanne fra fire smaa Børn;

men som Mænd almindeligvis gør, trøstede han sig hurtigt med en anden, selv om det, efter hvad Farmor sagde, blev et ret trist og glædesløst Ægteskab, — men Farmor afskyede nu ogsaa sin Svoger paa den anden Side af Bakken.

Endnu sørgeligere gik det deres kloge og dygtige Søster Karen, som boede paa en mindre Gaard der i Sognet, og haardt havde hun maattet kæmpe for at faa den Mand, som hun havde givet sit Hjerte — han var nemlig uformuende. Forældre og Brødre, særlig Morfar, gjorde, hvad de kunde, for at faa hende overtalt til at opgive Villum, som den unge Mand hed; men Karen var standhaftig, og nu boede de glade og tilfredse med deres fire smaa Børn paa den magre Gaard under Strø Bjerg. Da Brødrene saa, hvilken dygtig og flink Mand, Søsteren havde faaet, faldt de hurtigt tilføje og kom til at holde meget af deres elskværdige Svoger. Men denne Lykke fik en brat Ende, da Karen ved et Besøg hos sin syge Svigerinde selv hentede Sygdommen hjem til Gaarden, og det sørgelige skete, at hendes Mand og to ældste Børn døde.

Jeg har hørt min gamle Grandtante fortælle til Farmor, hvordan hun som Rekonvalescent sad op i Sengen, da Kisterne med hendes Mand og Børn blev baaret forbi Vinduerne, og, sagde hun: „Det var, som Hjertet skulde briste! "Men hendes dybe Religiøsitet gav hende vel Kræfter til at bære denne store og tunge Prøvelse. Da Foraaret kom, hjalp Brødrene hende med at faa pløjet Markerne og Sæden i Jorden, særlig Morfar var hende en trofast Støtte. Men da Sommeren kom, og enhver havde travlt med sit eget, saa trængtes der til en Mand i Gaarden, og en yngre Fætter til Villum Hansen kom saa paa Gaarden som Bestyrer. Denne smukke unge Mand var ligesom Fætteren af god Familie, men uformuende, og var forlovet med en Datter af den rige og ansete Sognefoged Ole Olsen i Manderup, — og hun blev siden min meget afholdte og beundrede Svigermoder.

Som den dybt fortvivlede Kvinde Karen var, kastede hun sig hurtigt i Armene paa den betydelig yngre Mand, noget som maaske vanskeligt kan forstaas af Mennesker, som ikke har kendt

den store Eros Vingeslag, men som vist langtfra er ualmindeligt. Da Brevene fra den unge Pige udeblev — Ole Olsens Hustru havde nemlig brændt de Breve, som Hans Christensen skrev, da de i Fogedgaarden heller ikke skøttede om den fattige Bejler — ja, saa faldt den unge Mand for Fristelsen. — Da Følgerne af den erotiske Forbindelse ikke udeblev, saa blev Karen og Hans Christensen gift i Huj og Hast, til stor Overraskelse og Forundring for hele den øvrige Familie.

Hvorvidt min gamle Grandtante har kendt noget til Hans Christensens Forhold til den unge Pige, kender jeg ikke, men nogen officiel Forlovelse brugte man ikke i de Tider paa Landet. Var der intet i Vejen fra Forældrenes Side, saa satte de unge Folk Bo ved Forældrenes Hjælp, og ellers holdtes slige Ting saa godt skjult som muligt, da der ikke er noget, som Landboerne frygter mere end at give Anledning til Sladder.

Da Farmor et Par Aar efter Farfars Død var nede og se til sin gamle Svigerinde, som laa for Døden, hørte hun Svigerinden, halvt i Vildelse, uafbrudt mumle: „Villum, Villum," — og da Farmor mente, at det var Sønnen Villum, som hun fantaserede om, saa svarede Datteren: „Nej, det er Mors første Mand, som hun taler om, alt andet, tror jeg, hun har glemt." Da Kræfterne ebbede ud, saa brød det frem, som i saa mange Aar havde ligget skjult og gemt paa Bunden af Hjertet. — Ja, saadan kan dette brogede og vanskelige Liv forme sig for os arme Menneskebørn, og alt maaske for et Par druknede Rotters Skyld.

Brøndene paa Landet var ofte en slem Smittekilde, da de ofte stod i Nærheden af Møddingen. Som den lille Husmoder, jeg saa tidlig blev paa Grund af Farmoders Alder og Svagelighed (Karen blev gift et halvt Aar efter min Konfirmation), havde jeg Fjerkræet under min Opsigt og Pasning, og jeg tror, jeg tør sige, at jeg var en trofast Hønsepige. En Sommer havde vi blandt andet en And, som gik rundt i Gaarden med sine nyfødte Ællinger. Paa sin Vandring forvildede den sig ud i Fægaarden, som den særlig syntes at finde Behag i, hvor Brønden og Vandtruget til Kreaturerne stod, og hvor den velbehageligt gik og snadrede i

Vandpytterne. Da jeg fandt Familien dér, manglede en af de smaa Ællinger, og trods min ihærdige Søgen var den ikke til at finde. Dette gentog sig atter et Par Dage i Træk, og endskønt jeg søgte aldrig saa ivrigt, saa var de ikke til at finde, saa til sidst stod jeg ganske uforstaaende overfor det Spørgsmaal, hvor disse smaa Æggeblommer paa to Ben vel var blevet af.

Endelig syntes jeg at høre nogle svage Pip, som forekom mig at komme fra Brønden, og ved at undersøge Brønddækslet fandt jeg et lille firkantet Hul ca. fire Tommer i Gennemsnit og tæt op til Muren. Rimeligvis anbragt der, for at skadelige Luftarter, som muligvis kunde samle sig i Brønden, ad den Vej kunde undslippe. — Dog var vi ikke saa naive, at vi ikke vidste, at den dræbende Kulsyre samlede sig paa Bunden af Brønden, hvorfor der ogsaa altid blev hejset en tændt Lygte ned i Brønden, før nogen steg derned, — brændte Lygten klart, saa var der ingen Fare.

Ved at lægge Øret til Hullet kunde jeg høre det lille Dyrs Angstraab, og Sylvest maatte saa i Brønden for at fiske den, som jeg haabede, levende Ælling samt de øvrige døde Ællinger op. Det dybe Fald i Forbindelse med det kolde Vand har forhaabentlig hurtigt dræbt de smaa Væsener, men ingen ved, hvordan det kunde være gaaet, hvis ikke de døde Ællinger saa hurtigt var bleven fundet, — men Hullet fik en Rist.

XIX.

I Slutningen af 60erne kom der Røre i Mejerifaget her i Nordsjælland, og det blev Skik at sende de unge Døtre ud for at lære at lave godt Smør og Ost. Et særlig bekendt og anset Lærested var hos Fru Hanne Nielsen i Øverød. — For at studere Mejerifaget praktisk havde Fru Hanne paa Stipendium været baade i Holland og Schweiz. Særlig hendes Oste var berømte, men hendes Strenghed var ogsaa bekendt. — Og da der slet ingen Piger holdtes, saa skulde alt Arbejde udføres af Eleverne, hvad jeg heller ikke var særlig begejstret for, da der i Begyndelsen af Halvfjerdserne var Tale om, at jeg skulde derned. Desuden var Læretiden ret lang: 6 Maaneder, og det kneb svært med at undvære mig i saa lang Tid fra Hjemmet.

Efter Farfars Død og Karens Giftermaal var Hjemmet ikke mere, hvad det havde været. Farmors Sygelighed og Sorgen over Farfars Død formørkede næsten helt hendes Sind. — Jeg greb derfor Tanken med Begærlighed, da der i 1872 blev Tale om, at jeg for at forbedre vort Smørs Kvalitet skulde ud for at lære Mejeri.

I 1871 blev der i Hillerød afholdt en Mejeriudstilling for Amtets Befolkning, og her overfløj Gaardejer Jens Nielsens Hustru i Gunnerød Hanne Nielsen i Øverød, i alt Fald for Smørrets Vedkommende, og da det særlig var Smørret, som det kom an paa, saa blev det besluttet, at jeg skulde derned, hvis der ellers var Plads. Desuden havde hun lært Ostetilvirkningen hos „Fru Hanne" og stod som Præmietager næst efter sin Læremester. En Veninde, Hanne Olsen fra Ølsted, slog Følge, og en skønne Dag

kørte Lars for os derned i et forfærdeligt Tordenvejr, saa Himmel og Jord næsten stod i et. Da vi kørte igennem Dyrehaven, havde Regnen bøjet Trætoppene saa langt ud over Vejen, saa vi næsten ikke kunde komme frem, og ved Udgangen af Skoven kom et saa vældigt Tordenbrag, at den ene Hest sank i Knæ. — Godt og heldigt var det, at vi havde en saa dygtig Kusk, da det var unge og fyrige Heste, vi havde for Vognen.

Læretiden i Gunnerød var kun tre Maaneder, og Betalingen omtrent det samme som i Øverød, nemlig 90 Kr. pr. Maaned, men saa var vi fri for alt grovere Arbejde, som Malkning, Opvask eller lignende, saa vi kunde udelukkende hellige os Mejeriet, og der var ogsaa nok at gøre der. Gaarden var paa en lignende Størrelse som den derhjemme og havde 30 Malkekøer, men slet intet Tillæg, da Køerne, naar de var udmalkede, blev solgt og ombyttet med Lødekøer, saa der skulde helst et godt Handelstalent til hos Manden for ikke at tabe altfor meget paa den Omsætning. Mælken fra et lignende Antal Køer fik de fra et Par af Byens Gaardejere.

Mælken, som blev ophældt i Zink- og Lerfade, stod paa Gulvet i den udmærkede lyse og gode Mælkekælder, og det var et ikke ringe Arbejde at skumme al den Mælk Morgen og Aften, hvilket Arbejde Hanne og jeg besørgede, efter at Madammen havde vist os, hvordan vi skulde bære os ad, thi alt gik efter en Snor. Det udmærkede Smør, som var forudbestilt, blev efter de forskellige Familiers Forbrug lagt i smaa Stenkrukker, som Jens Nielsen en Gang om Ugen kørte til København med, og om Sommeren, naar hans Kunder laa paa Landet, paa Strandvejen.

Mejeriet var i en mønsterværdig Orden og af en Properhed, som vi aldrig havde set Mage til. Da Kærningen skete ved Haandkraft, blev der kærnet to Gange daglig, Morgen og Aften, og om Formiddagen lavede vi Ost. — Naar de fine Sødmælksoste som Ejdammer, Hollandske og Schweizeroste samt de mere sjældne engelske Oste blev lavet, saa blev undertiden Vallen kogt ind til Myseost. Det var et drøjt og besværligt Arbejde, hvor Mandskabet

ofte blev kaldt til Hjælp om Aftenen for at røre i Myseosten, for at den ikke skulde brænde paa, og hvor der i det overophedede Køkken var næsten som i en Bagerovn.

Saa bad Madammen mig om at røre Violinen, og det var jeg mere end villig til, da jeg saa slap ud af det hede Køkken, og det lød saamænd helt pænt ud af de aabentstaaende Vinduer. Madammen syntes saa, at Arbejdet gik saa let. Gaardens Folk var ikke forvænte i den Retning, saa de samledes ofte udenfor mine Vinduer, naar jeg spillede om Aftenen.

Smørrets Behandling maatte vi nøjes med at se paa, til kort Tid før vi rejste. — Hanne, som den ældste, kom først for, men da hun var meget nervøs, faldt det ikke saa godt ud, man brugte dengang Hænderne til Smørrets Behandling; men Madammen trøstede med, at det kom med Øvelsen, som det sikkert ogsaa gjorde. Dagen efter kom Turen til mig. Jeg hørte ikke til „Madames" Yndlinge, hun mærkede vel til min stumme Kritik, og jeg tror ogsaa, at jeg der fik den store Afsky for „Indre Mission", som aldrig har forladt mig siden. Jeg syntes, at Ordene svarede saa lidt til Handlingerne; jeg tænker herved nærmest paa hendes Forhold til deres Tjenestefolk og andre Smaakaarsfolk, som hun ellers kom i Berøring med.

Da jeg, om jeg saa maa sige, altid har haft et vist praktisk Greb paa Tingene, og tilmed ligefrem havde længtes efter at komme i Lag med Smørret, saa tog det ikke paa mine Nerver, og jeg lagde Mærke til, at Jens Nielsen, som altid overværede denne lille Examen, flere Gange saa til sin Kone, som slog Øjnene ned og mere og mere kneb Munden sammen. Endelig kunde han ikke dy sig længere, men sagde glædestraalende: „Der er Haandelav!"

Aldrig har jeg været i et mere aandsforladt Hjem, ikke en Bog eller Avis saa jeg nogensinde i dette Hus. Jeg tror næppe engang, at de ejede en Almanak, som dog ellers fandtes i ethvert Hjem. — Dog jo! Bibelen gjorde en Undtagelse, og den blev vist ogsaa flittigt benyttet. I alt Fald blev vi Elever indbudt til hendes Bibeloplæsninger, hvis man da kan kalde dem saadan,

thi det kneb svært med de lidt vanskelige Ord, og saa græd hun og snød Næse, og alt det skulde vi Elever sidde og høre paa. Jens Nielsen skulde derimod nok sørge for at forsvinde.

Da vi havde overværet disse Oplæsninger et Par Gange, saa foreslog jeg Hanne, at vi skulde udeblive, men det mente Hanne ikke gik an. Men saa en Dag, hvor Solen skinnede saa smukt og varmt udenfor, og jeg sad og blev mere og mere irriteret over hendes rædsomme Oplæsning, saa brød jeg op og listede forsigtigt af, og lidt efter gjorde Hanne det samme, og saa var vi ude over den Sag.

De tre ikke betalende Elever turde derimod ikke kny; det gjaldt jo Lærebrevet, da de efter deres Læretid agtede at søge Plads som Mejersker paa en Herregaard. Men hvad, et lille Blund, naar de sled i det fra tidlig Morgen og til sildig Aften, var vel heller ikke af Vejen. — Ganske vist hændte det en Gang, at en af de unge Piger, Julie hed hun, lidt for tydeligt tilkendegav, at hun var gledet over i Morfeus Arme; men sligt kan jo hænde den bedste, selv om det saa er i Kirken.

Naa, den store og dygtige Julie blev desværre meget syg og led ganske forfærdeligt, det var vel Blindtarmen, som det var galt med; men deres Ligegyldighed over for deres Tjenestefolk var saa stor, saa det varede syv lange og syv brede, før Lægen endelig blev hentet. Endelig kom hun da paa Sygehuset, men da der ingen Operation fandt Sted, maatte hun jo lade sit unge Liv.

— — —

Da jeg kom hjem, kom jeg naturligvis med Liv og Lyst til at faa ryddet op i alt Roderiet. — Mælkekammeret, som heldigvis vendte imod Nord, kneb det mest med, da jeg altid havde antaget, at der var Lergulv. Jens Hansen, som var saa gammel i Gaarde, paastod ganske vist, at der var Murstensgulv, men turde ikke rigtig komme frem med det. Men han fik Ret; thi da vi fik skrabet et tommetykt Lag Skidt af Gulvet, viste der sig et dejligt gult Murstensgulv. — Det minder om, hvad min Svigermoder fortalte om sine Forældre, som i Begyndelsen af forrige Aarhun-

drede havde købt en Gaard i Manderup. Da hendes Moder fik vasket de snavsede Døre af, og de skønneste Roser og Tulipaner kom frem, saa sagde en gammel Nabo, som tilfældigvis kom til og saa det: „Ja, det er saamænd mange Aar siden, at de Blomster saa Dagens Lys."

Før jeg begyndte helt paa egen Haand at forestaa Mejeriet, sagde Farmor en Dag lidt hoverende til mig, da hun vist ikke havde megen Tiltro til dette moderne Mejerivæsen, — „ja, nu faar vi se, hvor meget Smør du kan skaffe tilveje," og saa nævnede hun et Tal, som jeg ikke længere kan huske, og som hun havde været tre Uger om at tilvejebringe. Smørret var nemlig blevet nøjagtigt vejet, for at der kunde skønnes over, hvilken Forskel der muligvis blev, naar jeg kom hjem og igen tog fat paa Mejeriet.

Da det var henimod Slutningen af August Maaned, før jeg rigtig fik begyndt, saa var Fordelen langt fra paa min Side, da Mælkemængden for hver Dag sank. Stor var derfor Overraskelsen da jeg paa 14 dage endogsaa havde overfløjet den Gamle. — Farmor var nær ved at tro, at det ikke var gaaet rigtig ærligt til; men Smørret var der jo. Det var et Faktum, som ikke kunde benægtes. —

Ved en omhyggelig Behandling og den yderste Renlighed, som vi jo havde lært — Vand fik vi indlagt, som Fade og Bøtter stod i — og ved at hejse Flødespanden i Brønden om Sommeren, Is kendte man jo ikke til i de Tider, fik vi et saa fint Produkt, at for Smørret, som om Sommeren blev lagt i Dritler (en Drittel er 80 Pund) og solgt til en Grosserer i København, opnaaede vi næsthøjeste Herregaardspris.

Selv om vi kærnede hver Dag, saa skulde der dog en Uge til for at fylde en Drittel, saa der skulde en meget stor Nøjagtighed til, baade med Farvning og Temperatur, for at faa Smørret saa ensartet, saa det kunde blandes i en Drittel. Jens Hansen var en udmærket Kærnemand, saa gammel som han end var, og hver Morgen Kl. 6 mødte han paa Pletten.

Nogle Aar derefter, vist i Firserne, blev der i Hillerød af-

holdt en meget stor Mejeriudstilling, hvori alle Øerne i Danmark deltog. Ved denne Udstilling blev der tilkendt Strølillegaard 1ste Præmie for Bøndersmør. Da Tilvirkningen foregik ganske efter samme Metode, som jeg havde indført i Hjemmet, saa tør jeg maaske tilskrive mig lidt af Æren.

XX.

For frisindede Mennesker var Tiderne i min Barndom ikke gunstige i Frederiksborg Amt. Aviserne var alle i Højres Hænder, og først da „Morgenbladet" i Halvfjerdserne begyndte at udkomme, var det som et Pust fra en anden og bedre Verden, thi hvad man i Løndom tænkte paa og indbyrdes talte om, det saa man nu med sort paa hvidt.

Omtrent samtidig blev Postforbindelsen i Danmark i den Grad forbedret, at Postbudet et Par Gange om Ugen bragte Breve og Aviser til Landsbyerne, saa Aviserne ikke mere behøvede at gaa paa Omgang, men enhver, som havde Raad og Lyst, kunde holde sine egne Aviser.

Desværre var de lokale Aviser endnu i Højres Besiddelse og udgik fra Hillerød, som var Centrum der i Amtet, og de nye Strømninger var gaaet sporløst hen over gamle Hanson og Hustrus Hoveder, — man sagde nemlig spøgefuldt, at det var den sidste, som redigerede Bladet. Det slog derfor ned som et Lyn i Byen, da Folketingsmand C. Berg i 1874 bosatte sig i Hillerød og ved Landboernes Støtte begyndte at udgive „Frederiksborg Amts Avis". Stemningen og Begejstringen var stor, og Bergs store Vennesælhed og Elskelighed tog ganske Kulsvierne med Storm.

Berg havde den ægte Høvdingenatur, som uden at give noget bort af sin egen Værdighed kunde være ens imod alle, enten de var højt eller lavt paa Straa. Hans ejendommelige og storslaaede Personlighed havde det tilfælles med den store norske Digter Bjørnstjerne Bjørnson, at det var, som om den fyldte hele Huset.

Og uden at Berg paa nogen Maade var dominerende — ofte var han træt efter alt sit store Arbejde, — saa tror jeg alligevel, at alle følte hans mægtige Personligheds Overlegenhed, saa snart man kom i Stue sammen med ham.

Da det blev bekendt, at Berg gerne vilde ud og „tale" for at gøre nærmere Bekendtskab med Befolkningen, saa blev der stor Rift om at faa fat i ham — ved Skovfester eller lignende store Friluftsforsamlinger — da det jo var før Forsamlingshusene blev bygget. — Ved en Høstfest, som Strø Sogn afholdt i Strø-lille, til Fordel for den nyoprettede Sygekasse der i Sognet, blev Per Sylvest anmodet om at henvende sig til Folketingsmand C. Berg for at formaa ham til at tale ved Festen, hvilket han ogsaa straks beredvilligt gav Løfte om.

Festpladsen laa paa vor Mark lige udenfor vort Havegærde, smukt omgivet af Træer paa de tre Sider, og desuden lunt beskyttet af den store Bakke imod Nord. — Dagen oprandt med herligt Vejr, en dejlig Septemberdag, og Spændingen og Travlheden var stor for at gøre alt saa festligt og godt som muligt for alle de ventede Gæster. — Dansesal samt Karussel og Tombola manglede naturligvis ikke, og den granopbyggede Talerstol blev i sidste Øjeblik smykket med alle Havens Georginer, saa der var nok at tage fat i for os alle. — Nu jeg sidder her — gammel og svag — undres jeg over, hvordan vi egentlig fik overkommet det hele for at faa Huset i en nogenlunde præsentabel Skikkelse, men god Vilje drager jo stort Læs.

Lars havde nemlig faaet sat igennem, at Farmor skulde forholde sig passiv; det vil sige, at hun for en lille Tid var sat ud af Spillet. — Lars gik nemlig paa Frierfødder og ønskede vel derfor, at Huset skulde se nogenlunde ordentlig ud, naar den unge Pige for første Gang skulde se hans Barndomshjem. Desuden skulde Mad og Drikke ogsaa laves i lange Baner. I Øverstestuen og Lillestuen stod lange Borde dækket med alt saa godt som Huset kunde formaa; Lars og jeg ventede jo en Del Venner fra Klubben „Enigheden", som heller ikke udeblev, saa stor Tid til at deltage i Festen fik jeg ikke.

Saa begyndte Vognene at rulle ind i Gaarden, og Spændingen var paa sit højeste, da Landaueren med Berg ledsaget af sin Gefrejter Fuldmægtig Chr. Jensen, Hillerød, og Frøknerne Heegaard ved Vandmøllen ankom. En ung Mand, som ingen kendte, sad paa Bukken, men under Præsentationen og Velkomsthilsnerne var han forsvundet, formodentlig ned paa Festpladsen, saa han kendte vel ikke til Bondeskikke og Bondegæstfrihed, hvor man ikke saadan kan løbe sin Vej uden at faa hverken Mad eller Drikke, naar man har kørt saadan en lang Vej.

Da Festen var begyndt, og efter at Pigerne og jeg havde bragt Huset lidt i Orden igen, kom jeg ned paa Festpladsen midt under Bergs Tale, og lagde saa Mærke til en meget høj Herre, som stod og skrev i en Notesbog. Jeg tror nok, at jeg saa mere paa ham end hørte efter Bergs Tale, saa min Onkel, Hans Hansen fra Lyngsholmgaard, som altid havde Øjnene med sig, kom lidt efter hen til mig og spurgte mig, om jeg vidste, hvem den Herre var. Da jeg havde bekendt min Uvidenhed, sagde han, at det var Holger Drachmann, som rimeligvis var en vordende stor Digter, og som havde skrevet „Med Kul og Kridt" samt et vidunderligt smukt Digt „Engelske Socialister", og saa vidt jeg husker, saa handlede det om nogle Idealister, som blev skudt paa Satory Sletten. Bøgerne kunde jeg læse hos ham. — Efter min Skolegangs Ophør blev Onkel Hans min Vejleder i Litteraturens bugtede Veje. Hans udmærkede Bogsamling stod altid til min Raadighed, naar jeg blot vilde være „god" imod Bøgerne, thi som alle Bogelskere taalte han ikke en Plet i sine Bøger. — Hvordan det egentlig gik til, husker jeg ikke mere, men lidt efter var vi nogle faa unge Mennesker, som Holger Drachmann havde sluttet sig til. Hvad der mest forundrede mig var hans underlige hæse og spæde Stemme, som jeg syntes slet ikke passede til den store Skikkelse; men inderlig rar gjorde han Indtryk af at være, saa jeg har altid undret mig over alle de Historier, som jeg siden hørte om Drachmann. Jeg syntes slet ikke, det passede ind i det Billede, som jeg havde faaet af ham.

Samtalen imellem os Unge drejede sig mest om Litteratur,

og særlig om den russiske Forfatter Turgenjew, hvis Bøger paa den Tid nylig var udkomne, og som vi alle havde læst. — Da vi var unge og frihedsbegejstrede Mennesker, saa faldt vi godt i Traad sammen, saa da Klokken var henimod 10, og der kom Bud fra Berg, at nu skulde de hjem, var Drachmann i et saa godt Humør og befandt sig saa vel iblandt os, saa han paa ingen Maade vilde med. Jeg maatte saa gaa hjem for at skænke The og hjælpe Frøknerne Heegaard i Tøjet, selv om det sidste ikke var saa helt let. Da Amanda Heegaard for at være helt sikker paa at faa sine egne Galoscher havde gemt dem paa et, som hun vel mente, meget sikkert Sted og siden glemt det, var Resultatet, at hele Huset blev endevendt paa Kryds og Tværs, før Synderne endelig blev fundne, — paa en af Mælkehylderne i Dagligstuen.

Da jeg kom tilbage til Festpladsen, var Dansen i fuld Gang, og Holger Drachmann svingede min Søster og mig af Hjertens Lyst. Der var noget fint og ridderligt over Drachmann, — et Minde, som jeg altid vil bevare, da vore Veje aldrig siden mødtes. Da Festen henad Morgenstunden var endt, og Teltejerne begyndte at pakke sammen, saa ser jeg Holger Drachmann staa ene for sig selv, og jeg syntes, at han saa saa underlig forladt og hjælpeløs ud paa det fremmede Sted. Jeg fulgte saa en pludselig Indskydelse og gik hen og spurgte ham, om han ikke vilde gaa med hjem og drikke en Kop Kaffe, og det tog han med Tak imod. — Lidt nervøs var jeg ganske vist ved Tanken om, hvordan der mon saa ud efter alle de Mennesker, som havde været der Dagen forud, da mine Husmoderpligter i de sidste Timer unægtelig var blevet noget forsømt. — Herregud! jeg var kun 19 Aar, og Forbløffelsen blev ikke mindre, da jeg saa, at Farmor havde faaet sat alle Skodderne for Vinduerne. Drachmann, som vist forstod Situationen, tog straks Affære og hjalp mig alle Skodderne ned. Og da Vinduerne kom op, og Morgensolen begyndte at strømme ind, og jeg med min trofaste Maries Hjælp fik lavet Kaffe, og Frokosten med Skinken og de varme Æg kom paa Bordet, saa tror jeg, at Drachmann befandt sig helt godt. Medens jeg sørgede for noget til Livets Ophold, holdt min Farbroder ham med Sel-

skab, og Drachmann fortalte om sine Rejser, særlig i Italien, og alt det lød jo i vore Øren som det mest vidunderlige Eventyr.

Efter et Par Timers Ophold begav Digteren sig paa Vandring til Hillerød. Baade Lars bag Bakken og jeg var ilde berørt over, at Drachmann ikke i det mindste blev kørt et Stykke paa Vej, da vi paa begge Gaardene havde Heste nok; som stod og drev i Staldene paa denne Tid af Aaret. Men hverken Lars eller jeg havde ret meget at skulle have sagt i vore respektive Hjem. — For at bøde lidt paa denne om jeg saa maa sige Ugæstfrihed, tog min Slægtning imod ham ved deres Havegærde, og Lars Persen fulgte saa Holger Drachmann halvvejs til Hillerød. — Samtalen, som de to unge Mænd havde ført paa Vejen, kom nogle Dage derefter i en poetisk Form i „Morgenbladet"s Kronik. Min Søster og mig var Digteren saa venlig at betegne som to unge Damer, der fulgte med paa Kunstens og Litteraturens Omraade, hvad vi jo følte os meget smigrede over. Holger Drachmann var paa det Tidspunkt Referent til „Morgenbladet", hvor som bekendt hans Fætter Hørup var Redaktør.

Da det var Mandag og Torvedag, saa tog en elskværdig Landbo Holger Drachmann op at køre, og da han var søvnig og træt, — han havde jo været i Ilden fra den forrige Morgen, — saa lagde han sig ovenpaa de fyldte Sække og lod de lange Ben hænge ud over Bagsmækken paa Vognen, og saadan kørte han igennem Byens Gader. — Og straks var Sladderen paa Færde, at Drachmann døddrukken havde ligget bag i en Vogn og som saadan var kørt igennem Hillerød Bys Gader. Hvis alle de Drachmannske Historier er lige saa sande, saa ved jeg ikke, hvad man skal tro, for her var ikke engang en Fjer af de syv Høns.

Det var nok efter Drachmanns eget Sigende første Gang, han var ude imellem rigtige Bønder, og da min Fætter nogen Tid derefter traf ham ved et politisk Møde i Slangerup, saa sendte han mange Hilsener til den gamle Gaard med de mange „lave Døre", som han sagde.

XXI.

I Aaret 1874 døde Grevinde Danner; hendes storstilede Gave til de fattige og forældreløse Pigebørn rygtedes hurtigt, og Grevinden blev, om jeg saa maa sige, næsten helt populær. Da hun var død i Udlandet, vist Italien, hvor hun i de senere Aar havde opholdt sig, saa modtog Landboerne fra Jægerspris hendes afsjælede Legeme med Fakkeltog ved Frederikssund. Men Harmen kom frem, da man hørte om Frederikssunds Borgeres Demonstration med nedrullede Gardiner og lignende Taabeligheder, da hendes Lig førtes igennem Byen.

Den gode Bys Borgere har nu altid haft lidt ondt ved at kende sin Besøgelsestid. Nogle Aar før — da Broen imellem Frederikssund og Jægerspris skulde bygges, og det kneb svært med at skaffe Pengene til Broen — saa tilbød Grevinden, blev der sagt, ganske alene at bygge Broen, imod at den fik Navnet „Frederik den 7endes Bro", hvilket Navn vel ogsaa var det mest naturlige, da han var den Konge, som mest havde færdedes paa den Egn. Hvorimod hun platud nægtede at give Bidrag til Broen, hvis dens Navn kom til at staa i nogen som helst Forbindelse med det regerende Kongehus. — Landboernes mere sunde Sans, som ikke var saa paavirkede af Erik Bøghs Smædeskrifter, gav sig vel nærmest Udtryk i, hvad jeg engang hørte Farfar sige, da Grevindens Moral blev haardt angrebet, at hun næppe var værre end Kongen, hvad Moralen angik, men sikkert i høj Grad klogere, saa naar Kongen var velfornøjet med hende, saa syntes han, at det vedkom ingen andre. Man mente jo, og vist heller ikke uden Grund, at Grevinden i høj Grad havde været medvirkende, da

Kongen skulde underskrive Grundloven. Og paa den Konto kørte Lars og jeg afsted for at overvære Grevinde Danners Begravelse paa Jægerspris Slot i et væmmeligt koldt Foraarsvejr, hvor Regnen næsten uafbrudt sivede ned.

Da vi ankom til Slottet, blev der sagt, at alle skulde ind og spise Frokost der, hvad man ogsaa godt kunde trænge til efter den lange Køretur. Dette var imidlertid lettere sagt end gjort, thi de, som kom først til Fadet, satte sig godt til Ro og tog sig et ordentlig Foder som ved en rigtig Bondebegravelse, hvad det nok ogsaa var Meningen, at det skulde ligne. — Men de Herrer, som forestod Gildet, havde vel næppe gjort Regning paa saa mange Folk — jeg hørte nævne ca. 3000 Mennesker — eller de havde maaske heller ikke gjort Regning paa saa god en Appetit; thi det varede ikke ret længe efter Frokostens Begyndelse, før man hørte med et lille Smil, at Slottet var spist ganske læns for Mad.

Nysgerrig, som jeg var, vilde jeg gerne se Slottets Indre og fik ogsaa med stor Møje og Besvær klemt mig op ad Trappen, hvor Folk stod pakket som Sild i en Tønde, men Landboerne er jo et elskværdigt Folkefærd, saa alt gled af med et lille Smil eller venligt Nik, trods Puffen, Klemmen og et lille Albuestød. — Da jeg saa endelig naaede mine Ønskers Maal, Spisesalen — Lars holdt sig fornemt tilbage — saa var der alt forlængst gjort rent Bord med det hele, og kun de tomme Fade med de afgnavede Ben af de store Stege stod tilbage paa Bordet. — De nydelige og søde unge Piger, som forestod Opvartningen, saa meget ulykkelige ud og gjorde mange Undskyldninger, fordi de ikke havde mere Mad, men de skaffede mig en udmærket Kop Kaffe, og det var jeg vel fornøjet med. Alle Døre stod aabne, saa man frit kunde bevæge sig overalt i Slottet. Hvad der gjorde mest Indtryk paa mig, var et legemsstort Maleri af Grevinden i sort Silkekjole, meget nedringet og med en vældig Krinoline. Jeg var forbavset over, at hun ikke var kønnere, men man var jo selv saa ung dengang, og Billedet var af en fuldmoden Kvinde i sin bedste Alder.

Efter den lidt mislykkede Frokost, medens Folk stod samlede,

hørte vi Hornmusikken komme, og derefter kom Tjenerskabet bærende med Kisten, og paa mange af de gamle Tjenere og Tjenerinder trillede Taarerne uafbrudt ned ad Kinderne. Efter dem kom Børnene fra Stiftelsen — som allerede var i Gang — syngende, hvorefter Folk sluttede sig til og fulgte med til Gravhøjen, hvor Kisten blev indsat. Det hele saa smukt og højtideligt ud. — Følget var omtrent udelukkende Landboere. En Undtagelse var Barber Torp fra Frederikssund, ja, han havde ogsaa skrevet et Par smukke Sange, som blev sunget ved Graven, og han nød derfor den Ære at blive indbudt til Middagen.

Den ukronede Dronning maatte altsaa nøjes med en jævn Borgers Lyrik, men det passede vel ogsaa bedst.

— — —

Min Ungdom faldt altsaa i en stærkt bevæget Tid, hvor Brydningen imellem By og Land var stor. — Ved Grundlovens Indførelse i 1849 rejste Bønderne den bøjede Ryg, og lidt efter lidt forsvandt Trældomsaaget. Men Modsætningsforholdet imellem Land og By var det vanskeligere at faa Bugt med, og efterhaanden som Tiderne bedredes for Landboerne, saa kom Misundelsen til.

Handels- og Haandværkerstanden, som dog tildels skulde leve af Bønderne, taalte ikke, at de i Velstand og Klædedragt kom op ved Siden af dem; selv om de i Butik og ved Disk sprang nok saa huldsaligt omkring, saa ulmede dog Foragten og vel ogsaa ofte Misundelsen bag de smilende Miner. Og mange onde Øjne og bitre Bemærkninger saa og hørte man, naar Madammerne sad paa Forhøjningen ved Gadespejlet og saa paa Landboernes Silkekjoler, franske Sjaler og andre Kostbarheder, som Bybeboeren vel mente at have Hævdsret paa. — Særlig i Provinsbyerne kunde det være slemt.

Det var vel nok særlig den mindre dannede Middelstand, som saa saadan paa Forholdene, saa det kom derfor som et Pust fra en renere og bedre Verden, naar man undertiden kunde mærke det modsatte, hvor det ikke var Klæderne eller de maaske noget kluntede Manerer, som det kom an paa.

Jeg mindes en Gang, da jeg som ganske ung Pige sammen med mine to ældste Søskende, Kæreste og en Fætter var paa Oldnordisk Museum. Vi var saa uhyre optaget af alt, hvad vi saa, og saa ivrige i vor Diskussion, saa vi slet ikke havde lagt Mærke til, at en ældre Herre i høj Silkehat i nogen Tid var gaaet bag efter os, og pludselig uden et Ord, men med en venlig Hilsen dukkede op midt iblandt os, trak et stort Nøgleknippe op af Lommen og aabnede for Skabe og Skuffer, hvor han tog Sagerne frem, som han viste og forklarede os. Vi gik fra Skab til Skab, og til sidst havde vi en hel Hale af Museumsbesøgende bagefter os. Da denne Belæring havde varet en god halv Timestid, hvad jeg nu syntes var altfor længe, da det meste gik over min Forstand, saa forsvandt han paa samme Maade, som han var kommet, saa vi næppe fik Tid til at sige ham Tak. Min Fætter, som gik paa Polyteknisk Læreanstalt, mente at kende ham, og nævnede Navnet paa en bekendt Professor, hvilket Navn jeg dog ikke husker mere.

En anden Gang var jeg sammen med min Faster og Onkel fra Lyngsholm i Strø paa Rosenborg Slot. Man blev dengang sluppet ind i Dusinvis, og man maatte ligesom i Kaffemøllernes Tid vente, til Dusinet var fuldt, før Døren ind til Helligdommen blev aabnet. „Kaffemøllerne" kaldtes de Kapervogne, som kørte i Dyrehaven for Folk. Der var 4 til 5 Agestole i hver Vogn, med Plads til tre Personer i hver Agestol, og Kusken kørte nødig, før hver Plads var besat, saa det gjaldt om at faa den første Skovgæst op saa hurtigt som muligt. Særlig var Kuskene ivrige, naar man saa lidt landlig ud, da de jo nok vidste, at man ikke var saa durkdreven som de indfødte Københavnere, og man kaldtes saa for en Lokkedue, naar man sad der ensomt og forladt og ventede paa, at Vognen skulde rulle afsted.

Naar saa de 12 Personer var samlede, og Dørene blev aabnede, saa travede vi rundt og saa paa alle de gamle og kostbare Ting, som var samlede her, og da vi var vel bevandrede i Historien, takket være Callesen, saa skilte vi os hurtigt ud fra det øvrige Selskab for at se paa de Ting og Sjældenheder, som havde

vor særlige Interesse. — Da vi langt om længe var færdige og næsten havde naaet Døren, kom en meget smuk og elegant Herre hen til os og præsenterede sig som Carl Andersen, Slotsforvalter paa Rosenborg Slot. Da Onkel Hans havde gjort Gengæld, saa sagde Slotsforvalteren, at han havde lagt Mærke til os (Karen havde jo Hætte og Guldnakke paa), og det havde glædet ham saa meget at være Vidne til, at vor Landbostand med saa stor Forstaaelse og Interesse havde set paa Slottets Indhold. — Og helt rørende blev det jo, da Hans Hansen i Samtalens Løb fik Lejlighed til at komplimentere Carl Andersen for hans Aandsprodukter, — vist nogle Digte, som han kendte — thi hvem holder ikke af at høre sine Børn blive rost. — Et varmt Haandtryk var Takken, og vi gik bort en lille Oplevelse rigere.

Bergs Kongstanke at forene Land og By lykkedes ikke, og desværre synes det saa, at Land og By glider mere og mere fra hinanden, og synes næsten at staa mere og mere skarpt imod hinanden. — Egoisme og Egenkærlighed driver et højt Spil; — men Danmark er nu engang et Agerbrugsland og intet Fabriksland, da Danmark saa godt som mangler næsten alle Raastoffer for at drive Fabriksvirksomhed, hvorimod vort Landbrug trods Landets Lidenhed er det førende Landbrug i hele den store Verden, hvorfra mange Mennesker strømmer til det lille Land for at se og lære af os. — Men lad os haabe, at den Dag maa komme, da det bedste og ædleste i vort Folk, enten det saa er fra By eller Land, kan mødes i fuld Forstaaelse og uden smaatskaaren Egoisme og Snæversyn.

Sommeren 1875 overtog min Farbroder Sylvest Andersen sin Fædrenegaard, og om Efteraaret stod Brylluppet med hans Kusine, en Datter af Per Sylvest. — Jeg var nu hjemløs, da min tilkommende Mand endnu ikke var færdig med sin Uddannelse. — Det var en sorgfuld Dag, da Lars kørte mig af Gaarde, sammen med min Commode og den gamle grønmalede Kiste, som kaldtes „Hovskrinet". Den havde tidligere været brugt til Opbevaring af Madvarer, naar de kørte til Hovarbejde. — Lars trøstede sig med, da han saa Taarerne randt, at der var saamænd ikke noget at græ-

de for, da han ikke syntes, jeg havde haft det for godt, siden Karen rejste, som jo altid tog mig under sin Beskyttelse, men Hjemmet er jo Hjemmet, selv hvor ringe det saa end er. Og i Græse Mølle, som jeg nu rejste til, vidste jeg, at jeg aldrig vilde føle mig som hjemme, dertil var Mor og jeg altfor forskellige. Heldigvis varede denne Udlændighed eller Hjemløshed kun kort, da Lars tidlig om Foraaret købte en Gaard i Gundsømagle i Nærheden af Roskilde, hvor jeg blev hans Husbestyrerinde, indtil han henad Sommeren blev gift. — Det var en lykkelig Tid i Gundsømagle — maaske den lykkeligste i mit Liv! Jeg var blevet selvstændig, som for min Natur betød saa uendelig meget, og Fremtiden, syntes jeg, laa i Rosenskær. — Livets Sorger og Skuffelser havde jeg endnu ikke lært at kende.

Vel født er vel en Trøst,
Dog bedre vel opdragen.
Vel gift er Livets Lyst,
Vel død er hele Sagen.

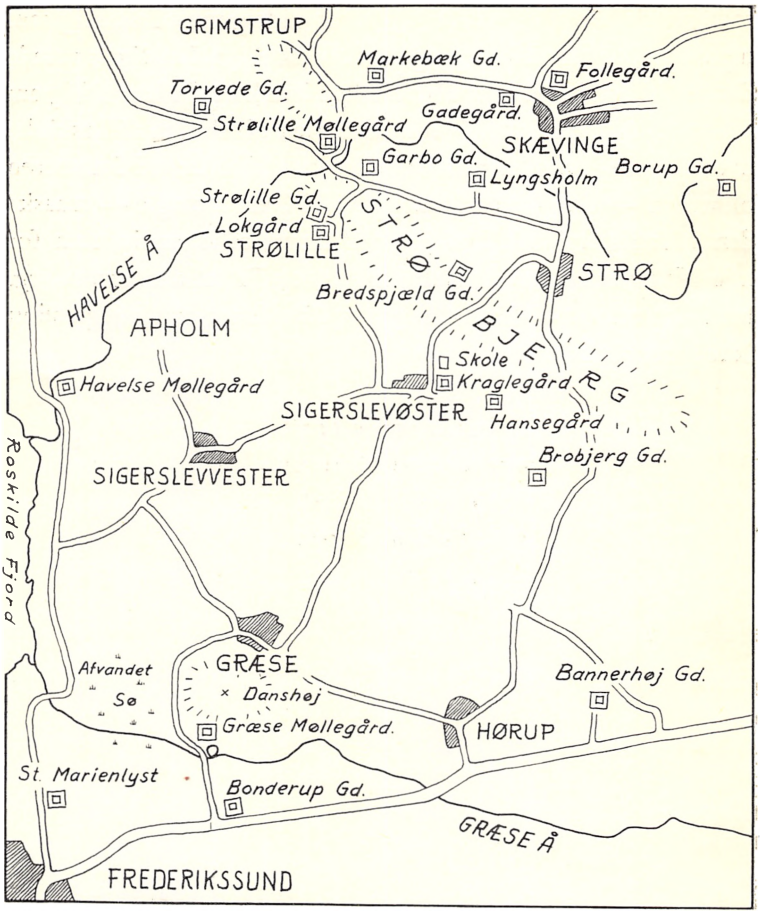

Kort over Egnen omkring Strø og Sigerslevøster med indtegnede Gaarde, som har været i Familien Sylvest's Eje eller haft Tilknytning til den.

EFTERSKRIFT

Af *Ejnar Sylvest.*

Læsere af den foreliggende bog vil muligvis savne en oversigt over slægten Sylvest. Jeg har derfor ment, at det vil være af en vis interesse at fremlægge et brudstykke af et register over de ældre medlemmer af slægten. Da bogen vel hovedsagelig vil finde læsere i Frederiksborg amt, hvor så mange medlemmer af slægten er bosiddende, vil de yngre medlemmer formentlig også være interesseret i at få lidt at vide om, hvor langt navnet Sylvest kan føres tilbage indenfor slægten. At føre et fuldstændigt register over alle descendenter vil på dette sted føre alt for vidt. Der gøres for tiden af interesserede slægtsmedlemmer et arbejde på at samle et fuldstændigt slægtsregister.

De her fremlagte oplysninger skyldes samarbejde af forskellige slægtsmedlemmer, særligt direktør Johannes Sylvest og forhenværende mejeriejer Anders Kjellerup, og stammer væsentligt fra kirkebøgerne. Oplysningerne om slægtens allerældste skyldes velvillig meddelelse fra borgmester, overretssagfører Arne Sundbo, hvem jeg herved bringer min bedste tak.

Sylvester Jacobsen var sikkert søn af den *Jacob Pedersen,* som i årene 1640—45 ejede Bryggergården i København på hjørnet af Kompagnistræde og Knabrostræde. Sylvester Jacobsen ejede nemlig også en tid denne bryggergård, formentlig som arv efter faderen. Sylvester Jacobsen var iøvrigt ridefoged 1638—40 på Chr. 4's slot Ibstrup (det senere Jægersborg) i Gentofte. Han fæstede 1640 „den store gård" i Lyngby og blev også skovfoged. Han blev begravet d. 9/5 1670, og hans enke Elisabeth Hansdatter begravedes 6 dage senere. De efterlod sig en søn

Hans Sylvester, født 1668. Da han endnu ikke var fyldt 2 år

ved forældrenes død, kom han til en farbror i Lynge, Peder Jacobsen, som var fæster af en gård matr. nr. 17/1688 på godt 14 tdr. hartkorn; og da farbroderen ikke syntes at have efterladt sig ægtebørn, arvede han gården i 1690 og efterfulgte farbroderen som sogne- og skovfoged. Hans Sylvester kaldte sig altid blot Sylvest. Jeg har set en erklæring, underskrevet af ham „Hans Sylvest, egen Hand". I 1696 opgav han ejendommen i Lynge p. gr. af sygdom og fæstede i stedet en mindre gård, som kirken ejede der i byen, idet han d. 16/3 1693 købte sig fri for vornedskab. Han var i 1690 blevet gift med Malene Sofie Olsdatter, der var født 1673 og var en datter af kromand og skovfoged Ole Frederiksen (Due?) og Margrethe Andersdatter fra Kollerød; hun blev begravet 8/10 1710, 74 år gammel. Da Svigerfaderen Ole Frederiksen døde og blev begravet 5/12 1714, 76 år gammel, overtog Hans Sylvest, der havde boet i Kollerød i nogle år, kroen efter svigerfaderen og blev tillige skovfoged. Kroen blev nedlagt 1721. Hans Sylvest døde i Kollerød 1741 (begravet 1/11). Hans enke Malene Sofie døde året efter (begravet 23/11 1742). Hans Sylvest havde flere børn, hvoraf den yngste

Sylvest Hansen var født c. 1700. Han fæstede i 1722 en gård i Kollerød og blev i 1729 gift med Anne Pedersdatter, hvis far var gårdmand Peder Rasmussen i Børstingerød. Sylvest var tillige skov- og sognefoged. Han døde i marts 1755. Hans enke Anne ægtede d. 6/5 1756 Lars Andersen. Hun døde 1781. I ægteskabet med Sylvest Hansen var der 12 børn, hvoraf de 5 døde som mindreårige. Den yngste af børnene var

Karen Sylvest, som blev født 17/9 1747, og som d. 3. april 1767 blev trolovet med ungkarl Hans Nielsen, Garbogård i Strøbylille, og ægteviet i Lynge kirke d. 11/10 1767. Hans Nielsen var født 1730 og døde d. 23/11 1822. Karen Sylvest døde d. 6/9 1825. I ægteskabet var der 6 børn, 5 piger og 1 søn, som fik navnet

Sylvest Hansen. Han var vistnok født 1775. Han overtog fædrenegården Garbogård og blev d. 16/11 1798 gift med Karen Hansdatter, der var født 1781 og var en datter af gårdejer Hans

Andersen i Kollerød og hustru Ane Christensdatter. Sylvest Hansen døde d. 13/8 1856 og hans hustru Karen d. 21/7 1857. I ægteskabet var der 11 børn, hvoraf et døde 5 uger gammel.

De 10 andre børn var nedennævnte. Jeg har ikke været i stand til at kontrollere alle de oplysninger, jeg har fået, således at jeg ikke med sikkerhed tør stå inde for alle enkeltheder.

Anders Sylvest, f. 1/10 1799, d. 20/2 1869, ejede Strølillegård, var i 1834 sognefoged og lægdsmand for Strø sogn. Han blev gift Mikkelsdag 1824 med Bodil Jensdatter, f. 19/6 1807, d. 11/8 1883.

Hans Sylvest, f. 22/10 1801, d. 17/5 1885 hos sin datter på Græsemøllegård. ejede Hansegård, senere Kraglegård i Sigerslevøster. Han blev gift 28/5 1824 med Kirsten, f. 27/1 1804 i Sigerslevøster, d. 15/5 1852.

Hansen Sylvest, f. 29/9 1803, ejede Bjerggården i Tjæreby. G. m. Maren Madsdatter, f. 1807, datter af Mads Hansen fra Grimstrup.

Niels Sylvest, f. 17/1 1806, d. 9/4 1887. Gårdejer i Melløse. G. første gang 2/10 1835 m. Sidse Nielsen, f. 1/1 1814 i Uvelse, d. 2/12 1854. G. anden gang 18/3 1856 med Sidse, f. 1/4 1831 i Strø sogn.

Karen Sylvest, f. 6/5 1808, d. 19/1 1872. G. første gang 6/6 1828 med Willum Kristensen på Lundegård ved Strø Bjerg. Han var f. 15/8 1802 i Strø sogn. d. 4/5 1842. Anden gang g. d. 5/4 1843 med Hans Kristensen, f. 9/1 1819.

Kristen Sylvest, f. 10/9 1810, ejede Skælbækgård i Sigerslevvester. G. første gang 21/6 1833 med Ane Kirstine Pedersdatter, f. 1/2 1817, d. 13/4 1837. datter af Peder Jensen, Sigerslevvester. Gift anden gang 10/11 1837 med Jacobine Pedersdatter, f. 8/5 1820 i Sigerslevvester. G. tredie gang med Bodil Mortensdatter, f. på Lokgård i Strølille.

Ane Sylvest, f. 26/10 1812. G. m. Hans Madsen, f. 11/3 1811 i Ølsted sogn. Ejede først en gård i Grimstrup, senere Landagergård i Helsinge.

Per Sylvest, f. 24/6 1815, d. 10/2 1901. Ejede fødegården Garbogård. G. første gang 28/11 1838 med Johanne Olsen fra Grimstrup, f. 7/3 1817 i Ølsted sogn, d. 3/9 1846. G. anden gang 24/3 1847 med Ane Andersen, f. 28/1 1820 i Tjæreby sogn, datter af Anders Børgesen i Harløse; hun døde 7/6 1862.

Johanne Sylvest, f. 23/9 1817. G. 6/11 1840 med Anders Larsen, f. 1807 i Tjæreby sogn. De ejede først en gård i Sigerslevøster, senere Havelse mølle.

Ole Sylvest, f. 6/8 1821, d. 4/12 1888. Ejede Nebbegård i Harløse. G. 26/7 46 med Karen Kristine Nielsen fra Uvelse sogn, f. 24/8 1829, datter af gårdejer Niels Nielsen, Uvelse; hun døde 10/10 1902.

Efterkommere af disse 10 søskende beløber sig til nogle-og-treds børn og over 200 børnebørn. Antallet af samtlige decendenter fra de 10 søskende er nu oppe på et tal, der må skrives med 4 cifre.

Nedenfor anføres forfatterindens bedsteforældre Anders Sylvest og Hans Sylvest's børn. De omtales næsten alle i bogen.

Anders Sylvest's børn:

Hans, f. 6/8 1826 på Strølillegård, d. 26/4 1887 på Græsemøllegård. Ejede først Foldegård i Skævinge, som hans broder Per overtog, derefter Græsemøllegård. Hans blev 8/5 1851 gift med sin 17-årige kusine Ane, som var født 26/4 1833 på Hansegård og døde 20/4 1907. Hun var datter af Hans Sylvest. I ægteskabet var følgende børn: Sylvest, Kirsten Marie, Bodil Kirstine (forfatterinden til disse erindringer), Sidse Johanne, Hans Peter, Anders Oluf, Jens Anders, Hansen Sylvest og Laurits.

Per, f. 15/3 1827, overtog Foldegård i Skævinge efter sin ældre broder Hans, gift 24/6 1860 med sin kusine Maren Kirstine, som var født 16/7 1836 på Hansegård. Hun var datter af Hans Sylvest.

Jens, f. 31/10 1831, g. 1. gang 22/5 1863 med Ane Petersen, f. 7/2 1839, 2. gang med Stine Larsen. Han ejede Tjærebygård.

Maren, f. 3/1 1834, g. med Lars Larsen, Hellegård i Borup, f. 18/4 1833. Han var med til at oprette Borup mejeri i 1880, var formand for mejeriet 1890—1892. I mejeriets 60 års jubilæumsskrift findes et udmærket billede af Lars Larsen.

Sylvest, f. 26/11 1837, overtog Strølillegård efter faderen, blev gift 20/10 1864 med sin kusine Sidse Johanne, f. 15/10 1853, datter af Per Sylvest, Garbogård.

Ane Margrethe, f. 13/7 1841, g. 11/8 1865 med Lars Larsen, Hellegård i Borup, der var enkemand. Hans første hustru var Ane Margrethes søster Maren (se ovenfor).

Karen, f. 11/8 1844, g. 16/11 1869 med gårdejer Hans Hansen, Lyngsholm i Strø. Deres søn, Anders Sylvest Hansen, f. 31/5 1871, er den af forfatterinden omtalte Anders, som var så dygtig til at reparere ure.

Lars, f. 12/10 1849, g. 15/6 1875 med Ane Kirstine Andersen, f. 20/1 1858 i Oppesundby. Han ejede en gård i Gundsømagle.

Hans Sylvest's børn:

Lars, f. 12/2 1824, g. 3/2 1851 med Inger, datter af Anders Borgesen. I 1880 var han sognefoged i Tjæreby sogn.

Karen, f. 1/5 1829, g. 30/5 1849 med Hans Madsen, Babrogård i Sigerslevoster.

Anne (Ane), forfatterindens moder, f. 20/4 1833, g. 8/4 1851 med sin fætter Hans, Græsemøllegård, søn af Anders Sylvest, Strølillegård.

Maren Kirstine, f. 16/7 1836, g. med sin fætter Per Andersen, Foldegård i Skævinge, søn af Anders Sylvest, Strølillegård. (Dr. Georg Moltved har i en kronik i „Politiken" for 8/6 1954 nærmere omtalt ægteparret og deres kamp mod pastor Henningsen: „Menigmands kamp for ligeret — Bondekonen fra Nordsjælland — og Viggo Hørups første artikel".

Johanne, f. 4/9 1839, g. 15/3 1853 med gårdejer Jens Christensen, som først overtog Hansegård efter svigerfaderen, og som senere ejede en gård i Frerslev.

PERSON-REGISTER

Medlemmer af Familien Sylvest
(i de fleste Tilfælde med Angivelse af Familieforholdet til Forfatterinden).

Ane Hansdatter Sylvest, Mor, 13, 79, 84, 89, 125, 131, 167, 172.

Ane Margrethe Andersdatter Sylvest, Faster, gift med Lars Larsen, Borup, 27, 130, 172.

Anders Sylvest, Farfar, 7 ff., 15 ff., 21, 35, 44, 51 ff., 60, 68, 69, 70, 76 ff., 79 ff., 84, 86, 87 ff., 99, 102, 104, 105, 113 ff., 118 ff., 121 ff., 125 ff., 128 ff., 138 ff., 162, 171 f.

Anders Hansen, Strø, Søn af Hans Hansen og Karen Andersdatter Sylvest, 124 ff.

Bodil Jensdatter, Farmor, 11, 12, 18, 35 ff., 48 ff., 56, 73, 74, 75 ff., 80, 88, 99, 101, 104, 105, 108 ff., 113, 123, 129 ff., 139, 149, 151, 155, 158, 160, 171.

Ellen Olesdatter, Dildal, Svigermoder, gift med Søren Hansen, Dildal, 100, 148, 154.

Hans Andersen Sylvest, Far, 13, 79 ff., 85, 114, 125, 131, 172.

Hans Hansen, Lyngsholm, gift med en Faster, 16, 34 ff., 124, 159, 165, 172.

Hans Hansen, fætter, 165.

Hans Kristensen, gift med Karen Sylvest, 149, 171.

Hans Nielsen, Garbogaard, Tipoldefar, 7, 170.

Hans Sylvest, Tip-tip-tipoldefar, 7, 169 f.

Hans Sylvest, Morfar, Bror til Anders Sylvest, 13, 55 ff., 64 ff., 117, 119, 130, 171 f.

Hansen Sylvest, Bror, 55 ff., 66, 143, 165, 172.

Johanne Hansdatter Sylvest, Moster (den yngste), 55 ff., 172.

Johanne Olsen, Per Sylvest's første Hustru, 147, 171.

Karen Sylvest, Tipoldemoder, 7, 170.

Karen Sylvest, Søster til Anders Sylvest, gift med 1) Villum Kristensen, (i Teksten benævnt Hansen) 2) Hans Kristensen 148 ff., 171.

Karen Andersdatter Sylvest, Faster, gift med Hans Hansen, Lyngsholm, 14 ff., 26, 33 ff., 38, 50 ff., 55, 60, 88, 100, 129, 149, 165, 167, 172.

Kirsten, Mormor, 57, 171.

Kirsten Marie Hansdatter Sylvest, Tvillingsøster, 14, 55 ff., 143 ff., 160, 161, 165, 172.

Lars Andersen Sylvest, Farbror, 14, 22, 47, 48, 52, 54, 55, 56, 73, 74, 107, 109 ff., 138 ff., 144, 152, 158, 163, 166, 167, 172.

Lars Hansen Sylvest, Morbroder i Harløse, 56, 172.

Lars Larsen, Borup, gift med 2 Fastre, 21, 26 ff., 117, 129, 130, 133 ff., 172.

Lars Persen Sylvest, kaldet „Lars bag Bakken", Strølille Mølle, 93 ff., 140 ff., 143 ff., 147, 161.

Maren Andersdatter Sylvest, Faster, gift med Lars Larsen, Borup, 21, 26 ff., 172.

Maren Kirstine Hansdatter Sylvest eller Maren Per Ans, Moster, 79, 133, 172.

Ole Sylvest, Harløse, Bror til Anders Sylvest, 87, 88, 171.

Oldefar i Grimstrup, 79, 124.

Onkel, Sognefogeden i Lille Hagelse, 56.

Per Andersen Sylvest, Farbror, 30, 79, 88, 89, 117, 120, 122, 133 ff., 172.

Per Sylvest, Garbogaard, kaldet „Bror bag Bakken", Farfars Broder, 21, 54, 75, 81, 93 ff., 96, 121, 128, 130, 140 ff, 143 ff., 158, 171.

Sidse Johanne Persdatter Sylvest, Dat-

ter af Per Sylvest, Garbogaard, 36, 166.
Sylvest Andersen Sylvest, Farbror, Strølillegaard, gift med Datter af Per Sylvest, Garbogaard, 35, 74, 88, 91, 92, 113 ff., 150, 166, 172.
Sylvest Hansen, Tip-tipoldefar, 7, 170.
Sylvest Hansen, Oldefar paa Garbogaard, 7, 170 f.
Villum Hansen (skal formentlig være Kristensen), gift med Karen Sylvest, 148, 171.

Aagaard, Frederik, Præst i Græse og Sigerslevvester, 82 ff.
Alberti, C. C., Overretsprokurator, Politiker, 122, 134.
Andersen, Carl, Slotsforvalter paa Rosenborg, 166.
Anders, kaldet Røde Anders, 19.
Andreas, Kusk, 136.
Ane Huekone, 31.
Balslev, M. J., Præst i Strø, 135.
Bang, Søn af Pastor B. (antagelig: P. C. R. Bang, Præst i Strø), 101.
Barfod, P. M., Præst i Lille Lyngby, 73.
Bente, Goldamme, 13 ff.
Berg, C., Politiker, 157 ff., 166.
Bernadotte, Kong Karl XIV Johan af Sverige og Norge, 112.
Birk, Karen Christen, 32.
Bjørnson, Bjørnstjerne, 157.
Brændstrup, Købmand i Frederiksværk, 96.
Bogh, Erik, Forfatter, 143, 162.
Callesen, cand. phil., Førstelærer i Sigerslevøster, 21, 61 ff., 86, 94, 115, 117, 147, 165.
Callesen, Madam, 63 ff.
Carstensen, C., Lærer i Skenkelsø, 62.
Christensen, Anders, Gaardejer i Ørby, 120.
Christensen, Balthasar, Politiker, 94, 119, 122.
Christensen, Per, 10 ff.
Christian VIII, 62, 82.
Christian IX, 140.
Clausen, Teglværksejer i Gadevang, 58.
Cold, D. H. O., Dr. med., Frederiksværk, 27, 88 ff., 121, 128, 147.
la Cour, J. C., Forstander for Lyngby Landbrugsskole, 139.
Danner, Grevinde, 162 ff.
Dildal, Hans Sørensen, 33 ff.
Dildal, Johanne Jensdatter, Enke efter Gaardejer H. Jørgensen, 62.
Drachmann, Holger, 159 ff.
Ellen Jens Hans, 42, 50.
Frederik IV, 59.
Frederik VII, 112, 162.
Frederik (VIII), Kronprins, 140.
Fischer, Madam, 63 ff.
Gammeltoft, Proprietær, Herløvgaard, 125 ff.
Georg, Konge af Grækenland, 140.
Grandberg, P., Gaardejer, 62.
Hansen, Anders, Gaardejer i Bonderup, 62.
Hansen, I. A., Politiker, 119.
Hansen, Jens kaldet Jens Jonas, Husmand paa Apholm, 41 ff., 99, 118, 119, 154, 155.
Hansen, Niels, Gaardejer, 134.
Hansen, Ole, Gaardejer, 134.
Hanson, Chr., Bladudgiver, Redaktor, Hillerød, 157.
Hanson, Fru, Hillerød, 157.
Heegaard, Amanda, og Søster, Hillerød, 159 ff.
Heegaard, Helene, Skævinge 131.
Heegaard, Stephan, Præst i Skævinge, 131 ff.
Henningsen, C. A., Præst i Skævinge, 132 ff.
Henrik, 31, 33.
Henriksdatter, Sidse, 31, 33, 36, 38.
Hindhede, Mikkel, Læge, 46.
Hørup, Viggo, Redaktør, Politiker, 161.
Jens, Skolekammerat, Søn af Skræderen, 67, 68, 87.
Jens, Karl paa Strølillegaard, 113.
Jensen, Chr., Fuldmægtig, Hillerød, 159.
Jensen, Hans, Gørløse, 29, 30.
Julie, Mejerske-Elev, 154.
Jørgen, Husmand, 46.
Jørgensen, Hans, Gaardejer, 16.
Karen Jørgens, 46.
Karen Marie, Pige på Strølillegaard, 106.
Kivertsønnerne, 20.
Kopp, Rasmus, cand. theol., 117.

Kostebente, 101 ff.
Lars Gert, tidl. Sømand, 73 ff.
Larsen, Bertram, Urmager, 125.
Larsen, Hans, Gaardejer, 145 ff.
Larsen, Karen Stine, Borup, 27 ff.
Larsen, Villum, Gaardejer i Store Rørbæk, 62.
Larssen, K. A., Købmand i Frederiksværk, 80.
Leidersdorff, Hotelejer i Hillerød, 55 ff.
Madsen, Hans, Melløse, kaldet Hans Hjulmand, 88, 113.
Madvig, P. A., Læge i Frederiksværk, 90.
Mangor, Madam, 92.
Marie, Pige på Strølillegaard, 160.
Markussen, Brændevinsbrænder, Lønsgaard, 87.
Morten, kaldet Halte Morten, 19.
Niels Kæmpe, 19.
Nielsen, Hanne, Øverød, 151.
Nielsen, Hans, Gaardejer i Grimstrup, 123.
Nielsen, Jens' Hustru, Gunnerød, 151 ff.
Nielsen, Jens, Gaardejer i Gunnerød, 152 ff.
Nielsen, Jens, Gaardejer, 134.
Nielsen, Jens, Petershvile, 118 ff.
Nielsen, Margrethe, Store Lyngby, 120 ff.
Nielsen, Per, Herlev, 27 ff.
Ole, Skolekammerat, 60, 68.
Olsen, Bernhard, Museumsdirektør, 33 ff.
Olsen, Hanne, Ølsted, 151 ff.
Olsen, Ole, Sognefoged i Manderup, 148.
Pedersen, Niels, Gaardejer, 134.
Per Syvskæppe, Gaardejer i Strølille, 106.
Philipsen, Proprietær, Højagergaard, 82.
Persen, Jens, Gaardejer i Lille Hagelse, 123.
Peter, Skolekammerat, 60, 68.
Petersen, Andenlærer i Sigerslevøster, 60.
Petersen, Jens, Dyrlæge i Oppesundby, 62.
Petersen, Jørgen, Gaardejer i Hjørlunde, 62.
Petersen, Rasmus, Gaardejer i Hjørlunde, 62.
Reventlow, Christian Ditlev, Lensgreve, 95.
Riise, M. J., Premierløjtnant, 119, 120.
v. Scholten, H. R., Kammerjunker, Borgmester og Byfoged i Hillerød, 134 ff.
Sidse, Væverens Datter, 46.
Sidse Hans Lars, 32.
Skræderen, Husmand, 43 ff., 116, 118, 129.
Skrædermargrethe, 43, 45 ff., 67.
Sommer, Andenlærer i Sigerslevøster, 67 ff. 85.
Søren, Karl på Strølillegaard, 31.
Sørensen, Madam, Gæstgivergaarden Danmark, Nørrevold, 77.
Sørensen, Oluf, Landinspektør, 122, 165.
Tesdorpf, E., Godsejer, 138.
Torp, Barber, Frederikssund, 164.
Tscherning, A. F., Oberst, Politiker, 119.
Turgenjew, 160.
Ussing, Sygehuslæge, Frederikssund, 94.
Wandall, E. A., Præst i Strø, 70 ff., 129, 130.
Wandall, Fru, 71.
Wandall, Instrumentmager, 71.
Wedell-Wedellsborg, W. F., Baron, Amtmand i Hillerød, 96.
Willadsen, Andenlærer i Skævinge, 133 ff.
Villumsen, H., Husmand, Sundbybille, 62.
Wodschow, Prokurator, Hillerød, 85.
Vosbein, J., Redaktør i Hillerød, 62.
Væveren, 31.

DENNE ÅRBOG FOR 1954
ER UDGIVET PÅ
FREDERIKSBORG AMTS HISTORISKE SAMFUNDS VEGNE
AF *L. C. JENSEN, KNUD KLEM, H. RING*
OG *JØRGEN PAULSEN*